

**NURETTİN TOPÇU’NUN EĞİTİM ANLAYIŞI VE
İDEAL ÖĞRETMEN MODELİ**

GÜLCAN GENÇ YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU

2015

(Her Hakkı Saklıdır)

TC
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

NURETTİN TOPÇU'NUN EĞİTİM ANLAYIŞI VE İDEAL
ÖĞRETMEN MODELİ

(Nurettin Topçu's Education Understanding and His Ideal Teacher Model)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülcan GENÇ YILDIRIM

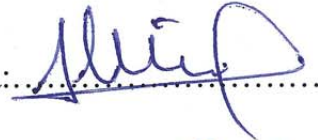
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU

ERZURUM-2015

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU danışmanlığında, Gülcan GENÇ YILDIRIM tarafından hazırlanan “Nurettin Topçu’nun Eğitim Anlayışı ve İdeal Öğretmen Modeli” başlıklı çalışma 26 / 11 / 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mustafa CİHAN

İmza:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU

İmza:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Kemal BAKIR

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..... / /

21.12.2015

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Nurettin Topçu’nun Eğitim Anlayışı ve İdeal Öğretmen Modeli” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

03 /11/ 2015

Gülcan GENÇ YILDIRIM

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURETTİN TOPÇU’NUN EĞİTİM ANLAYIŞI VE İDEAL ÖĞRETMEN MODELİ

Gülcan GENÇ YILDIRIM

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU

2015, 93 Sayfa

Jüri: Doç. Dr. Mustafa CİHAN

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU

Yrd. Doç. Dr. Kemal BAKIR

Eğitimde modernleşme hareketleri Osmanlı Devleti’nin gerileme dönemiyle başlamış yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nde de bu süreç devam etmiştir. Eğitimde karşılaşılan sorunların tespitine yönelik birçok düşünür çalışmalar yapmış ve bu çalışmalar sonucunda farklı çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışmalarıyla bahsi geçen çözüm sürecine katkıda bulunan düşünürlerden biri de araştırmamızın konusunu oluşturan Nurettin Topçu’dur. Düşünürümüz döneminin eğitim sürecine yön veren felsefi ve siyasi sorunlar üzerinde durmuş, bunların yarattığı sorunların giderilmesi için hareket felsefesi ekseninde çözümler üretmiştir.

Bu çalışma hareket felsefesinin Türkiye’deki en önemli ismi olan Nurettin Topçu’nun eğitim anlayışını açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışma doğrudan gözlem ve görüşmeye olanak sağlamamaktadır. Bu nedenle araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan veri kaynakları Topçu’nun kendi eserleri ve üzerine yazılmış olan kitaplardır. Toplanan veriler, betimleyici yöntem kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda Topçu’nun pozitivist-pragmatist eğitim anlayışını hatalı ve eksik bulduğu görülmektedir. Öğretmen merkezli eğitimi savunan düşünür, öğretmenliğin bir meslek olduğunu söylemiştir. Bu nedenle yalnızca öğretmen yetiştirmeyi amaçlayan fakültelerin varlığı şarttır. Ona göre bu fakültelerden mezun olan öğretmenler bir sınavdan geçerek çalışmaya başlamalıdır. Eğitim öğrencilerin ruhsal gelişimlerini sağlamalıdır. Eğitimde yaparak, yaşayarak öğrenme ön plana çıkartılmalıdır.

Topçu’nun eğitim alanındaki bu görüşlerinin günümüz eğitim anlayışına önemli katkılar sağladığını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, Hareket Felsefesi, Eğitim Felsefesi, Eğitim ve Öğretmen.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
NURETTİN TOPÇU'S EDUCATION UNDERSTANDING AND HIS IDEAL
TEACHER MODEL

Gülcan GENÇ YILDIRIM

Advisor: Assist. Prof. Dr. Hüseyin AYDOĞDU

2015, 93 pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Mustafa CİHAN

Assist. Prof. Dr. Hüseyin AYDOĞDU

Assist. Prof. Dr. Kemal BAKIR

Started during the regression period of the Ottoman Empire, the movements of rationalism remained with the newly-founded Turkish Republic. Many scholars had made investigations to determine the problems met during the education process and several solutions offered after these investigations. Nurettin Topcu is one of these scholars contributed a lot to this resolution process and at the same time he is the subject of our study. This scholar dwelled on the philosophical and political issues dominating the education process of his period and worked towards solutions within the scope of philosophy of movement.

This study aims to explain the understanding of education belongs to Nurettin Topcu who is one of the most important person interested in the philosophy of movement. Qualitative research technique has been used in this study. This study does not provide opportunity to direct observation and interview. Thus, document review has been used as the data acquisition technique in this study. And the data sources applied in the study are his own works and books written on him. The collected data analyzed with a descriptive technique.

At the end of the research, it's seen that Topcu finds positivist - pragmatist education understanding improper and deficient. He supports teacher centered education and told that teachership is a job. So, the existence of faculties aiming only teacher training is inevitable. As to him, students graduated from this faculties should start training after scraping through an exam. Education should provide studens psychological development. During the educational period, learning through experience should be brought into the forefront.

It is likely to say that his point of view for the period of education had made great contributions to modern-day sense of education.

Keywords: Nurettin Topcu, Philosophy of Movement, Philosophy of Education, Education and Teacher

ÖN SÖZ

Cumhuriyet dönemi Türk düşüncesinin önemli düşünürlerinden biri olan Nurettin Topçu hem toplumunun hem de dünyanın sorunlarına karşı duyarsız kalmamış, onlar için kendince çözümler arayıp üretmiştir. Topçu, Türkiye’de Hareket felsefesinin kurucusu ve Spritualist felsefenin Mustafa Şekip Tunç’tan sonra ikinci önemli temsilcisidir. Felsefenin hemen hemen her alanıyla ilgilenen Nurettin Topçu felsefe, mantık, ahlak, sanat, kültür, eğitim, sosyoloji ve edebiyat gibi birçok alanda eserler vermiştir. Hatta ortaöğretim için ders kitapları (Felsefe, Mantık, Ahlak, Sosyoloji ve Psikoloji) yazmayı da ihmal etmemiştir. Çıkarılmış olduğu *Hareket Dergisi* başta olmak üzere birçok dergide de onlarca makale yazmıştır.

Nurettin Topçu ansiklopedik düşünür özelliği gösterir. Kitaplarında hatta yazılarında bile konudan konuya geçer, ele aldığı problemi felsefenin tüm alanlarla ilişkilendirerek inceler. Bu yüzden onunla ilgili bir konuyu ele alıp sınırlandırmak ve yazmak güçtür. Bu güçlülüğe rağmen bir eğitimci/öğretmen olarak üzerinde en çok durduğu konulardan biri olan eğitim problemini ele alarak araştırmamızın adını “Nurettin Topçu’nun Eğitim Anlayışı ve İdeal Öğretmen Modeli” diye seçip sınırladık.

Çalışmamız beş Bölüm’ den oluşmaktadır. Birinci Bölüm’ de araştırma konumuzu ve problem alanını belirledik. İkinci Bölüm ’de araştırma konusuyla ilgili kuramsal çerçeveyi çizdik. Üçüncü Bölüm ’de araştırma doğrultumuzu, yöntem ve tekniklerimizi belirledik. Dördüncü Bölüm ’de Nurettin Topçu’nun eğitim anlayışının felsefi temelleri, onu hazırlayan düşünceler ve ilkeleri, eğitim anlayışını ve ideal öğretmen modelini düşünürümüzün kendi tecrübelerinden hareketle araştırıp inceledik. Beşinci Bölüm ’de ise Nurettin Topçu’nun eğitim anlayışı ile ideal öğretmen modelinde varmış olduğumuz sonuçları değerlendirdik.

Nurettin Topçu’nun genelde düşünce dünyasını özelde ise eğitim anlayışını vermeye çalıştığımız bu çalışmamız gerek dikkat çekici fikirleri ve önerileri gerekse bu alanda kapsamlı bir çalışmanın yapılmaması nedeniyle yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Bu çalışmamızda konunun belirlenmesinden çalışmanın sonuna kadar benden yardımını esirgemeyen değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Hüseyin AYDOĞDU’ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalında görev yapan değerli hocalarıma ve özellikle bu çalışmamız esnasında bana yardımcı olan Arş. Gör. Hilal ÇOLAKOĞLU’na da teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Erzurum – 2015

Gülcan GENÇ YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	1
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	2
ÖZET	3
ABSTRACT	4
ÖN SÖZ	5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Konusu ve Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA KONUSUYLA İLGİLİ KURAMSAL ÇEVÇEVE VE KONUyla İLGİLİ BELLİ BAŞLI ARAŞTIRMALAR	5
--	----------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	7
3.1. Araştırmanın Yöntemi	7
3.2. Evren ve Örneklem/Araştırmanın Kapsamı	7
3.3. Veri Toplama Araçları	8
3.4. Veri Analizi	8

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM	9
4.1. Felsefi Bir Sorun Olarak Eğitim	9
4.2. Nurettin Topçu'nun Eğitim Anlayışının Felsefi Temelleri	23
4.2.1. Henri Bergson ve Sezgicilik	23
4.2.2. Maurice Blondel ve Hareket Felsefesi.....	27
4.2.3. Mevlana ve Tasavvuf.....	31

4.2.4.	Mehmet Akif Ersoy ve İslamcılık	35
4.2.5.	Ziya Gökalp ve Türkçülük.....	37
4.2.6.	Nurettin Topçu'nun Eğitim Anlayışı.....	43
4.2.7.	Topçu'da Felsefi, Sosyo-Kültürel Bir Sorun Olarak Eğitim	43
4.2.8.	Eğitim Toplum/Devlet İlişkisi	44
4.2.9.	Formal Eğitim Kurumları ve Eğitim	47
4.2.10.	Din Eğitimi	53
4.2.11.	Topçu'nun Eğitim Önerileri	55
4.3.	Nurettin Topçu'nun İdeal Öğrenci ve Öğretmen Modeli.....	68
4.3.1.	İdeal Öğrenci	68
4.3.2.	İdeal Öğretmen	69
4.3.3.	İdeal İnsan.....	74

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA.....	81
ÖZGEÇMİŞ	84

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Eğitim; bireylerin içinde yaşadıkları toplumun değer ve normlarını, sahip oldukları bilgi ve davranış kalıplarını bir sonraki kuşağa aktarma sürecidir. Eğitim bu yönü ile toplumların gelişimi ve kültürel kimliklerinin korunması üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bir toplumun eğitim sisteminin dayandığı felsefi anlayış o toplumun kültürel dinamiklerini koruyucu nitelikte olmalıdır. Türkiye'nin yetiştirdiği kıymetli düşünce adamlarından biri olan Nurettin Topçu'da Türk toplumunun kimliğine uygun eğitim sistemi arayışı içindedir. Onun felsefi anlayışı ve bu anlayıştan süzülerek oluşturduğu eğitime ilişkin görüşleri incelemeye değerdir.

1.1. Araştırma Konusu ve Problemi

Aristoteles'e göre bütün insanlar doğası gereği bilmek isterler (Aristoteles, 1996). Bilme eğilimi yalnızca bilmeyi istemeyi değil onun nasıl elde edeceğinin yol ve yordamını, problemin belirlenip ortaya koyulup sınırlandırılmasını ve onunla ilgili doğru yöntem ve tekniklerin belirlenmesini de gerektirmektedir. Bunların hepsi de doğru, tutarlı ve sistemli bir eğitim sürecinden geçer. Bu eğitim sürecinin belli bir mekânı ve zamanı da yoktur:

İnsan doğumundan ölümüne kadar, fiziksel ve toplumsal çevresiyle etkileşim halindedir ve bu etkileşim süreci boyunca her an çevrenin istek ve beklentileri doğrultusunda davranışlar geliştirir. Bireyde meydana gelen davranış değişikliklerinin bir kısmı rastlantılarla ve kendiliğinden gerçekleşir. Bir kısmı ise yetişkinler tarafından planlı ve kasıtlı olarak gerçekleştirilir. Bireyde toplumca istenen davranışları geliştirme sürecine eğitim adı verilir (Kuzgun, 2000, s. 1).

Temelde tüm insanlarda ihtiyaçlarını karşılama ve benliğinde saklı halde bulunan yetenek ve güçlerini ortaya çıkarma eğilimi vardır. Eğitimle amaçlanan ise bireylerdeki bu eğilimi, toplumun yararına olacak şekilde ortaya çıkarmak ve onların kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu nedenle topluma uzun vadede fayda sağlayacak, felsefesi bir temeli olan, sağlam bir eğitim sistemi, bireysel gelişimde, eğitimin ulaşmak istediği bu amacı, gerçekleştirecek önemli bir adım

oluşturmaktadır. Hareket felsefesinin Türkiye’deki en önemli temsilcisi olan Nurettin Topçu toplumdaki değişim ve gelişmenin pusulası sayılabilecek eğitim kurumunun felsefi ve kurumsal çerçevesini çizmeye çalışmıştır.

Nurettin Topçu’ya göre ise varlık, âlem, düşünce ve hareketin bütünüdür. Ona göre hareketsiz yaşam imkânsızdır. Düşünce dâhil her şey harekettir. Topçu’ya göre ruhsal bir aktivite olan hareket, mükemmele duyulan özlem, evrensel düzene ulaşmak isteyen birey iradesinin kendisine isyanıdır. Tüm varlıklar sonsuzluktan başlayıp yine sonsuza doğru hareket ederler. Mutlak varlık olan Allah’a doğru olan bu yöneliş, doğa düzenini aşmayı gerektirir. Bir hareket olarak düşünmek bize hem kendimizi hem de eşyayı değiştirme şansı verir.

Eşyayı değiştirdikçe, insan kendisinin de değiştiğini ve bu yolda gittikçe Allaha yaklaşıp bütünleştiğini deruni bir şuur içinde duyup kurtuluşunu hakikat yapmakta ve demek ki, ebedi yaşayış doğuşla birlikte daha bu dünyada iken başlamaktadır. O sebeple her harekette bir iman hareketi vardır” (Sarıtaş, 1986, s. 58).

Birçok düşünür akıl ve iman arasında bir zıtlık olduğunu düşünür. Ancak bu ikisi arasında görünmeyen bir uyum vardır. Çünkü evreni anlama çabası içinde olan aklın yetersiz kaldığı noktayı iman doldurur.

Toplumu çağdaş toplumların seviyesine taşımak için yapılan inkılâp niteliğindeki çalışmalar geçmişi tamamen ortadan kaldırmak şeklinde olmamalıdır. Topçu insanların içinde yeniden yanması gereken ilahi aşk ateşinin, onları kendi zindanlarından kurtaracağını söylemiştir. Bu nedenle gençlerde din terbiyesine önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir. “Eğitim iki büyük âlemin, kâinatın ve insan ruhunun sınırlarına, derinliklerine açılmış bir penceredir ve öyle olmalıdır” (Şesuvaroğlu, 2002, s. 87).

Her ülke, millet olma bilincini geliştirip yerleştirebilmek için ulusal bir eğitim politikası oluşturmuştur. Ulusal bir kimliğe sahip olmak ve bunu koruyabilmek için gelecek kuşakların eğitiminin, toplumca benimsenmiş değerler etrafında yürütülmesi gerekir. Çünkü bir topluluğu millet haline getiren geçmişten bugüne taşıdıkları değerler bütünüdür. Aileden sonra kültürün yeni nesillere aktarıldığı ikinci yer, okullar ve dolayısıyla eğitimidir. Bu bağlamda eğitim politikaları büyük önem taşımaktadır.

Yapılan bu araştırmada hareket felsefesinin Türkiye’deki en önemli ismi olan Nurettin Topçu’nun eğitim anlayışı araştırılmıştır

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Hareket felsefesinden yola çıkarak, bu felsefi akımın temsilcilerinden olan Nurettin Topçu’nun eğitim anlayışını açıklamayı amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Nurettin Topçu’nun eğitim anlayışının felsefi temelleri nelerdir?
2. Dönemin siyasal ve sosyal şartları nasıldır?
3. Topçu’nun döneminin felsefe anlayışına etkileri var mıdır? Varsa nelerdir?
4. Topçu’nun Türk eğitim sisteminde gördüğü aksaklıklar nelerdir?
5. Topçu’da ideal eğitim var mıdır? Varsa bu eğitim anlayışı nedir?
6. Topçu’da ideal eğitimci kimdir?
7. Topçu’da ideal eğitimcinin özellikleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim; istendik davranışların bireyin kendi yaşantısıyla meydana getirmesidir. Geçerli öğrenmeyi sağlamak için ise iyi bir eğitim politikasına ihtiyaç vardır. Toplumların gelecekleri onların yetiştirdikleri nesillerin ellerindedir. Bundan dolayıdır ki eğitim sistemi hayati önem taşımaktadır. Bilimi ve felsefeyi kendine uğraş edinen yaratıcı düşünme yeteneğine sahip, içinde bulunduğu toplumun kültürel kimliğini koruyacak ve sürdürecekt bireyleri yetiştirmek eğitimin ve eğitim sistemini iyileştirmeye çalışan düşünür ve politikacıların birinci görevidir.

Türkiye’nin yetiştirdiği önemli fikir adamlarından biri olan Nurettin Topçu da eğitim hakkındaki bu yöndeki fikirlerini çeşitli eserlerinde ortaya koymuştur. Topçu otokratik bir zihniyete sahiptir. Yani bağlı olduğu dünya görüşünün mensuplarını da açık gönüllülükle eleştirebilmektedir. Onun bu özelliği hayatına da yansımış hep yalnız adam portresi çizmiştir. Topçu, insanların çevrelerindeki olayları bir gözlemci edasıyla

izlemesini değerlendirmesini ve kendi iç dünyalarına da yönelmesini istemiştir. Topçu, Sokrates'in "Kendini bil!" nermesine paralel olarak kendini bilen kişinin Allah'ı da bileceğini söylemiştir. Eğitimde önemli olanın kitap hamallığı yapan insanlar yetiştirmek değil de zgr düşünceye sahip kendini gerçekleştirmiş bireyler yetiştirmek olduğunu anlatmaya çalışmıştır (şehsuvaroğlu, 2002). Bir toplumun devamı gelişmişlik seviyesi hangi noktada olursa olsun yetiştirdiği insanlara bağlıdır. Bu hassas konuya ilişkin Nurettin Topçu'nun görüşlerini içeren çalışmamız birçok açıdan Türk ağdaş düşüncesine ve eğitim tarihine katkıda bulunabilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA KONUSUYLA İLGİLİ KURAMSAL ÇEVÇEVE VE KONUSUYLA İLGİLİ BELLİ BAŞLI ARAŞTIRMALAR

Yapılan literatür taraması sonucunda hareket felsefesi ve Nurettin Topçu ile ilgili birçok çalışmaya rastlanılmış, ancak genelde Nurettin Topçu’da eğitim anlayışını özelde ise ideal eğitimci/öğretmen modelini araştıran çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada genel olarak Nurettin Topçu’nun hem eğitim anlayışına hem de ideal öğretmen modeline yer verilmiştir. Düşünürümüzde ideal öğretmen modelini incelerken doğrudan bir ilişki olduğu için ideal öğrenci modelini ve ideal insan modelini de aştırp incelemeyi ihmal etmedik. Konu ile ilgili belli başlı çalışmalar aşağıda çıkarılmıştır.

Mustafa Kök, 1990 yılında Topçu’nun din felsefesi anlayışı üzerine bir çalışma yaparak, Batı dünyasıyla karşılaştırmalı olarak din felsefesiyle ilgili görüşlerini incelemiştir.

Beyza Bilgin, Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi adlı çalışmasında okullarda din eğitimi ve Nurettin Topçu’nun bu konu hakkındaki görüşleri üzerinde durmuştur.

İsmail Kara, 1994 yılında yayınladığı “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi – Metinler / Kişiler–, C. III” adlı eserinde Nurettin Topçu’nun biyografisini ve düşüncesini ana hatlarıyla tanıştırmıştır.

Tevfik İslamoğlu, 1996 yılında yaptığı “Topçu’nun Din Eğitimi Anlayışı” adlı Yüksek Lisans çalışmasında din eğitimi üzerine düşüncelerini incelemiştir.

A. Baran Duran, 2004 yılında yaptığı “Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu” adlı Doktora çalışmasında Nurettin Topçu’nun muhafazakârlığı ve düşüncesine yansımaları üzerinde durmuştur

Mehmet Büyükbaş, Nurettin Topçu’da Dini Yaşayışın Psikolojisi adlı çalışmasında Nurettin Topçu’nun din olgusuna verdiği önem üzerinde durmuştur.

Buket Kayışlı, Nurettin Topçu ve Hilmi Ziya Ülken’nin Eğitim Düşünceleri ve Eğitim Felsefeleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma adlı yüksek lisans

alışmasında, her iki düşünürün görüşleri ayrı ayrı kısaca açıklanarak, düşünürlerin fikirleri karşılaştırılmıştır.

Ali Rıza Genç, Nurettin Topçu'nun Din Eğitimiyle İlgili Görüşleri, adlı yüksek lisans çalışmasında, düşünürün hayatına ve fikir dünyasına genel bir bakış attıktan sonra, özelde Topçu'nun din eğitimiyle ilgili görüşleri açıklanmıştır.

Yasemin Bora, Nurettin Topçu ve Erol Güngör'ün Eğitim anlayışları, adlı yüksek lisans tezinde, Topçu ve Güngör'ün yetiştikleri ortam ve dönemin eğitim anlayışlarına kısaca yer vererek, her iki düşünürün genel eğitim anlayışları, özelde din eğitimi hakkındaki görüşleri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Muammer Çelik'in hazırlamış olduğu Nurettin Topçu ve Bugünkü Türkiye adlı çalışması ise Nurettin Topçu'nun 1947 ile 1971 yılları arasında kaleme aldığı çeşitli yazılarının ve düşüncelerinin yer aldığı bir eserdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çünkü nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, derinlemesine tanımlama ve yorumlamanın yapıldığı bir yöntemdir. Eğitim ve onunla ilgili problemlerin çözümüne yönelik çalışmada böyle bir yöntemi gerekli kılmaktadır. Araştırmamıza konu olan Topçu'nun disiplinler arası bir düşünür olmasından dolayı onun her alanda yaptığı tartışmalar ve ileri sürdüğü görüşler ancak nitel araştırmayla anlaşılabilir.

Nitel araştırma çeşitli disiplinlere dayanan güçlü kuramsal temelleri olan bir araştırma tekniğidir. Birçok disipline (felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, dilbilim gibi) dayanarak bu disiplinlerde ortak tema olan “insan davranışını, içinde bulunduğu ortam içinde ve çok yönlü olarak anlamaya çalışmaktadır” (Yıldırım - Şimşek, 2000, s. 14). İnsan davranışı statik olmadığından ancak esnek ve bütüncül bir yaklaşımla araştırılabilir. Ancak yapılmasını planladığımız bu nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşme olanaklı değildir. Bu nedenle araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi kullanılacaktır. Kütüphane ve elektronik ortamda taranan dokümanlar analitik eleştirel bir zihinle okunup, sınıflandırılıp tartışılacaktır. Özellikle hâlâ çözemediğimiz eğitim sorunlarımıza çözüm olabilecek olası görüşleri gündeme getirip tartışacağız.

3.2. Evren ve Örneklem/Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmada evren olarak eğitim felsefesi, örneklem olarak ise Çağdaş Türk Düşüncesinde önemli düşünür ve eylem insanlarından biri olan Nurettin Topçu seçilmiştir. Topçu, hareket felsefesini Türk eğitim felsefesine aktararak eğitim anlayışımızı çağının sorunları içinde yeniden yorumlayıp öneriler ileriye sürebilmiştir. Yaşadığı dönemin içinde barındırdığı sorunlara çok yönlü bakabilen Topçu, ulusal sorunlardan hareketle evrensel eğitim sorunlarını gündeme getirmiş ve bu alandaki

açmazları gösterebilmiştir. Topçu, eğitim hakkındaki görüş ve ilkelerini, hareket felsefesinden yola çıkarak tartışıp temellendirmiştir. Bu çalışma da ise hareket felsefesi çıkış noktası alınarak onun eğitim anlayışı ve ideal öğretmen tipi araştırılıp incelenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

İstenilen verilere ulaşmak için kullanılan veri kaynakları; Nurettin Topçu'nun yayımladığı eserler ile Topçu hakkında yazılmış eserlere sahip kütüphane ve elektronik ortamlardır.

Verilerin toplanmasından sonra, veri analizinde betimleyici yöntem izlenerek Topçu'nun felsefi anlayışı ve onun siyasal ve ideolojik görüşlerinin eğitim hakkındaki fikirlerine olan yansıması açıklanmaya çalışılmıştır.

3.4. Veri Analizi

Çalışma esnasında toplanan verilerin analizinde, betimleyici yöntem kullanılmıştır. Öncelikle eğitimde felsefenin yeri ve önceliği üzerinde durulmuş, özelde ise Nurettin Topçu'nun eğitim anlayışının felsefi dayanakları araştırılmıştır. Hareket felsefesinden yola çıkarak geliştirmiş olduğu eğitim anlayışı ve öğretmen modeli üzerinde durulmuş, savunmuş olduğu fikirler hayatından alınan örnek olay ve sahneler anlatılmaya çalışılmıştır. Topçu, adeta Sokrates gibi bir yaşam sürmüş, inandığı ve savunduğu değerleri, hayattayken adım adım, uygulamaya dökmüş, eğitimin her kademesiyle ilgili örnek tutum ve davranışlar sergilemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Felsefî Bir Sorun Olarak Eğitim

Eğitim insanlık tarihinin başlangıcından bu yana öğrenen ile öğrenilen, bilen ile bilinen arasındaki etkileşim süreci olarak süregelen bir olgudur.

Latince “educare” sözcüğünden türetilmiş eğitim sözcüğü; yetiştirmek, büyütmek, geliştirmek anlamına gelir. Aristoteles eğitimi, “insan aklının disiplinli işlemesi” olarak; Good ise “kişinin geliştirdiği yetenekler ve tutumlar ile içinde yaşadığı toplumdaki olumlu değerler ve diğer davranış biçimlerinin etkisi altında kişide oluşan süreçlerin tümü olarak tanımlar” (Türer, 2011, s. 1).

“Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı olarak istenilen değişiklikleri meydana getirme sürecidir” (Ergun, 1999, s. 9). Eğitime ilişkin bir başka tanım ise Sönmez’e aittir. Ona göre eğitim, “...çevre ayarlaması yoluyla kişinin davranışlarını istendik yönde değiştirme ve değerlendirme süreci olarak tanımlanabilir” (Sönmez, 2005, s. 37). Eğitim kavramı birçok düşünür ve eğitimci tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Eğitim bilimciler çeşitli bilim dallarının açıklamalarını da göz önünde bulundurarak birçok tanım yapmışlardır. Sosyologlar eğitimi sosyalleşme, kültürün kazanılması, kültüre katılma olarak tanımlarken, psikologlar bireyin yetenek ve ilgilerini ortaya çıkarması, var olan potansiyelini aktif hale getirmesi olarak tanımlamaktadır. Ekonomiyi temele alan eğitimciler açısından eğitim, bir tür yatırımdır. Hammadde olarak tasvir edilen çocukların kalifiye eleman olarak sisteme kazandırma sürecidir (Ergun, 1999). Verilen eğitim tanımlarındaki farklılıkların temelinde insanın neden eğitim görmesi gerektiği sorusu yatmaktadır. İnsan yaşamını sürdürebilmek için doğayı ve çevresini iyi tanımak zorundadır. Akıl sahibi bir varlık olarak insan çoğu kez doğaya uyum sağlamak yerine doğayı kendine uydurmaya çalışır. Onun bu çabası sonucunda çeşitli icat ve keşifler ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen bu buluşlar toplumsal kurallar gibi insan hayatını kolaylaştıran unsurlar olmuştur. Bireyin toplumsal kuralları, bilimsel keşifleri öğrenmesi ve bu unsurları tam manasıyla kavraması yaşayabilmenin

ön şartı olmuştur. Toplumun en küçük yapı taşı olarak birey, kendinde var olan potansiyeli açığa çıkarmak, yaşadığı topluma katkıda bulunmak, içinde yaşadığı toplumda kendi yaşamını sürdürebilmek ve toplumun kültürünü kazanmak durumunda kalmıştır. Eğitim ise tüm bunların sistemli bir şekilde karşılanmasını sağlayan bir olgu olarak ortaya çıkmıştır.

İnsan doğumundan ölümüne kadar fiziksel ve toplumsal çevresi ile etkileşim halindedir ve bu etkileşim süreci boyunca her an çevrenin istek ve beklentileri doğrultusunda davranışlar geliştirir. Bireyde meydana gelen davranış değişikliklerinin bir kısmı rastlantılarla ve kendiliğinden gerçekleşir. Bir kısmı ise yetişkinler tarafından planlı ve kasıtlı olarak gerçekleştirilir. Bireyde toplumca istenilen davranışları geliştirme sürecine eğitim adı verilmektedir (Kuzgun, 2000, s. 1).

Eğitim en genel anlamıyla bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla meydana gelen istendik davranış değiştirme sürecidir. Eğitim üzerine verilen tüm bu tanımlar amaç, davranış, program (yetişek), öğretme, öğrenme ve öğretim gibi unsurlara değinmeyi zorunlu kılmıştır.

Eğitim süreci içinde bireyin kişiliğinde ve davranışlarında gözlenmesi beklenen değişiklikler amaç olarak tanımlanabilir. Bu süreç içerisinde gerçekleştirilmek istenen amaçlar bireyin davranışlarını değerlendirebileceğimiz ölçütleri vermesi açısından formel eğitimin temel taşıdır. Amaçlar eğitim süreci içinde neyin nasıl öğretileceğini belirler amaçlar eğitim sistemi içindeki çalışanları kolektif bir bütün haline getirir. Eğitimde hedef ise varılmak istenen son noktadır. Hedefler bireyde geliştirilmek istenen davranış değişiklikleridir (Türer, 2011). Davranış bireyin uyarıcılara yönelik olarak gösterdiği, gözlenen ve gözlenemeyen zihinsel, bedensel ve duygusal tepkileri karşılamaktadır. Davranışlar doğuştan gelen, geçici ve sonradan kazanılan davranışlar olmak üzere üç grupta ele alınabilir. İçgüdüsel ve refleksif davranışlar doğuştan gelen davranışlar olarak örneklendirilebilir. Alkol, ilaç veya herhangi bir hastalık etkisi altında gösterilen davranışlar ise geçici davranışlar başlığı altında toplanmaktadır. Bu tür davranışlar kalıcı olmadığı için eğitimin konusunu oluşturan davranış türü içine girmemektedir.

Sonradan kazanılan davranışlar, öğrenme ürünü olan genellikle insanların çevresi ile girdikleri etkileşim sonucu ortaya çıkan davranışlardır. Doğrudan ya da

dolaylı olarak ölçülebilen bu tür davranışlar, rastlantısal yani gelişi güzel veya kasıtlı bir kültürlenmeyle öğrenilir. Gelişi güzel kültürlenme yoluyla öğrenilen davranış plansız yaşam içinde kendiliğinden oluşmuştur. Faydalı olduğu kadar zararlı nitelikte de olabilir. Planlı eğitim yani kasıtlı kültürlenme ise okullarda bir plan doğrultusunda kazandırılmaya veya var olanı değiştirmeye yönelik etkinliktir. Eğitimde amaç her zaman istendik davranışları kazandırmaktır. Ancak bazen istenmeyen davranışlarda ortaya çıkabilmektedir (Senemoğlu, 2012). Eğitimde istenilen davranışların kazanılması adına oluşturulan plana eğitim programı adı verilmektedir. Belirli bir süre ve plan dâhilinde istenilen davranış değişikliğini yetiştirmeye çalışıldığı için yetişek olarak ta isimlendirilmektedir.

Kişide gözlemeye karar verilen hedef ve davranışları, içeriği, eğitim ve sınama durumlarını kapsayan dirik bir örüntüdür. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi, bir yetişek şu beş öğeden oluşmaktadır:

1. Kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik özellikler,
2. Bu özelliklerin göstergesi olan davranışlar,
3. İçerik ve konunun örüntüsü (üniteler)
4. Her davranışı, kişiye kazandıracak eğitim durumu (çevre ayarlaması),
5. Her davranışı kişinin kazanıp kazanmadığını yoklayan sınama durumları (değerlendirme) (Sönmez, 2005, s. 38).

Sayılan bu öğeler zamanla değişmektedir. Bu nedenle eğitim programı dönemi veya toplumu etkileyen felsefî akıma ve değişen bilim ve teknolojiye uygun yenilenmektedir.

Bireyin yaşantısı yoluyla gerçekleştirdiği kalıcı davranış değişikliğine öğrenme denilmektedir. Yani, bir davranışın öğrenilmiş davranış sayılabilmesi için, edimin süreklilik kazanmış olması gerekmektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesinde, bireyin gerekli duyuşsal giriş ve bilişsel giriş özelliklerini taşıması gerekmektedir. Yani bireyin uygun hazır bulunuşluk seviyesine sahip olması gerekmektedir. Öğrenenin nesneyi algılama düzeyini, öğretenin konuya hâkimiyeti, alan bilgisi, deneyim ve tecrübesi, yani öğretenin hazır bulunuşluk düzeyi de etkilemektedir. Öğrenenin öğrendiklerini belirli aralıklarla tekrarı, edinilen bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe geçişini hızlandıracağından öğrenme üzerinde etkiye sahip önemli bir unsur olarak karışımıza

çıkmaktadır. Bireyin öğrenme faaliyetine ilgisi öğrenme üzerinde etkisi olan unsurlar arasında gösterilebilir. Bu nedenle öğrenenin olumlu olumsuz pekiştireçlerle motive edilmesi veya uygun durumlarda cezai uygulamaya tabii tutulması öğrenmeyi hızlandıracaktır. Öğrenenin neyi, neden öğrendiğini bilmesi, öğrenme materyalinin amaca uygun olup olmaması, öğrenenin bilişsel gelişimine uygun olup olmaması öğrenen üzerinde önemli değişimlere yol açmaktadır. Öğrenilen malzemenin kolay ayırt edilebilir ve anlamlı olması, malzemenin öğrenme üzerindeki etkilerini oluşturur. Öğrenilen malzemeye uygun olarak, öğrenme malzemesi oluşturulmalıdır. Bireyin düzenli zaman aralıklarıyla yâda toplu olarak çalışması öğrenen üzerinde önemli etkiye sahiptir. Temelde her iki yönteminde negatif ve pozitif yönleri bulunmakla birlikte Aralıklı öğrenme öğrenmenin kalıcılığı açısından daha yararlıdır. Öğrenme öğrenilen malzemenin yapısına uygun olarak parça veya bütünü öğrenilmesini gerekli kılabilir. Ayrıca öğrenene yapılan geri bildirimin ve öğrenme faaliyeti sonrasındaki aktivitelerin de öğrenme üzerinde önemli etkisi vardır.

“Bireyin davranışlarında değişiklik meydana getirmek amacıyla öğrenmeyi kılavuzlayıcı ve gerçekleştirici faaliyetlerin tümü öğretme kapsamına girer” (Türer, 2011, s. 6). Öğretme faaliyeti öğrenmeden bağımsız bir etkinlik değildir. Öğretme temelde yol göstericilik üzerine kurulmuştur. Öğretme üzerinde öğrenenin yaşı, zekâsı, duygusal ve bedensel gelişimi gibi iç etmenler ile öğrenme ortamı ve öğrenme malzemesi gibi dış etmenler etkilidir. Bunlardan öğretmenin kontrol edecekleri dış etmenlerdir. Ancak iç etmenlerde öğretmenin kontrolünden tamamen bağımsız değildir. Öğretmenin öğretme faaliyetini iç etmenlere uygun olarak düzenlemesi iç etmenlerinin de kontrol edilebilmesini sağlayacaktır. Öğretim ortamının öğrenenin bedensel ve ruhsal gelişimine uygun olarak ayarlanması öğretme faaliyetinin bir parçasıdır. Öğretme ortamı öğretimi engelleyici faaliyetlerden arındırılmış olmalıdır. Eğitim sürecinde istendik davranışların gerçekleşebilmesi, eğitim hedeflerinin belirlenen davranışlara dönüşebilmesi için önceden planlanmış bir program gerekmektedir. Bu program uygun öğretim yöntem ve tekniklerine sahip olmalıdır.

“... Öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenilen davranışların gelişmesi için önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde; amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak okullarda gerçekleştirilen öğretme faaliyetlerinin tümü “öğretim” olarak adlandırılır” (Türer, 2011, s. 7) Öğretim yoluyla öğrenciler eğitim ortamında yeni bilgi

ve beceriler kazanmaktadır. Öğrencilerdeki bireysel farklılıklar ve ortamın eğitim üzerindeki etkisi nedeniyle her öğrencide farklı öğrenme gerçekleşmektedir. Eğitimciler ve düşünürler eğitim üzerinde olumsuz etkisi olan tüm bu farklılıkları ve değişimleri minimum seviyeye çekmek ve öğretimi mümkün olan en iyi şekilde gerçekleştirmek için farklı görüşler sunmuşlardır. Birçok düşünür eğitimin nasıl olması gerektiğini felsefi sistemleri içinde temellendirmeye çalışmışlardır. Eğitim, felsefe tarihi boyunca üzerinde önemle durulan unsurlardan biri olmuştur. Eğitim farklı dönemlerde farklı kazanımları elde etmeyi amaç edinmiştir.

Sokrates öncesi yunan eğitiminin amacı, kahraman ve becerikli insanlar yetiştirmektir. Yunan şehir devletlerinden Isparta’da gençleri her daim savaşa hazır tutmak için, disiplinli bir fiziksel ve ruhsal eğitim anlayışı benimsenmiştir. Atina şehir devletinde gençleri erdemli ve haksever yetiştirmek, onlara etkili konuşma sanatını öğretmek esas tutulmuştur. Dönemde bahsi geçen alanlarda rehberlik ve öğretmenlik görevini sofistler üstlenmiştir.

Sofistlerden biri olan Sokrates’e göre eğitimin amacı, bireye zihindeki ideleri tanıtip, hayatı akıl vasıtasıyla berraklaştırmaktır (Ergun, 1999). Sokrates gençlerle ve doğruyu bildiğini sananlarla diyalog yaparak doğruya ulaşmaya çalışmıştır. Ona göre insan bilgilerle donanmış olarak dünyaya gelmektedir. Öğretmenin yaptığı yeni bir şey öğretmek değil, var olanı ortaya çıkarmaktır. Sokrates tümel, soyut ve rasyonel bilgiye ulaşmak için ironi (alay) ve maotik (doğurtma) yöntemlerini kullanmıştır. Sokrates’in doğruya ulaşmak için kullandığı ilk aşama karşısındakinin hiçbir şey bilmediğini gösterdiği olumsuzlamadır. Bu aşamada kişiye hiçbir şey bilmediği gösterilerek kişi öğrenmeye hazır hale getirilmektedir. İkinci aşama ise alay(ironi)dır. İroni aşaması Sokrates’in karşısındaki kişi gibi kendisinin de bilgisiz olduğunu iddia ettiği aşamadır. Sokrates kendisinin de bilgisiz olduğunu söyleyerek karşısındakini yüceltmeye ve cesaretlendirmeye çalışmaktadır. Bu şekilde kişi yeniden öğrenmeye istekli hale gelir. Sokrates’in yönteminin son aşaması doğurtmadır.

Bilginin yoktan var edilemeyeceğini bu nedenle bilgilerin ortaya çıkışının bir tür hatırlatma olduğunu söyleyen Sokrates, kişinin kendi ruhundaki bilgiyi ortaya çıkarmasını sağlamaktadır (Çüçen, 2001).

Sokrates gibi birçok düşünür eğitim ve öğretim hakkında düşüncelerini felsefi sistemleri içinde sunmuştur. Örneğin; “ Farabi, eğitimi, ruhu biçimlendirmesi ve zihni biçimlendirmesi gibi iki işlev doğrultusunda görmektedir. Birincisine tedip(eğitim), ikincisine talim(öğretim) demektedir” (Bilhan, 1991, s. 29). Farabi’nin tedip ayrımına uygun olarak Platon’unda eğitimin, ruhun görünüşler dünyasından idealar dünyasına dönmesi olarak açıklandığı görülmektedir. Platon mağara benzetmesinde eğitimin ne olduğuna ve amacına ilişkin bilgi vermektedir:

Şimdi, dedim, insan denen yaratığı eğitimle aydınlanmış ve aydınlanmamış olarak düşün. Bunu şöyle bir benzetmeyle anlatayım: yeraltında mağaramsı bir yer ve içinde insanlar. Önde boydan boya ışığa açılan bir giriş... İnsanlar çocukluklarından beri ayaklarından, boyunlarından zincire vurulmuş, bu mağarada yaşıyorlar. Ne kımıldanabiliyor, nede burunlarının ucundan başka bir yer görebiliyorlar. Öyle sıkı sıkıya bağlanmışlar ki, kafalarını bile oynatamıyorlar. Yüksek bir yerde yakılmış bir ateş parıldıyor arkalarında. Mahpuslarla ateş arasında dimdik bir yol var. Bu yol boyunca alçak bir duvar, hani şu kukla oynatanların seyircilerle kendi arasına koydukları ve üstünde marifetlerini gösterdikleri bölme var ya, onun gibi bir duvar (Platon, 1999, s. 183).

Benzetmeye göre ellerinden ve ayaklarından zincire vurulmuş bu insanlar mağara girişinde ellerinde hayvan, insana benzer çeşitli araçlar ve kuklalar taşıyan insanları görmezler. Onların taşıdıkları bu kuklaları gerçek varlıklar olarak düşünüp, arkadan gelen ve mağarada yankılanan sesleri ise onların sesleri olarak algılamaktadırlar. Mağarada zincire vurulmuş insanlardan biri kurtarılıp ayağa kaldırılrsa ve ışığa, gölgelerini gördüğü nesnelere doğru çevrilse, mahkûmun bu yeni duruma alışması çok zor olacağından mağaraya geri dönmeyi bile düşünecektir. Mahkûm dışarıda kalmayı başardığında gölgelerini gördüğü nesneleri, gökyüzün, yıldızları ve güneşi görecektir. Görünen dünyayı düzenleyen güneş olduğunu fark edecektir. Platon dışarı çıkan insanın dışarıda kalabilmek için büyük bir çaba sarf etmesi gerektiğini belirtirken, felsefi düşüncenin de zincirlerden kurtulup dışarıda kalmanın verdiği acıya tahammül ederek özgürlüğü getirdiği savına vurgu yapmıştır. Ancak Platon’un mağara benzetmesinde felsefi düşünceden uzak başkaları tarafından baskılanmış, pasif insanlarda göze çarpmaktadır. Bu insanlar dışarı çıkmak için en ufak bir çaba sarf etmemektedir. Platon’a göre insanların çoğu mağara dışına çıkmayan mahkûmlar

gibidir. Onlar gölgeleri gerçek ve gerçeği yok saymaktadırlar. Eğitimin görevi ise insanları mağara dışına çıkarmaktır.

Öyleyse Eğitim bir kimsenin ruhuna sahip olmadığı bilgiyi aktarmakla ilgili bir konu olmadığı gibi, görmeyen gözlere görü veya görme gücü kazandırmakla ilgili bir şey de değildir. Bilgi aslında onu almaya muktedir bir organı gerektirmesi bakımından görmeye benzer. Bu yüzden tıpkı mahkûmun karanlık yerine ışığı görebilmesi için zincirlerinden kurtarıp bütün vücudunu arkaya çevirmek durumunda olması gibi, ruhunda Platon açısından, kendisinde bir körlüğe yol açan aldatici görünüşler dünyası ve iştihadan uzaklaşarak gerçeklik dünyasına dönmesi gerekir (Cevizci, 2011, s. 89).

Platon eğitimin nihai amacının iyinin bilinmesi olduğunu vurgulamaktadır. Platon, birey ve devlet arasında kurduğu bir benzerlikten yola çıkarak üç parçalı ruh anlayışını felsefî sistemi içerisinde temellendirmiştir. Bu anlayışa göre insanda üç farklı türden arzu vardır. Bunlardan birincisi yemeğe, içmeye ve cinselliğe yönelen ve bunlara ulaşmak için parayı arzulayan iştihâ; ikincisi şan, şeref, ün ve zafer peşinde olan gönül; üçüncüsü ise bilgiyi arzulayan akıldır. Platon’a göre bu üç arzudan her biri farklı insanlarda değişik şekillerde ortaya çıkar. Kişi onda etkin olan arzuya uygun olarak neyin iyi neyin kötü olduğuna karar verir. Platon göre bu arzular eğitim aracılığıyla yönlendirilip, törpülenebilmektedir. “Bu durum dikkate alındığında, Platon’da eğitimin nihai amacının aynen Sokrates’te olduğu gibi insanların ruhlarına bir takım bilgiler aktarmaktan ziyade, onların arzularını eğitmek veya gereği gibi sosyalleştirmek olduğu söylenebilir” (Cevizci, 2012, s. 39).

Platon insanda var olduğunu söylediği bu üç arzuya karşılık gelen, üç toplumsal sınıftan bahsetmektedir. Bu sınıflar aşağı arzuların hükmettiği para severler, şan şeref duygusunun hükmettiği ün severler ve hakikate erişme duygusunun hükmettiği bilgelik severlerdir. Platon birinci gruba meslek bilgisi, okuma yazma, beden ve müzik eğitimini kapsayan temel eğitimin verilmesi gerektiğini söylemektedir. İkinci gruba ise sıkı bir askeri eğitim ile matematik eğitimin zorunlu kılar. Son grubun alacağı eğitimin matematik ve felsefeyi kapsayan bir yapısı olması gerektiğini belirtir. Bu grubun eğitimi 30 yaşında son bulurken ikinci grubun eğitimi 20, birinci grubun ise 15 yaşında bitmektedir. Platon yöneticilerin aldıkları felsefe eğitimiyle onların varlığın aslını kavrayacağını ifade etmiştir.

Bu toplumun birer parçası olan sizler, diyeceğim, birbirinizin kardeşisiniz. Ama sizi yaratan Tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baş tacı olurlar. Yardımcı olarak yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır. Aramızda bir hamur birliği olduğuna göre sizden doğan çocuklarda herhalde size benzeyeceklerdir. Ama arada bir, altından gümüş, gümüşten de altın doğduğu olabilir. Bunun için tanrı, her şeyden önce önderlere, doğan çocuklara iyi bekçilik etmelerini, içlerine bu madenlerden hangilerinin katılmış olduğunu dikkatle araştırmalarını buyurmuştur (Platon, 1999, s. 96).

Herhangi bir cinsiyet farklılığı gözetmeksizin tüm çocuklara eğitim olanağının sunulması gerektiğini savunan Platon'un idealist varlık anlayışı, onu eğitimde de idealist bir yola sürüklemiştir. Eğitim, Platon için devletin ihtiyaçlarını karşılayacak kalifiye eleman yetiştirecek bir araçtır. Bu açıdan bakıldığında eğitim politik amaçlar doğrultusunda şekillenmelidir. İdealizm eğitimde karşılığını daimicilik akımı içerisinde bulmuştur. “Daimicilik, insanlara hemen her yerde kalıcı bir önem ve değere sahip olan şeylerin öğretilmesi gerektiğini, öğretilmesi gereken bu şeylerin de sürekli olarak değişen olgulardan ziyade, insanı insan yapan kalıcı değerler, evrensel ilkeler ve ezeli-ebedi fikirler olduğunu iddia eder” (Cevizci, 2012, s. 27). Bu anlayışta öncelik, meslek sahibi olmanın yollarına veya şartlarına değil de, bireylerin manevi gelişimine verilmiştir.

İdealist anlayışta eğitimin amacı, bireyin kendini gerçekleştirerek yaşamını hakikat ve iyilik doğrultusunda şekillendirilmesini sağlamaktır. Eğitim bireyleri gelip geçici dünya meşgalelerinden uzaklaştırıp onları hakikate ve mutlak iyiye yönlendirmeye çalışmalıdır. İdealist eğitim içinde kültür ve maneviyat barındırmayan saf çıkarıcı ve maddeci eğitim anlayışına, önemli olanın toplumca beğenilen bir statü kazanmak olduğunu bireye aşıl原因 ve öğrenene salt mesleki bilgi verip, onun insani yönlerini doyurmayan eğitim teorilerine karşı çıkmıştır. Buna göre kültürü geliştirme ve koruma yeni nesillere aktarma faaliyetlerinin yürütüldüğü yerler okullardır. Eğitimin nihai amacı, bireyin kendini gerçekleştirmesi ve hakikatin bilgisine ulaşması ancak akıl ile mümkündür. Aklın bu manevi yolculuğunda önüne çıkabilecek engeller kaldırılmalıdır. Bu engellerin kaldırılmasın da en büyük rol öğretmenlere düşmektedir. Öğretmen merkezli eğitim anlayışının hâkim olduğu bu akım öğrencinin ilgisini maddi alandan manevi alana kaydırmayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmada kullanılan

yöntem Sokrates'e ait olan sorgulamadır. Yöntem öğrencinin yanlış ve eksik bilgisini ortadan kaldırıp, öğrenmeye açık hale gelen öğrencileri yeni ve doğru bilgiye ulaştırmayı hedeflemektedir. İdealist eğitim felsefesi, iyi yetişmiş öğretmenler ile düzenli ve disiplinli bir eğitimin önemine özellikle vurgu yapmıştır.

Felsefenin en eski akımlarından biri olan realizm idealist anlayışın karşısında yer almıştır. Realizm insan zihninden bağımsız olarak bir dış dünyanın var olduğunu savunan akımdır. Realizmi, natüralizm ve Platon'un idealizminin karşısında yer alan realizm şeklinde, iki ayrı başlık altında incelemek mümkündür. Realist yaklaşımda dünya bireylerin algılarından bağımsızdır ve gerçekten var olanlar tikellerdir. Realist anlayışın en önemli temsilcisi Aristoteles'tir. Aristoteles dilin düşünceyi, düşüncenin de varlığı etkilediğini savunmuştur. Mantık ilkeleri aynı zamanda varlığında ilkeleridir. Aristoteles göre, birçok filozof değişimi açıklarken diyalektik kavramından yola çıkmış, yani karşıtların çatışması sonucu yeni bir tez oluştuğunu iddia etmiştir. Ona göre aslında “iki karşıt dizisinden biri diğerinin yokluğundan ibarettir” (Ökten, 2007, s. 277). Çünkü aynı şartlar altında iki zıttın varlığından bahsetmek çelişmezlik ilkesine aykırıdır. Bu düşünceden hareketle çokluk birliğe, yokluk varlığa indirgenebilmektedir. Böylelikle Aristoteles metafiziğin asıl konusunu bir olan ilk nedene, yani gerçek varlığa bağlamaktadır.

Aristoteles felsefesinde, görünüş fenomen- değişen çokluğun arkasındaki birlik sorununu çözmeye çalışmıştır. Ona göre Platon idealarla fenomenler tümel ile tekil arasındaki bağlantıyı kavrayamamıştır. Bu bağlantıyı kurmak için yaptığı tüm denemelere rağmen, idealar dünyası, fenomenler dünyasından ayrı, başka bir dünya olarak kalmıştır. İdea öğretisi öz ile görünüş, varlık ile oluşu birbirinden ayırmıştır. Onun için idealar fenomenden bağımsız bir varoluşa sahip değildir. “Gerçek varlık fenomenlerin içinde gelişen özdür (ousia). Öz ise hep olmuş olan varlıktır (toti en eninai). Bu görüşüyle Aristoteles realizmin kurucusu sayılır” (Sönmez, 2005, s. 79). Öz kendi biçimlenmelerinin biricik dayanağıdır. Ancak bu biçimlenmelerinde, gerçek bir şey olur. Fenomenler öz'ün kendini gerçekleştirmesidir. Aristoteles için fenomenler dünyasındaki tüm varlıklar form kazanmış maddelerdir. Maddede öz, bir şey olabilme potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyel güç form sayesinde aktive olmaktadır. Oluş dediğimiz şey ise bu potansiyelim edim haline gelmesidir. Varlık üzerinde etkisi olan

iki temel prensip madde ve formdur. Aristoteles’e göre varlık form kazanmış maddedir. Gümüş bir tabağın maddesi; tabağın kendisinden yapıldığı metaldir, formu ise zanaatkârın o maddeye verdiği düzenleme veya şekildir. Form madde ayrımı yalnız insan eliyle yapılan nesneler için değil, doğal halde bulunan nesneler içinde geçerlidir. “Buna göre işlenmemiş gümüşün kendisine benzer olan bakır parçasından farklı olan gözlemlenebilir bir yapısı, niteliği vardır. İşte bu onun formudur. Buna karşın gümüşün maddesi, son çözümlemede kendisinden meydana geldiği toprak hava su ve ateş gibi dört öğeden oluşur” (Cevizci, 2011, s. 129). Gümüşü meydana getiren öğelerin oranları da gümüşün formunun bir parçasını meydana getirir. Aristoteles bahsedilen öğelerin kendisinin de madde ve formdan oluştuğunu söyler. Bu öğeler sıcak ve soğuk, ıslak ve kuru gibi karşıt niteliklerden oluşur. Örneğin ateşin formu sıcak ve kurudur. Ateş, su, toprak ve hava gibi öğelerin maddesi ise Aristoteles’in ilk madde adını verdiği belirsiz, yapısız olan bir madde türüdür. Aristoteles’in form ve madde ilişkisi görecelidir. Bir varlık için form olan başka biri için maddedir. Örneğin kumaş pamuk için form, gömlek için maddedir. Var olanlar bu şekilde bir hiyerarşik düzen oluştururlar. Bu düzenlemede üst sınır salt form iken alt sınır salt maddedir.

Salt madde tamamıyla formsuz bir olanaklar bütünüdür. Bir form kazanmadan var olmuş değildir. Bununla beraber formsuz olan bu salt madde; bir tür nedendir. “Maddenin varlığı formların tek tek nesnelerde kendilerini tam olarak gerçekleştirememelerinde kendisini gösterir” (Gökberk, 1999, s. 75) . Aristoteles salt maddenin bu yönünden hareketle mekanik ve ereksel nedenleri birbirinden ayırır. Ereksel nedenler maddede kendi gerçekleştiren formlarken, mekanik nedenler formlara sınır çizen ilkelerdir.

Salt form asıl gerçekliktir. Çünkü gerçekliği için maddeye ihtiyacı yoktur. Böyle bir varlığı kabul etmek zorunludur. Farabi’nin “ mümkün varlık” açıklamasında olduğu gibi, Aristoteles’te de madde olabilirlik içerir. Onu aktifleştirecek bir zorunlu varlığa yani ilk hareket ettiriciye ihtiyaç vardır. Çünkü maddede gerçekleşme, hareket, ya da oluş yoktur. Madde biçim kazanma eğilimine sahipken, form bir amaca göre hareket etme gücüne sahiptir. Form kendinden daha üst form için maddedir. Bahsettiğim bu üst form da, daha üstü için maddedir. Böylece art arda gelen ve sonsuza ulaşacak bir dizilim oluşur.

Aristoteles'in görüşlerinden de anlaşılacağı üzere realizm bütün varlıkları madde ve form olarak belirtilen iki ana unsurdan türetmiştir. Bu ikili yaklaşım insanda da beden ve ruh olarak karşılık bulmuştur. "Aristo'ya göre ruh bedenın entellechia'sıdır. Bu bir bakıma bedenın bir fonksiyonudur" (Sönmez, 2005, s. 80).insanı diğer canlılardan ayıran yönü olarak ruh, akıl üzerinden açıklanmıştır. İnsan akıllı hayvandır.

Bu düalist varlık tasavvurunun ama özellikle insan anlayışının eğitim açısından önemli bir takım sonuçları vardır. Çünkü bu anlayışta akıl, bu düalizmin sonucu olarak teorik ve pratik diye ikiye ayrılırken; bilgi teorik ve pratik bilgi, üretim faaliyeti ise zanaatlar ve güzel sanatlar diye ikiye ayrılır. Realist felsefede eğitimde aynı şekilde liberal eğitim ve meslek eğitimi diye ikiye ayrılarak kategorileştirilmesinin nedeni budur (Cevizci, 2012, s. 46).

Realizmin eğitim üzerindeki etkisi sonucu eğitimden beklenen, bireyin insana yakışır bir hayat sürmesi için kişideki potansiyelin en yüksek düzeyde açığa çıkarması olmuştur. İnsanın ayırıcı niteliği olarak akıl geliştirilmelidir. Realist eğitim anlayışı "özcülük" akımında karşılığını bulur. Özcülük eğitime düşen görevi insanlık kültürünün temel unsurlarını aktarmak olarak tanımlamaktadır. Öğretmen merkezli eğitim anlayışıyla otoriter bir eğitimi ön plana çıkaran bir görüştür. Nitelikli ve iyi yetişmiş öğretmenlerin, bireylerde erdeme götüren davranışların gelişmesine yardımcı olabilmesi, eleştirel düşüncenin geliştirilebilmesi için düzen ve disiplini gerekli bulmuştur. Bir realist olarak Aristoteles eğitimi siyaset ve ahlaka bağlamıştır. Eğitimi erdemli bir toplumun oluşabilmesi, kendini gerçekleştirmiş bireylerin özgür vatandaşlar olarak toplumdaki yerlerini alabilmelerini sağlayacak yegâne araç olarak görmüştür. Realizm insanın en yüksek amacı olan mutluluğu, eğitime bağlamıştır. Mutluluk yani kendini gerçekleştirme eğitim süreci içerisinde gerçekleşmektedir.

Antik Yunan'da kahramanlık Polis döneminde ruhen ve bedenen güzel insan, Atina demokrasisinde seçkin insan, Helenistik devirde ise genel formasyonun temele alınması eğitimin amacı olmuştur. Bu dönem eğitim hür vatandaşların yedi sanatıyla (gramer, retorik, diyalektik, matematik, geometri) ile verilmiştir.

Hürlerin yedi sanatı Ortaçağ'da Hristiyanlığı temele alan eğitim anlayışı çerçevesinde içerik yönünden değiştirilmiştir. Bu dönem eğitiminde amaç erdemli ve dindar insan yetiştirmektir. Tanrı merkezli bu anlayışta herkes eşittir. Ortaçağ'da

hürlerin yedi sanatı dinin savunulması ve öğretilmesi için kullanılmıştır. Matematik ve astronomi kutsal günleri hesaplamak ve ibadet haneler yapmak, müzik ilahiler hazırlamak, gramer, retorik ve diyalektik dini savunmak için kullanılmıştır. Bu dönemde hâkim olan anlayış spiritüalizm olmuştur. “Bu yaklaşımın temelinde ise gerçekten var olanın ilahi ve bireysel ruh olduğunu, insanın bir bütün olarak hayatını bu gerçeği hesaba katarak geçirmesi gerektiğini bildiren maneviyatçı veya ruhçu bakış açısı bulunur” (Cevizci, 2012, s. 62). Bilginin konusu tanrıdır. Spritualist yaklaşımın sunduğu eğitim felsefesi, idealist eğitim anlayışına oldukça benzemektedir. Ancak bu anlayış, dini bazı değerlerle zenginleştirilmiştir. Medrese eğitimi temele alan bu anlayışta temel hedef, insanları dünyevi ve uhrevi huzura ulaştırabilmek için bilgi ve erdem bakımından yetiştirmektir. Spiritüalizm açısından eğitimin amacı insanı yaratıcısına en iyi şekilde dönebilmesi için gereken hazırlıkları yapmasına yardım etmek, onun karakter gelişimini sağlamaktır. “Ey iyilikler tanrısı! Bizi doğru yola ilet, bize yüzünü göster ki bizde kurtulalım! İnsan ruhu senin olmadığın hangi yöne dönerse dönsün, buralarda kendi dışında ve senin dışında güzellikler olsa bile acılar çekecektir” (Augustinus, 1999, s. 81). Spritualist anlayışta insanın nihai amacı ahiret mutluluğudur ve mutluluk yaratıcıdadır.

Realizmin bir başka yansıması ise natüralizmdir. Bu anlayış dini temele alan spiritüalizm tam karşısında yer almış ve bilimi kendine dayanak yapmıştır. “Natüralizm doğanın gerçekliğin tamamı veya tümü olduğu kabulüne dayanır” (Cevizci, 2012, s. 84). Natüralist eğitim felsefesi çocuk merkezli eğitim felsefesinin ilk örneklerinden olmuştur. Eğitimin amaçlarını belirlerken insan doğasına bakılması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Natüralizm çocuğun yeteneklerine uygun olarak doğal bir biçimde terbiye edilmesi gerektiğini savunur. Öğrenenin ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmış çevrenin, mekânın ve malzemenin önemi üzerinde durmuştur. Öğrencinin yaparak keşfederek öğrenmesini en doğru metot olarak görmüştür. Rousseau natüralist yaklaşım içerisinde değerlendirilen filozoflardandır. Rousseau öğretmen merkezli eğitim yerine öğrenci merkezli eğitimi ön plana çıkarmıştır. “Yaratanın elinden çıktığı sırada her şey iyidir. Her şey insanların elinde bozulur” (Rousseau, 2009, s. 107). Şeklindeki sözleriyle doğası gereği iyi olan insanın daha sonra toplum içinde bozulduğunu ifade etmektedir. Rousseau insanın öğrenme sürecinde elde ettiği bilgiyi, bir tür yaratma, yeniden yapılandırma olarak görmektedir. Doğa durumundaki insanın merhametli,

toplum içindeki insanın ise bencil ve hırslı olduğunu söyleyen Rousseau, eğitimin çocuğun doğasına uygun olarak geliştirilmesi gerektiğini söylemektedir. Geleneksel eğitimi, bireyi itaate zorlamakla suçlayan Rousseau eğitimde çocuğu ilgilendiren en önemli şeyin kendi hakları olduğunu vurgulamak olduğunu söylemiştir. Eğitimde cezayı doğru bir yöntem olarak görmeyen düşünür, çocuğun hatalarından yola çıkarak doğruya ulaşabileceğini iddia etmiştir. Eğitimcinin temel görevi çocuğu zararlı etkenlerden korumaktır.

Eğitim felsefesi içindeki temel yaklaşımlardan biriside kültürel yaklaşım olmuştur. Kültürel yaklaşım eğitimi, öğrencinin edebiyat, felsefe ve bilim gibi değerlere dâhil olması olarak tanımlamıştır. Kültürel yaklaşım kültürün daha sonraki kuşaklara aktarıldığı yer olarak okullar ve üniversitelerde bireylerin insanlığın en yüce değerleriyle bezenmiş olarak eğitilmesi gerektiğini savunur. Eğitimde amaç çocuğun dünyasına bilimi, felsefeyi sanatı ve edebiyatı içine alan kültürü dâhil etmektir. Kişinin kültür aracılığıyla kendisini tam olarak gerçekleştirebileceğini ve böylece manevi olarak olgunlaşabileceğini savunmaktadır. Bu anlayışta yalnızca bilim üzerine odaklanmış eğitim eleştirilmiştir. Bilimin yanında felsefe teoloji ve sanata da ağırlık veren bir eğitimin önemi üzerinde durulmaktadır. Eğitim süreci içinde bireyler, zihinsel, ahlaki ve manevi açıdan geliştirilmelidir. Eğitim bireylere sorumlu ve katılımcı bir yurttaş olma vasfını kazandırmalıdır. Bu nedenle eğitimde liberal sanatların öğretilmesi üzerinde önemle durulmaktadır. Kültürel yaklaşım aklın gerçekliği parçalayıp anlaşılmaz hale getirdiğini iddia etmiştir. Buna göre rasyonel analiz, yerini sezgiye ve duyguya bırakmıştır. Aydınlanma çağının kuru akılcılığına karşı çıkan kültürel yaklaşım içinde Arthur Schopenhauer’u vermek mümkündür. O, eğitimde yapılan yanlışlardan birine şu sözlerle değinmiştir: “...kendilerine ait birkaç özel gözlemde bile bulunmalarına(sezgisel-kavrayışlara sahip olmalarına) fırsat verilmeden çocukların zihnine kavramları ve kanaatleri, kelimenin tam anlamında, önyargıları kazırmaktır” (Schopenhauer, 2007, s. 78). Ona göre insan kendi gözleriyle dünyayı algılayıp onu farklı açılardan yakalayıp değerlendirmelidir. Yanlış eğitim sonucu kafasına kazınan ön yargılar, daha sonraki deneyimler sonucu değişmeyecek ve kendini muhafaza edecektir. Bu nedenle çoğu insan yanlış fikirlerini kendine yük edinerek yaşar. Schopenhaur eğitimde yapılması gerekenleri şu şekilde özetler:

Genel olarak çocuklar, dikkatleri hangi cihete yöneltilmiş olursa olsun, hayatın ne olduğunu aslından öğrenmezden önce suretten öğrenmemelidirler. Bu yüzden ellerine alelacele kitaplar ve sadece kitaplar tutuşturmak yerine, adım adım şeylerin kendileriyle, insan hayatının koşullarıyla tanışmalarına izin verilmelidir. Ve her şeyden evvel onlara, gerçekte nasılsa öyle, dünya hakkında açık ve nesnel bilgi edinmeyi, her zaman fikirlerini doğrudan doğruya gerçek hayattan devşirmeyi ve bu fikirleri gerçek hayatla uyum içerisinde şekillendirmeyi-onları kitaplar, masallar yahut başkalarının söylediklerinden çıkarmayı değil- ve daha sonra bu tür hazır fikirleri gerçek hayatta kullanmayı, bunlardan yararlanmayı öğretmeye ihtimam gösterilmelidir (Schopenhauer, 2007, s. 80).

19. yüzyılın sonlarında Amerika ve İngiltere’de ortaya çıkan felsefe akımı, pragmatizm olmuştur. “Pragmatist görüşe göre insan evrende gördüğü pek çok şeyleri anlayamaz; tıpkı bir kedinin kitaplıkta gördüğü birçok şeyi anlayamadığı gibi. İnsan için önemli olan onun işine yarayandır” (Ergun, 1999, s. 77). Pragmatizmde söz konusu olan çıkar bireylerin kişisel çıkarları değil, etkileşim halinde oldukları nesnelerin ortaya koydukları fikirlerin doğuracağı sonuçlar olmuştur. Bu anlayış kuramların deneyle kanıtlanmış olmaları şartıyla değer taşıyacağını ileri sürmüştür. John Dewey pragmatist eğitim anlayışını savunan en önemli isimlerden biridir. Gündelik hayatın ortak deneyim dünyasının insanın bilgisine konu olabilecek tek gerçeklik olduğunu savunmuştur. Modern bilimlerin sürekli buluş ve keşifler peşinde olduğunu söyleyen düşünür, eğitimde katı ve değişmez bilgilerden uzaklaşıp, kendini yeni baştan inşa eden, pratik uygulamaya yönlendiren bir yapıya sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Okul ve hayat birbirinden bağımsız değildir. Pragmatist eğitim sonraki deneyimlerin yönlendirilmesine olanak sağlayacak şekilde gelişmeyi amaç edinmiştir. Öğrencilere bilgilerini hâlihazırda karşılaştıkları olay ve faaliyetlerin etkisi üzerinden yapılandırma imkânı temin etmeyi amaçlamaktadır. Akıllı ve yurt sever insanlar yetiştirmek bu amaçların sonucu olacaktır.

Pozitivizmin çağdaş yorumu olarak nitelendirilen, Amerika bileşik devletleri, İngiltere ve İskandinav ülkelerini etkisi altına alan bir başka felsefi akım ise analitik felsefe olmuştur. Bu akım, felsefenin asıl görevinin dilin çözümlenmesi olduğunu iddia etmiştir. Doğa bilimlerindeki açıklıktan yola çıkan bu anlayış evreni ve kendimizi anlamlandırmamızı düşünce ve kavramın anlamlarının açıklığa kavuşturulması için

analizi şart olarak görmüştür. Böylelikle felsefede ortaya çıkan anlam karışıklığı ve belirsizliğinin önüne geçilecektir. Varlığın anlam kazanmasını sağlayan düşünce, kavramlar aracılığıyla hayat bulmaktadır. Dışa vuramayacağımız düşüncenin gelişmesi mümkün değildir. Düşüncemizi iletmek ve başkalarının fikirlerini öğrenebilmek için kullandığımız araç dildir. Bu nedenle düşüncenin iletimini sağlayan dil ve kavram analitik felsefenin konusunu oluşturmuştur. Doğru ve açık sözcükler seçilmeden ortaya konulan düşünceler anlaşmazlığa neden olur. Bu anlaşmazlığı kaldırmak için analitik felsefe dilin analizi ve düşüncelerin açıklığı ve netliği üzerine yoğunlaşmıştır.

Analitik felsefenin eğitim üzerindeki etkisi sonucu, eğitim uygulamalarını geliştirmek için, eğitimin temel kavram ve görüşlerini açıklamaya çalışan analitik eğitim felsefesi oluşmuştur. Eğitim alanındaki kavramların kullanım şartlarını, onların uygulama gerek ve yeterlilik koşullarını araştıran analitik eğitim felsefesi ayrıca eğitim alanında da olguyla değer veya olgusal yargılarla ahlaki yargılar arasında bir ayırım yapma çabası içinde olmuştur. Aynı felsefi görüşe sahip insanların farklı eğitim anlayışları olabileceğini iddia eden analitik eğitim anlayışı çocuk merkezli eğitimi hata olarak görmüştür. Bir çocuğun gerçekte ne istediğini keşfetmesinin ve bunu aile arkadaş ve öğretmen etkisinden bağımsız olarak gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir.

4.2. Nurettin Topçu'nun Eğitim Anlayışının Felsefi Temelleri

4.2.1. Henri Bergson ve Sezgicilik

19. yüzyılın sonlarında epistemolojik çalışmalara yönelik eleştiriler daha çok Fransız ve Amerikalı felsefecilerden gelmiştir. Fransız düşünürlerden biri olan Bergson salt akılcı görüşe karşı çıkmış felsefi sistemini anti akılcı bir yapıda temellendirilmiştir. “Bergson felsefesinde temel sorun “zaman” kavramıdır. Zaman ise genellikle ölçülen ya da ölçülebilen süre, uzaysal boyutları olmayan sürem demektir ve olayların birbirini izlediği sonsuz bir ortam olarak düşünülen soyut temel bir kavramdır” (Bozkurt, 1998, s. 33). “Bergson’a göre zaman ise insan bilincinin bir oluşumu ve yaratıcı gelişimidir” (Bozkurt, 1998, s. 34).

Ona göre, insan bilincinin “doğrudan doğruya” verdiği mutlak bir realite hakikat vardır: süre (duree). “İç deney” süre’nin varlığını öylesine apaçık verir ki, kuşku duymak mümkün olmaz. Geleneksel felsefede cevher’le kastedilen şey neyse, süre’yle de burada

anlatılmak istenen aynı şeydir. Hayat aslında süre'den ibarettir; aralıksız bir oluşturm. Zekâyı kullanan bilimle hayatın bilgisine ulaşmak imkânı yoktur. Çünkü zekâ (intelligence), yalnız dış evrenin –maddenin bilgisini verir. Bunu yaparken, onu unsurlarına ayırır; bozar ve değiştirir. Oysa süre (hayat), parçalanamayacak bir bütünlüktür (Elibol, 1991, s. 65).

Sahip olduğumuz bilgilerin depolandığı ve gerektiğinde yeniden kullanıldığı yer olarak tanımlanabilecek bellek, Bergson'a göre "bilinç" kavramıyla aynı anlamda kullanılabilir. Bergson belleğin yani bilincin verileri arasında "süre" den bahsetmektedir. "Süre evrende her an devam eden oluş ya da yaratımdır" (Eroğlu, 2012, s. 88). Süre "oluş, zaruret olmayıp yaratılış, yeniden meydana geliş şeklinde bizdeki hürriyeti (liberte)'i meydana getiriyor" (Topçu, 1998a, s. 24). Bergson'a göre süre'nin süreklilik ve heterojenlik olmak üzere iki özelliği vardır. Süreklilik geçmiş ve şimdinin bölünmez bir bütünlük ile akan sürekli yapısını, heterojenlik ise, sürenin farklı anların oluşumlarında meydana geldiğini ifade etmektedir. Ona göre süre, geçmiş, şuan ve geleceği birleştiren hafıza ile anlaşılmaktadır. İrade ve ben kavramı ise bilincin verileridir. Bergson biri iç ben diğeri yüzeysel ben olmak üzere iki benden bahseder. Bu kavramlar beden –ruh, toplumsal bilinç-bireysel bilinç, bilinç-sezgi olarak açıklanmaktadır.

Bergson' un ortaya koyduğu felsefe spiritüalizmin yeniden doğuşu olmuştur. Bergson, felsefî anlayışı ile Kant'ın sarstığı Comte'un ise inkâr ettiği metafiziğe yeniden değer kazandırmıştır. Bergson'a göre bilimler yetersizdir. Çünkü onlar evreni tam anlamıyla konu edinip yansıtmamaktadır. Bu nedenle bilimler başka disiplinler tarafından tamamlanmaya ihtiyaç duymaktadır. Buradaki tamamlayıcı unsur metafiziktir. Ancak zihin temele alınarak yapılan metafizik bilimlerle aynı hataya düşmektedir. Bergson metafiziği, zihni kullanarak düştüğü hatadan, sezgiyi kullanarak çıkarmaya çalışmıştır.

Sezgi salt gerçekliğin bilgisini sağlarken, zihin bize yalnızca görünüşlerin bilgisini vermektedir. Felsefî açıdan bakıldığında bilimler, metafiziğe kıyasen değerli bilgiler sunmamaktadır. Ancak Bergson'a göre bilim ve metafizik eşgüdümlü olarak çalışmalıdır. Madde alanıyla ilgilenen bilimler, tin alanıyla ilgilenen metafizik birleştiğinde gerçeklikle ilgili daha net bilgiye ulaşılacaktır. Sezgi yöntemini temele

alacak olan metafizik sürüp gitme, oluş ve evrim hakkındaki bilgilerini bilimlere sunarak bilimi tamamlayacaktır (Bozkurt, 1998).

Bergson hakikati anlama noktasında yetersiz olan zekâ yerine süreyi olduğu gibi anlamamızı sağlayan sezgi yetisinin öneminden bahsetmektedir. Bergson zekâ ve sezginin birbirine karıştırılmaması gerektiğini söylemektedir.

Zekânın karakteri, yapısı icabı, hayatı anlamamaktır. Hendeseci olan zekâ, sürekli hareketi ve hayatı elbette anlayamaz. Zekâ değişmez halde eşyayı tanıyor; değişme, önce sonradan doğmuş, arızı bir haldir. Zekânın tanıdığı eşya, adeta oluş(devinir) halinden alınmış ve sonra zihnimiz tarafından bütünü yerine geçirilmiş bir parçadır. Yaratıcılık sürenin eseri, hatta sürenin ta kendisi olduğuna ve zekâ süreyi tanımadığına göre yaratma fikrine de tamamen yabancıdır. Zekâ, mekân içinde aldığı duyumlara, mutlaka mekân içinde bölünebilen bir şema verir, onlara, “maddi eşyada görülen kat’i ve açık bölümleri ve mekâna ait süreksizliği zorla kabul ettirir”.

Böylece mekânın karakterine sahip olan zekâyı nazariyeci bir meleke olarak tarif etmek doğru olamaz. Belki o, esas itibariyle menfaatlerimizi koruyucu(pragmatique)dur. Bergson’a göre zekâ, cansız madde üzerinde hareketimize elverişli olan aletlerin bir fabrikasından başka bir şey değildir. Böylelikle dış dünyaya intibakımızı temin edicidir (Topçu, 1998a, s. 78).

Ona göre sezgi, kişiliğimiz, özgürlüğümüz, dünya üzerindeki konumumuz geleceğimiz kısacası hayatımız hakkında zekânın bizi içine düşürdüğü karanlığı aydınlatan ışıktır. “Sezgi, bizimle diğer canlılar arasında sempatik birleşme kurmak suretiyle şuuru maddeden hayat âlemine geçiriyor. Böylelikle zekânın sınırları ötesine geçiyor. Lakin onu bulunduğu noktaya çıkartan itme yine zekâdan geliyor. Şu halde zekâ bir hareket noktası, oluş âlemine sıçramak için kullanılan bir cambaz tahtasıdır” (Topçu, 1998a, s. 79-80). “Sezgi, bir realitenin doğrudan doğruya(immediat) bilgisidir” (Topçu, 1998a, s. 87). Sezgi söz konusu olduğunda Bergson çaba kavramının üzerinde de özenle durmuştur. Ona göre başlangıçta cılız bir ışık olan sezgi birden bire kişiyi aydınlatmaktadır.

O, şuur altında geçen uzun ve meşakkatli bir hazırlanışın şuura yükselen neticesidir. Sezgi alelade bir görüşten aşırı bir şeydir. Bir itmeyi veya hareketi, belki bir kasırgayı, doğurucu bir teması andırır.

Böyle bir temas mutlak (absolu) bilgiyi verebilir mi? Mutlak bilgi, muhayyile gücü ile eşyaya giren ve onda barınan bilgidir. Bu sebepten sezgiye “için bilgisi” deniliyor. O, varlıklara nüfuz etmek ve böylelikle mutlak varlığa dokunabilmek için harcanmış bir cehd, bir kendini zorlamadır (Topçu, 1998a, s. 88).

Zihnin hayaller içerisine hapsedtiği sezginin, içten gelen bir hamlenin itmesiyle yaratıcılık şeklinde ortaya çıkacağını söyleyen Bergson, sezginin bu yaratıcılığının ilk habercisinin sebepsiz bir sevinç olduğunu söylemiştir.

Süre'nin sezgisi bizi, “ toplumu”, dilin bizlerden gizlemeye çalıştığı o derin “ben”e götürür. Ancak “özgür eylem” bizlerle arasına perde çekilmiş, bizlerden saklanmış bu derin “ben”i en iyi biçimde dile getirebilir; özgür edim o denli seyrek gerçekleşir ki bu tıpkı kahramanların ve azizlerin, mistiklerin ve gerçek sanatçıların çok nadir ortaya çıkmaları gibi bir şeydir. Gerçekten de insanların çoğu tıpkı canlı varlıkların doğa yasalarına uymaları gibi, toplumun ve dilin yasalarına boyun eğler (Bozkurt, 1998, s. 42).

Bergson’ un üzerinde durduğu bir başka konu ise ahlak olmuştur. Ahlak kavramını, kapalı ahlak, açık ahlak olmak üzere iki başlı altında incelemiştir. Kapalı ahlak statiktir. Bu ahlak türü, yasakçı, bireylere baskı uygulayan, korkunun egemen olduğu bir ahlak anlayışıdır. Kapalı ahlak toplumlarda zekâ-altı bir din olan statik din yaşatılır. Açık ahlak ise dinamiktir. Özgür bireylerin kendi seçimleri ve tercihleri ile yaşattıkları yayılmacı bir yapı sergileyen ahlaktır. Açık ahlakın görüldüğü açık toplumlarda dinamik din varlığını sürdürür. Zekâ üstü dinamik din bireyi insanlığa bağlamaktadır.

Dinamik din bambaşka bir şeydir. Bir içgüdünün devamı değildir. Bir fıkirden kaynaklanmamıştır. Ne sadece duyumsal ne sadece rasyoneldir. Örtük olarak ikisi de vardır ve gerçekte ise bu ikisinden daha fazla bir şeydir. Çünkü böyle bir aşk, başka şeylerin olduğu gibi, duyarlılığın ve aklın da kökenindedir. Din, ahlaki bir yapıda olmaktan ziyade daha çok metafiziksel(tanrıdan gelen tanrısal) bir özelliğe sahiptir (Bergson, 2004, s. 207).

İnsandaki hayat hamlesinin zekânın imkânlarıyla sunulan realite bilgisiyle yetinemeyeceğini söyleyen Bergson, içgüdünün evrimleşmesiyle meydana çıkan sevginin zekâyı sardığını söylemiştir. Birey kendi varlığını sonsuz olarak geçen bir

varlığın, kendi varlığını yok etmeden, ona nüfuz ettiğini hissettiğinde, bir aşk hali içine girmektedir. Ona göre bu aşamadan sonra insan toplumun tamamına kendini adayıp, insanlığı aşk ile sevmektedir (Topçu, 1998a). Böylelikle hayatın bütününe bağlanmayı sağlayan din mistik bir yapı taşımaktadır. Dinamik dinin kaynağı olan hayat hamlesi yaratıcıdan gelmektedir. Buradaki ilahi hareketi devam ettiren bireyselliktir.

Nurettin Topçu düşünce sistemini oluştururken Bergson' un fikirlerinden oldukça etkilenmiştir. Topçu, Bergson ve Blondel' den aldığı etkilerle sosyalizm karşıtı yazılar yayınlamıştır. Sosyalizmi, ahlak kahramanlarının ve önemli şahsiyetlerin yetişmesini engellediği için eleştirmiştir. Bu anlamda sosyalizmin kapalı toplum yapısından yana olduğunu düşünmüş, özgürlüğe engel olduğunu iddia etmiştir. Bergson' un pozitivist anlayışı eleştiren ve maneviyata önem vermesi aklın varlığını küçümseyip inkâr etmeden sezgiyi ön plana çıkarması nedeniyle Nurettin Topçu'yu etkilemiştir.

4.2.2. Maurice Blondel ve Hareket Felsefesi

Hareket felsefesinin kurucusu olan Blondel, aynı zamanda mistik bir özellik gösterir. Ona göre “mistisizm, dini yaşayışta en yüksek merhaleyi teşkil eder; ruhun içten ve doğrudan doğruya Allah'la birleşmesinin mümkün olduğunu kabul eden doktrindir” (Blondel, 2008, s. 5).

...mistik olan kapalılık ve karanlık üzerine değil, yüce olan yani sınır-altı [subliminal] veya sınır-üstü [supraliminal] olan üzerine değil, öznel bakış açılarının bir oyunu üzerine değil, ama manevi hayatın ve deruni ışığın hayli müspet bir biçimde belirlenmiş ve hayli yöntemli bir biçimde belirlenebilir bir kipi üzerine dayanır; yani o, müşahade edilebilir, düzenli, tedrici bir duruma göre zihne ve idrake ilişkin istidatların öncel ve eşzamanlı olarak kullanılışını, hayli bilinçli ve şahsi bir iradeyi ve ahlaki bir çileyi ihtiva eder (Blondel, 2008, s. 20).

Mistisizmde amaç sonsuz varlığa ulaşmaktır. Mistisizmin önemli temsilcilerinden biri olan Maurice Blondel'e göre mistisizm herhangi bir kültüre bağlı bir doktrin değildir. Ona göre mistisizm bir inanışla birleşmiş olarak bulunan bir düşünce kalıbıdır. Üç tür mistisizmden bahsetmektedir:

1. Fiziki veya fizyolojik usuller yoluyla düşüncenin irade yitimi eşliğinde ortadan kalkışı ile sonuçlanan mistisizm; paganizmdeki ritüel vecdidir bu.
2. Zihnin çaba ve emek sarf etme yoluyla bilinçaltına komşu olacak tarzda “fıkrın tek noktada Sabitlenişi”yle [mono-ideation] sonuçlanan mistisizm; İskenderiyelilerin zihni vecdidir bu.
3. Zenginleştirici bir “üst düşünce” hâsıl etme üzere, duygulanımsal faaliyetlerin kendiliğinden bir hamlesi yoluyla bir süreliğine zihnin duyumsal ve gidimli faaliyetini aşan ve bulanıklaştıran mistisizm; Yahudi- Hristiyan vecdidir bu (Blondel, 2008, s. 81).

Blondel’e göre mistik hayat tanrının bireyin kalbinde bir ışık olarak belirdiği anda başlamaktadır. “ Dindar ruh, onunla konuşmak, onu işitmek, onu kendine çağırmak ve ona tutuluşun tadını çıkarmak üzere, Tanrı’yla doğrudan doğruya irtibatlı olmaya çalışır; karşılıklı bir bağışla sonuçlanacak iki aşkın bu diyalogunu başlatır” (Blondel, 2008, s. 116). Birey tanrının ruha verdiği sevinci yeniden bulmak ve korumak için dünyevi duygulardan uzaklaşmalıdır. Bu duruma arınma denilmektedir. Böylelikle birey kendi benliğinden ve egosundan sıyrılarak ilahi aşka ulaşır. Ona göre bu aşk bazen hayatın akışını altüst edecek noktaya gelir ki buna da vecd hali denir.

Hristiyan mistisizminin kendiliğinden olduğunu söyleyen Blondel’e göre, birey yaratıcıya layık olarak yaşamaya çalışırken, ondan gelecek zevki beklemektedir. Hakiki bir Hristiyan’ın tanrının iyiliklerinden çok, onun kendisini arzuladığını söyleyen Blondel, Hristiyan mistisizminin duygulanımsal olduğunu söylemiştir. Mistisizmin başlangıç noktası olarak tanrı duygusunu görmüş ve sonucunu ise kalp ve iradeyle tanrıya ait oluş olarak tanımlamıştır. Bencilliğin tanrıya giden yolda engel teşkil ettiğini söyleyen düşünür, kişinin yaşadığı bu ulvi deneyimden manevi zenginliğe ulaşmış olarak çıkacağını ifade etmektedir.

...din özü gereği mistiktir; bizzat bundan dolayıdır ki din, İlâhi Varlığa duyular ve (nüfuz etmeksizin onaylayan) akıl yoluyla ulaşılamayacağını ama kalp ve irade yoluyla ulaşılabilirliğini tebliğ eder; böyledir çünkü Onunla hakiki anlamda birleşmek ancak Onu sevmekle olur. Her din, iman edilmesini istediği bir gizem [mystere] vaaz eder (Blondel, 2008, s. 120).

“İster delilik, isterse en üst bilgelik söz konusu olsun mistik haller insanda yatar; onun duygularını, fikirlerini ve fiillerini ilgilendirir, canlılığına ve ölümlülüğüne tesir

eder” (Blondel, 2008, s. 21). Felsefesine başlangıç olarak özneyi alan Blondel dünyanın içinde bulunduğu manevi hissizliğe, ahlaki çöküntüye ve inançsızlığa çözüm aramaya çalışmıştır. Düşünce ve varlık arasındaki ilişkiye yönelik tutumu onu eylem felsefesine götürmüştür.

Onun eylem felsefesi öznenin dinamizminin koşullarıyla diyalektiğine ilişkin sistematik bir araştırma, kendisini insanın düşünce ve eylemlerinde ifade eder görünen iradenin apriori yapısı üzerine eleştirel bir refleksiyon veya aktif öznenin ahlak, bilim ve felsefede ortaya çıkan temel yönelimi üzerine eleştirel bir düşünce olarak tanımlanabilir (Cevizci, 1997, s. 155).

Ona göre, ruh ve beden sentezi olan insan, doğanın determinizmi üzerinde özgürlüğünü keşfedip aklın sunduğu yönde hareket eder. Hareket ise basit içgüdüsel veya refleksif değildir. Belli bir amaca yönelik, bilinçli faaliyetlerdir. Bu nedenle hareket insana özgüdür. Blondel bireyin tüm eylemlerinin aşkın bir, Mutlak’a, iradenin en yüksek hedefinin ise sonsuzluğa doğru olan bir yönelim olduğunu savunur. Blondel için insan, doğumuyla başlayan süreçte hep yaratıcıya ulaşma arzusundadır. Ondaki yaratıcıyla “bir” olama isteği ve bu isteğin doğurduğu hareketler bireyi zorunlu varlığa götürür. “ Blondel’ de olduğu gibi Topçu’da da hareket varlığımızın başlangıcı ve hayatın merkezi olduğundan hayatın insanın özüdür. Her iki düşünürümüz içinde hareket kaba bir güç, bir içgüdü davranışı ya da basit bir refleks değildir” (Aydoğdu, 2009, s. 443). Blondel’e göre ne kadar basit görünürse görünsün tüm hareketlerimiz yaratıcıdan iz taşır. Bizler bu dünya hayatı içinde, zaten bir yönüyle evrene aşkın başka bir yönüyle evrene içkin olan yaratıcının etrafında dönüp dolaşıyoruz. Doğru olan bu arayışımızda, sürekli yanımızda, etrafımızda ve içimizde olanı bulmaya çalışmamızdır. Blondel felsefesinin araştırma alanı, insan iradesinde içkin olarak bulunan aşkın varlığın hareketle deneyimlenmesidir. Ona göre insan doğal olarak doğaüstü olana yönelmek ister. Bu yönelim hareketle mümkündür. Hareket bazen bene rağmen gerçekleşebilmektedir. Blondel’e göre bireyi tanımanın yolu onun eylemlerine bakmaktır. Oldukça karmaşık bir yapı arz eden insan eylemlerinin zihinle algılanması mümkün değildir. Eylemin kaynağında irade bulunmaktadır. Ona göre iradenin iki yönü vardır. Bunlardan biri doğuştan diğeri ise istenilen iradedir. Doğuştan irade isteyen iradedir. Ve bu irade tanrının lütfudur. Diğeri ise bize ait olan cüzi iradedir. Birey iradenin bu iki yönü arasındaki dengeyi hareket vasıtasıyla kurmaya çalışmaktadır.

Blondel'e göre isteyen irade eylemlerimizin kaynağındadır. Tanrı'nın isteği ve iradesiyle eylem ortaya çıkmaktadır. Yani Eylemlerimiz salt bize bağlı değildir. Eylemlerimizin içinde Tanrı'nın etkisi büyüktür. Bu nedenle her eylem belli bir amaca hizmet etmektedir. Bu amaç tanrı ile insanın bir sentezine, hakiki imana ulaşmaktır. Bütün eylemler daha iyi bir eylemin ortaya çıkışına zemin hazırladığı için bireyin kendini aşmasına yardımcı olmaktadır. Kendini aşan birey ise olgunlaşabilmek için kendinden daha üstün bir amaca yönelmeye çalışmaktadır. Bu şekilde irade kendini toplumun bir üyesi yaparak bireyselliğinden ve bencilliğinden kurtulacaktır. Böylelikle toplum aşamasına gelen eylemin ilk ortaya çıkış yeri olan aile, ahlaki, dini ve sosyal bilincin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Yani aile bireyi topluma hazırlamaktadır. Ona göre toplumu bireylerin toplamından oluşan bir bütün olarak görmek yanlıştır. Toplum bireyleri aşan manevi bir yapıdır. Ve böyle bir toplumun ahlaki bir yönü içinde barındırması gerekmektedir. Toplum olay ve olgular karşısında ortak bir düşünce ve tavır takınarak millet iradesini oluşturmaktadır.

Blondel, bireylerin insanlığa katılmayı arzuladıklarını ve bu arzularını gerçekleştirmek için başkalarını sevmeyi öğrenmeleri gerektiğini söylemektedir. Ona göre başkalarını sevmek Tanrı'yı da sevmektir. İnsanın aile, toplum ve son olarak Tanrı'ya doğru giden yolda toplum ve insanlıktan sonra ahlak gelmektedir. Ona göre ahlaki bir varlık olarak insana sonsuzluk hissini veren en önemli eylem ibadettir. Birey eylemlerinin temelindeki iradeyle kendisini aşarak kendini ve çevresini değiştirip Tanrı'yla birlikte var olmaya çalışmaktadır. Tanrı'yı düşünmek ve onunla var olmayı amaçlayan eylem felsefesinde bu amacı gerçekleştirmenin yolu dini alandan geçmektedir. Dinle birlikte birey mutlak varlığa ulaşacaktır.

Karanlık gece, ne zihnin yoksulluğudur, nede bilinçaltına bir düşüş; keza en sarıh bilgi mutlak vazgeçişle tamı tamına uyuşur. Daha alası, bir tek Tanrı'ya gitmek ve bir tek onda olmak için, vahdeti tamamına erdirmek için, *ut unum sint* (öyle, çünkü bu nihai dilektir), mistik asla yalnız değildir; o, şahsi varoluşunun doğal koşulu olan ve evrensel inayet, akıl ve doğanın ahenkli hiyerarşisi içinde yaratıcı ve kutsayıcı amacın birliğini oluşturan varlıkların bütününe kendinde taşır ve bu bütüne Tanrı'da yeniden kavuşur (Blondel, 2008, s. 73).

Nurettin Topçu, Mariuce Blondel' den büyük ölçüde etkilenen ve onun hareket felsefesini Türk dünyasına taşıyan isim olmuştur. Topçu hareket kavramını doktora

hocası olan Blondel 'in bu etkisi ile şekillendirmiştir. Her ikisinde de felsefenin ve hayatın merkezi harekettir. Yine her ikisinde de hareketin amacı ortaktır. Bu amaç yaratıcı ve insanın sentezi ile ulaşılabilecek olan gerçek imandır. Topçu, Blondel'in eylemin arkasında gördüğü isteyen ve istenilen irade fikrini, hareket yaratan ve yaratılanların birlikte oluşturdukları bir etkinliktir görüşüyle desteklemektedir. Topçu dini mistik olarak gören Blondel 'in bu fikrinden ve ilahi varlığa akıl ve duyuyla değil kalp ve iradeyle ulaşılabileceği düşüncesinden de oldukça etkilenmiş, felsefesini oluştururken Blondel 'in bu görüşlerine de yer vermiştir.

4.2.3. Mevlana ve Tasavvuf

Tasavvuf, “öncelikle Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu vahdeti vücut, yani varlığın birliği görüşüyle açıklayan felsefe görüşüne; daha özel olarak da, İslam dünyasında VIII. yüzyılda ortaya çıkan ve IX. yüzyılda Eski Yunan, Yahudi, Hint ve eski İran düşüncelerinin etkisiyle sistemleşen gizemci, dini ve felsefi öğreti” (Cevizci, 1997, s. 831) olarak tanımlanabilmektedir. Bu anlayış evrendeki her şeyi tek ve gerçek varlık olan tanrının tezahürü olarak görmüştür. İnsanı değerli bir varlık olarak gören tasavvuf her şeyin olduğu gibi insanında tanrıdan gelip tanrıya döneceğini iddia etmiştir. İnsanın olgunlaşarak geçici olanların kalıcı olana yöneleceği bir manevi gelişime ulaşacağından bahsetmektedir. Tasavvufta insanın bireysel iç yaşantısıyla yola çıktığı ahlaki gelişim süreci, adil, dürüst ve birbirini seven insanlardan oluşan toplum düzeniyle sona erer. Varlığın birliği görüşünü benimseyen mutasavvıflardan başlıcaları; Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli ve Mevlana'dır.

Platon'un varlık anlayışını geliştirip tamamlayan Mevlana, hocası olan Sadrettin-i Konevi gibi vahdeti vücut anlayışını savunmuştur. Platon'a göre ruh dünya gelmeden önce idealar dünyasında Allah'la birliktedir. Daha sonra görünüşler dünyasına ondan koparak düşmüştür. Burada beden içinde haptir. Platon insanın dünya üzerindeki durumunu mağara benzetmesiyle açıklamaya çalışmıştır. Buna göre insanlar bir mağara içinde sırtları mağaranın girişine dönük olarak oturmuş ve birbirlerine zincirlenmişlerdir. Mağaranın dışında olan ve gelip geçen nesneleri onların mağara duvarına yansıyan gölgelerinden tanıyan insanlar bu gölgeleri gerçek sanmaktadırlar. Kişi zincirlerinden kurtulup dışarı çıkabildiğinde gerçek varlıkları görüp hakikate

ulaşacaktır. Bedende hapis olan ruh akıl yoluyla hakikatin bilgisine ulaşır ve ancak ölümle geldiği yere geri dönecektir.

Mevlana'da Sadrettin-i Konevi, Eflatun'u tamamladı. Ten kafesinin gözlere bağladığı perde daha bu dünyada iken yırtıldı, vehim gözlerin önünden kalkarak hakikat gözüktü. Ruh ölmeden Allah'a kavuştu. Kendini Allah'tan ayırarak "ben" dedirten ayrılık yok olunca Allah'ta o, yok oldu. Damla deryaya karıştı. Şimdi deryanın sevinci içindedir. Ben demiyor; hep O diyor. Ben nedir bilmiyor; O'dan başka varlık tanımıyor (Topçu, 1998b, s. 131).

Düşünce anlayışının merkezine bireyi alan Mevlana, Mesnevi'sinde bu anlayışın ahlaki ve sosyal yönünü bazı hayvan karakterleri üzerinden aktarmaya çalışmıştır. Mevlana insanı içinde zıtlıkları barındıran bir varlık olarak tanımlamıştır. Nefsin hayvani, insani ve nebati yönleri olduğunu söyleyen düşünür, bu bölümlerin işlevleri üzerinde durmuştur. Ruh ve bedeni birbirinden tamamen bağımsız iki ayrı yapı olarak görmüş, soyut ve sonsuz olan ruh ile sonlu ve maddi olan beden arasındaki çatışmanın, insanın ahlaki eylem alanını doğurduğunu iddia etmiştir.

Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor: beni kamıştan kestiklerinden beri feryadımdan erkek, kadın... Herkes ağlayıp inledi. Ayrılıktan parça parça olmuş, kalp isterim ki iştiağ derdini açayım. Aslından uzak düşen kişi yine vuslat zamanını arar. Ben her cemiyette ağladım, inledim. Fena halillerlede eş oldum iyi halillerle de. Herkes kendi zanınca benim dostum oldu ama kimse içimdeki sırları araştırmadı. Benim esrarım feryadımdan uzak değildir, ancak(her) gözde, kulakta o nur yok. Ten candan, canda tenden gizli kapaklı değildir, lakin canı görmek için kimseye izin yok. Bu neyin sesi ateştir, hava değil; kimde bu ateş yoksa yok olsun! Aşk ateşidir ki neyin içine düşmüştür. Ney, dosttan ayrılan kişinin arkadaşı, haldaşıdır. Onun perdeleri perdelerimizi yırttı. Ney gibi hem bir zehir hem bir tiryak, ney gibi hem bir hem den, hem bir müştak kim gördü? (Rumi, 2012, s. 12).

Mevlana, insanın temel niteliklerini, onun ruhsal yönüne dayandırmıştır. Ona göre ruh beden içinde haptir. Bedenin haz ve isteklerinden uzaklaştıkça Allah'a yaklaşacaktır. İyilik ve kötülük insanda varılan iki ana öğedir. Kişi özgür iradesiyle iyi ve kötü arasında tercihte bulunur. " o can gibidir. Cihan beden gibi. Beden; iyiyi, kötüyü, canın tesiriyle kabul eder" (Rumi, 2012, s. 75). Optimist (iyimser) bir düşünür olan Mevlana'ya göre, kötülüğün kaynağı maddedir. Mutlak kötülük burada da ahrette

de yoktur. Kötülük nispidir. “Görüyorsun ya, dünyada mutlak olarak kötü bir şey yoktur. Kötü buna nispetle kötüdür. Sonra şunu bil ki, Âlemde hiçbir zehir yahut şeker yoktur ki birine ayak öbürüne ayakkabı olmasın!” (Rumi, 2012, s. 475). Erdemli davranışlar sergileyen bireylerin ruhsal bir olgunluğa erişeceğini ifade eden düşünür, bu yolla kişinin tanrıya ulaşabileceğini iddia etmiştir. Bireyler kötü olarak dünyaya gelmemiştir. Bireylerin ahlaki eylemlerine yön veren özellikler arasında kişinin doğuştan getirdikleri üzerinde durulmalıdır. O, bireylerin iyi ve kötüye yönelebilecek kabiliyette dünyaya geldiğini söylerken, mizacın, yani doğuştan getirilen özelliklerin toplumca onaylanabilecek davranışlara dönüştürme yolu olarak da eğitimi görmüştür. Ona göre ahlaki anlamda iyi olana yönelim, yalnızca mizaca değil toplumsal ilişkilere de bağlıdır. Bu anlamda faziletli insanlarla kurulan arkadaşlık ilişkileri kişinin ahlaki anlayışına yön verecektir. Dünya bireyin iyilik ve kötülük arasındaki özgür seçimleriyle, nefsiyle verdiği mücadeleyle, girdiği bir imtihan alanıdır. İnsan nefsinin isteklerine karşı çıkarak, kötülükten uzaklaşıp iyiye yöneldikçe gerçek mutluluğa ulaşacaktır. Birçok İslam düşünüründe olduğu gibi Mevlana’da da din ve ahlakın kaynağı Kur’an ve Sünnet’tir. İyi ve kötü olarak değerlendirilebilecek ahlaki eylemler, Allah’ın yoktan var etmesidir. Ancak bunların vücut bulması insan iradesinin bir sonucudur. Yani birey seçimlerinde tamamen özgürdür. Yaptıklarının sorumluluğunu üstlenecek ve buna uygun olarak yargılanacaktır. Allah insanların bu seçimlerinde onlara yardım etmek ve doğru yola iletmek için peygamberleri ve kutsal kitapları göndermiştir. İyi ve kötüye aynı mesafe de olan bireyin ahlaki gelişimini etkileyecek en önemli unsur eğitimidir. Eğitim insandaki kötü yönlerin (şehvet, kibir, hırs gibi) iyi özelliklere (sabır, kanaat, hoşgörü) dönüşmesini ve böylelikle bireyin Allah’a ulaşmasını sağlamalıdır.

Mevlana’nın tasavvuf anlayışı Nurettin Topçu’nun felsefi görüşleri üzerinde büyük ölçüde etkili olmuştur. Topçu bilimlerin varlığı duyu ve deney yoluyla tanımlarken, felsefenin varlığı tanımlamadaki aracının akıl olduğunu, dinin ise bunların tamamen dışında bir yolla varlığı anlamaya çalıştığını tasavvuftan hareketle anlatmaya çalışmıştır. Ona göre “dinin dünyası aşk ile ilham dünyasıdır” (Topçu, 1998b, s. 147). Dinde esas olanın iman olduğunu söyleyen Topçu, hakiki imanında aşk ile elde edileceğini söylemiştir. Akıllı bir fener olarak gören Topçu aşkın yani güneşin yanında aklın hiçbir şey ifade etmediğini söylemiştir. Ona göre her din ve cemaat içinde akıllı insanlar bulunmaktadır ve bu insanlar yalnızca kendi din veya cemaatlerinin haklı ve

hakiki olduklarını iddia ederken hataya düşmektedir. Aklın karşı karşıya getirdiği dinler e mensup bireyler tüm insanların Allah'ın birer kulu olduğunu unuturlar. Topçu'ya göre akli bu şekilde ön plana çıkaran din liderleri dini özünden çıkarıp siyasi bir unsur haline getirmişlerdir. Bu anlamda dinin özünü korumaya çalışanlarında önünde engel oluşturmuşlardır. Topçu'ya göre Mevlana dinlerin bu şekilde çatıştırılmasının önüne geçmeye çalışan önemli isimlerdendir. Mevlana'nın hiçbir dini hor görmediğini söyleyen düşünür, onun her fırsatta din liderlerinin kendi dinlerini hakiki görüp diğerlerini aşağılayan tutumlarından vaz geçmeleri yolunda telkinlerde bulunduğunu söylemiştir. İçerisinde farklı din ve ırklara mensup bireylerin bulunduğu Mevlana'nın cenazesinde de aynı heterojen topluluğun hazır bulunduğunu söylemiştir.

“Hak noktasında bütün dinleri birleştirmenin sırrına vakıf olan gerçek insan Mevlana'yı bütün insanlık aleminde büyük yapan, iste bu üstün anlayıştır. Şüphesiz, o bu anlayışın sırrına aşk içersinde ermişti. Sınırlı olan akıl bu büyük hakikati anlamaktan acizdir” (Topçu, 1998b, s. 149). Nurettin Topçu'nun bu sözlerinden hareketle Mevlana'nın Topçu üzerindeki etkisini görmek mümkündür. İman ve ibadeti aşk ile birleştirip sonsuz varlığa ulaşmanın yolunu aşkta bulan Mevlana'ya göre insandaki en değerli öge güzel ahlaktır. Bu güzel ahlakın insana kazandırması gereken özellikler ise edep ve alçak gönüllülüktür. Mevlana insanı insanlaştıran yön olarak tarif ettiği merhameti de güzel ahlak tanımı kapsamına sokmuştur. Topçu da ahlakçı bir düşünürdür.

Ona göre ahlak İslam dininin özü, esası ve bizzat kendisidir. İslam ahlakı hürmet merhamet ve hizmet kavramlarıyla özetlenebilir.

Felsefe tahsili görmüş bir öğretmenin “Alemin gayesi aşk olsa gerek.” Demesini ise şaşırtıcı bulabiliriz. Çokta akılcı görünmeyen bu cümle Topçu'nun aldığı üniversite eğitimiyle, kendini ifade imkânı bulduğu tasavvufi anlayışı bir potada eritebildiğini gösteren önemli bir veridir (Günaydın, 2006, s. 94).

Topçu'nun felsefesini önemli ölçüde etkileyen tasavvuf anlayışı, yalnızca Mevlana'ya bağlı olarak değil, bir arkadaşı vasıtasıyla talebesi olduğu Abdülaziz Bekkine ile olan sohbetleri aracılığıyla da fikir dünyasında yer bulmuştur. Kafasını meşgul eden soruları cevaplamasına yardımcı olan hocasından aldığı feyz ile doktora hocası olan Mariuce Blondel 'in “ din esasa itibariyle mistiktir” sözünü, yani din –

mistisizm ilişkisini Müslüman bir süfi olan Abdulaziz Bekkine 'de yakalamış ve ruhsal bir dinginliğe ermiştir (Günaydın, 2006).

4.2.4. Mehmet Akif Ersoy ve İslamcılık

İslamcılık fikri Sultan II. Abdülhamit döneminde Osmanlı İmparatorluğu içinde yayın organları aracılığıyla yayılmaya başlamıştır. Dönemde Abdülhamit'in Panislamizm siyaseti, bütün Müslümanları bir araya getirmeyi değil, yalnızca Osmanlıyı İslam düşüncesi etrafında bir arada tutmayı amaçlamıştır. Bu dönemde çözülmeye başlayan toplumsal ve siyasal yapıyı ayakta tutacak ve topluma birlik beraberlik bilincini aşılayacak birçok fikir akımı ortaya çıkmıştır. Devlet içindeki tüm etnik, dini ve kültürel grupları bir arada tutmayı amaçlayan, unsurların birlikteliği fikri, bunlardan biri olmuştur. Ancak bu fikrin yalnızca Osmanlı içindeki Türk'ler de gerçek anlamda yankı bulduğunun fark edilmesi çok uzun sürmemiştir. Bahsi geçen bu fikir daha sonra yerini Türkçülük ve İslamcılığa bırakmıştır. Batılılaşmaya tepki olarak ortaya çıkan İslamcılık, Osmanlı içindeki farklı ırklara mensup olan Müslümanları bir arada tutmayı amaçlamıştır. Fakat İslamcılık meşrutiyet döneminde ekonomik çıkarları, modernleşme çabaları nedeniyle zedelenen sınıfların (toprak sahibi asiller, zanaatkârlar, köylüler gibi) mevcut sosyal ve ekonomik düzeni koruma çabası olarak da algılanmıştır. İslamcılık, cumhuriyetin ilanından sonrada yeni kurulan devlet içinde bazı siyasal partilerin parti politikaları içinde de yer bulmuştur.

İslamcılık, dar manasıyla Müslüman cemiyetlerini hurafelerden kurtararak, kendilerine İslam'ın ruhunu anlatmak, onları itikat ve amelde hakiki manasıyla Müslüman yapmak gayretidir, geniş manasıyla da bu gayreti daha ileriye götürerek, İslam âleminde, İslam camiasında din kardeşliğinden doğan birliğin emrettiği maddi ve manevi tesanütü te'mine çalışmaktır (Ersoy, 2006, s. 123).

İslamcılığın bu şekilde tanımlayan Mehmet Akif Ersoy'a göre, dünya – ahret, din-dünya, devlet ve din arasında ayrım yoktur. Bireyler dini temele alarak gündelik yaşamlarını düzenlediklerinde her iki dünyada da huzuru yakalayacaklardır.

Osmanlının Batı'yı yakalamak için başlattığı yenilik hareketi sonucu, toplumda geleneklerden kopmayan ve geleneklerden tamamen bağımsız hareket eden, iki ayrı grup ortaya çıkmıştır. Oluşan bu düalist yapı eğitimde de mektep ve medrese şeklinde kendini göstermiştir. Din ve dünya işlerini birbirinden ayırma çabası istenen sonucu

vermemiştir. Birçok düşünür gibi Mehmet Akif Ersoy da din ile devletin birbirinden ayrılamayacağını, dinin toplumsal gelişimin önünde bir engel olmadığını iddia etmiştir. Ersoy, devlet yönetimindeki isimlerin yaptıkları hatalar nedeniyle ortaya çıkan sorunların, dininde temsilcisi olarak görülen bu kişiler sebebiyle dine mal edildiğini şu dizelerle anlatmıştır:

Saltanat namına din namına, bin maskaralık
Ne felaket, ne nezaketti o devrin hali!
Başta bir kukla, bütün milletin istikbali,
İki üç kuklacının keyfine mahkûm olmuş:
Bir siyaset ki didiklerdi, eminim karakuş! (Ersoy, 2006, s. 150) .

Ersoy İslamiyet'in birlik ve bütünlüğü sağlayacak bir üst kimlik olarak devleti oluşturan unsurları birleştirecek bir yapı olduğunu çeşitli eserlerinde vurgulamıştır.

O imandan velev pek az nasip olsaydı millete,
Şu üç yüz elli milyon halkı görmezdin bu zillette!
O iman ittihat isterdi bizden, vahdet isterdi...
Nasıl “bünya-ı mersus” olmamız lazımsa gösterdi.
Peki! Bizler ne yaptık? Kol kol olduk, tarumar olduk... (Ersoy, 2006, s. 292).

Dizeleriyle Ersoy iman ve ittihada arasındaki ilişkiye zorunluluk yüklemiştir. Mehmet Akif Ersoy'un içtihat kurumu önemli bir yer tutmaktadır. Ersoy içtihat sayesinde dinin cahil halkı kontrol aracı olmaktan çıkarılacağını söylemiştir.

“Çalış!” dedikçe Şeriat, çalışmadın, durdun,
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
Sonunda birde “tevekkül” sıkıştırıp araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!” (Ersoy, 2006, s. 242) .

Mehmet Akif Ersoy İslam'ın, dini kendi çıkarlarına göre yorumlayan insanlar nedeniyle gerilemenin sebebi olarak görüldüğünü, aslında dine uygun yaşamının gelişmenin kapılarını açacağını ifade etmiştir. Kur'an hadis ve sünnet İslam'a kaynaklık etmektedir. İslam'ın doğru bir şekilde yaşanabilmesi için din çağın bize sunduklarına uygun olarak yorumlanmalıdır. Ersoy dinin doğru yaşanmasındaki eksikler nedeniyle gerçek bilginlerin yetiştirilemediğini de aşağıdaki dizelerinde belirtmiştir.

Hadi göster bakayım şimdi de ibnü'r-Rüşd'ü?
İbn-i Sina niye yok? Nerde Gazali görelim?
Hani Seyyid gibi, Razi gibi üç beş âlim?
En büyük fazılınız: bunların asarından,
Belki on şerhe bakıp, bir kuru ma'na çıkaran.
Yedi yüz yıllık eserlerle bu dinin hala,
İhtiyacatını kabil mi telafi? Asla. (Ersoy, 2006, s. 402).

Ersoy, İslam'ın, Kur'an temelinde, çağa uygun yorumlanmasıyla toplumda refah ve huzurun artacağını iddia etmiştir İslami yaşamda öze dönüş, Müslümanların yabancılara bilim ve felsefede öncülük ettiği parlak dönemlere geçişin tek şartı olarak görmüştür.

Nurettin Topçu'nun felsefi görüşleri üzerinde büyük etkiye sahip olan düşünürlerden biri olarak görebileceğimiz Mehmet Akif Ersoy'u Topçu milliyetçi bir düşünür olarak tanımlamıştır. Ona göre Ersoy, milliyetçiliği ırk kavramına değil, dine dayandırmaktadır. "Onun istediği, Türklüğün mayası, ruh ve ahlakımızın temeli olan İslam'ı canlandırmak ve onunla milletimizi yükseltmekti. Milletin manevi ve ahlaki temelini teşkil eden unsura bağlandı. Bir kelime ile ahlakçı milliyetçi idi" (Topçu, 2013a, s. 58). Topçu, Ersoy hakkındaki görüşlerini bu sözleriyle ifade etmiştir. Topçu Akif'in milliyetçiliğini din anlayışından, din anlayışını ise milliyetçiliğinden ayırmanın mümkün olmayacağını söylemiştir. Ona göre Mehmet Akif Ersoy'un din anlayışı bir süre sonra mistik bir boyut kazanmış, Ersoy'un vahdeti vücuda doğru olan yolculuğu başlamıştır. Topçu Mehmet Akif Ersoy'un din ve milliyet anlayışını yakından takip edip, kendi düşüncelerinde bunlara yer vermiştir. Ahlakın metafizik temelini, tasavvufa dayanan Müslümanlık anlayışını ve Anadolu sosyalizmi içindeki ahlak anlayışının kaynağı olan merhamet ve sorumluluk ilkelerini Ersoy'dan etkilenecek oluşturmuştur.

4.2.5. Ziya Gökalp ve Türkçülük

Ziya Gökalp Türk düşünce tarihinin önemli isimlerindendir. Onun düşünce yapısı dönemin siyasi, dini, askeri ve ekonomik sorunlarına çözüm arayışı içerisinde şekillenmiştir.

Düşünce hayatının başlarında Fransız filozof Alfred Foulille'nin etkisinde kalan Gökâlp; daha sonraki yıllarda Durkheim ekolünün Türkiye'deki temsilcisi olmuştur. Düşünce hayatının ilk dönemlerinde İslamcılık düşüncesine yakınlık duyan Gökâlp, daha sonraları milliyetçilik akımının etkin bir ismi olmuştur. Fransız ihtilali ile tüm dünyayı etkisi altına alan bu akım imparatorlukların parçalanma sebepleri arasında gösterilmiştir. Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda da azınlıkların ayaklanmasına neden olmuştur. Osmanlıcılık devletin resmi ideolojisi olarak bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Adından da anlaşılacağı gibi bu düşünce ve buna dayalı uygulanan siyaset modern ulusu yaratan doğal dinamiklerden yatay karakterde ve proje temelli idi. Osmanlı devleti sınırları içinde yaşayan tüm insanların ilk siyasi kimliğini de oluşturan bu düşüncenin kökü devlet vatandaşlığıdır. Bu düşünceye göre Osmanlı vatandaşı olan herkes din, dil, cins ve sosyal sınıf farkı gözetmeksizin Osmanlı kimliğine sahip olabilecekti. Böylece kişiler sultanın kulu olmaktan çıkarak devlet vatandaşı sayılma hakkını kazanacaklardı. Kökleri Tanzimat ve bilhassa 1856 ıslahat fermanlarına dayanan Osmanlılık kavramı, 1864 yılında çıkarılan vatandaşlık kanunu ile tarihte ilk kez Osmanlı ülkesinde yaşayan insanlara devlet eliyle yeni bir kimlik vermekle sonuçlanmıştı. İlk bakışta oldukça basit görünen vatandaşlık kavramı ve oradan kaynaklanan kimlik, köklü değişmelere ve yeni gelişmelere neden olacaktı (Yetim, 2008, s. 72).

II. Meşrutiyet döneminde Rum ve Ermeni mebuslar Atina'nın ve Patrikhane'nin ve Ermeni Kilisesinin talimatlarına uygun olarak hareket etmiş, mahalli idarelerin daha güçlü olduğu âdem-i merkeziyet fikrini savunmuşlardır. Benzer bir tavrı Türk olmayan Müslümanlar da sergilemiştir. “Bilhassa, Türkçenin resmi ve eğitim dili olmasından rahatsızlık duyuyorlardı. Hatta bu yüzden İttihat-Terakki'den ayrılarak, âdem-i merkeziyetçi muhalif partilere geçiyorlardı” (Güzel - Birinci, 2002, s. 350). Osmanlı içindeki azınlıkların devlete olan bağlılığını artırmak ve Fransız ihtilali ile tüm dünyaya yayılan milliyetçilik akımının önüne geçmeyi amaçlayan bu düşünce akımı milliyetçilik fikrinin devlet içerisinde hızla yayılması sonucu etkisini kaybetmiştir. Osmanlıcılık ve İslamcılık akımlarının Osmanlı'nın kurtuluşuna yetmediği kanaatine varılmasından sonra milliyetçilik akımı, Türkçülük şeklinde, II. Meşrutiyetten sonra Osmanlı'da da ortaya çıkmıştır. Akımın lideri olarak Ziya Gökalp görülmüştür.

Osmanlı devletinde ilk Türkçülük devresi daha çok ilmi seviyede olup batıdaki Türkoloji çalışmalarının etkisi altında gelişmiştir. Bu devrede Yeni Osmanlılar hareketi içinde yer alan aydınlar geliştirdikleri politik düşüncelerin yaygınlaştırılması amacıyla Türkçenin sadeleştirilmesine önem vermişlerdir. Bu devrede yeni Osmanlılar hareketi içinde yer alan aydınlar geliştirdikleri politik düşüncelerin yaygınlaştırılması amacıyla Türkçenin sadeleştirilmesine önem vermişlerdir. Onlar bu ortamda Türk diline milliyetçi bir anlam vermeksizin haberleşmenin daha yeterli bir vasıtası haline getirmeyi amaçlıyorlardı. İlmî Türkçülüğün önderi olarak bilinen Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Hüsnü ve Ali Suavi'nin dil tarih çalışmalarıyla imparatorlukta Türklük bilincinin uyanmasına da önemli rolleri olmuştur (Yetim, 2008, s. 77).

İlmî Türkçülüğün bu isimleri akımın en önemli temsilcisi olan Ziya Gökalp'ın fikri gelişiminin kaynakları olmuştur. Gökalp kültür ve medeniyet ayrımı yaparak sağlam bir ulusun kendi kültürünü koruması gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre kültür bir milletin dini ahlaki, örfi, estetik değerlerinin bütünüyken, medeniyet birçok medeniyetin sosyal hayatlarının bütünüdür. Milletler önce kültürlerine sahip çıkmalı sonra uygarlığa ulaşmaya çalışmalıdır. Kültürsüz uygarlığa ulaşmaya çalışan milletler kimliksiz bir toplum haline gelir. “ ‘Uluslararası hayatta karakteri kuvvetli olan ulus karaktersiz olan ulusa üstünlük sağlıyor’. Uygarlığın kişiliği yoktur, çünkü tek bir ulusun damgasını taşımaz, taklitle alınabilir; yokluğu ise ulusal hayat için tehlikelide değildir” (Türer, 2011, s. 230). Ona göre milli birliğin ve bilincin kuvvetlenmesi sosyal bütünleşmenin de anahtarıdır. Mili bilinç ise milli istiklalin ve ilerlemenin yolunu açacaktır. Ziya Gökalp'ın kültür milliyetçiliği kavramı üzerinden açıkladığı milliyetçilik fikri içinde etnik ayrıştırma söz konusu olmadığını aksine devletin istikbal ve bütünlüğünün ancak milliyetçi fikir ekseninde gerçekleşeceğini iddia etmiştir. Diğer akımların ülkenin varlığının devamını sağlayacak yeterlikte olmadığını söyleyen Gökalp; muasırlaşmak hakkındaki fikirlerini şu sözlerle ifade etmiştir.

Muasırlaşma cereyanına tabi olanlar, Tanzimat fikirlerini yaydıkları sırada muhtelif unsurlardan ve mezheplerden mürekkep olan, vaki bir milletin iradi bir millet yapmak mümkün olduğuna kani olmuşlar; bu kanaatle tarihi bir manaya haiz kadim “Osmanlı” tabiri yerine milli renklerden tamamıyla arî olmak üzere yeni bir mana yakıştırmışlardı. Elim tecrübeler gösterdi ki “ Osmanlı” tabirindeki yeni manayı Tanzimatçı Türklerden başka kabul eden yoktu. Bu yeni mananın ihtirai yalnız faydasız olmakla kalmıyordu;

devlet ile unsurlar ve bilhassa Türkler hakkında gayet muzur neticeler veriyordu (Gökalp, 1976, s. 3).

Gökalp döneminde ortaya çıkan bu sorunların çözümünü milliyetçilik akımında görmüştür. Ona göre Türkler milliyet ile devlet fikrini bir kabul ediyor, devletin belli sınıflardan oluştuğunu ve bu sınıfların devleti ayakta tuttuğunu düşünüyorlardır. Bu nedenle iktisadi hayatın gayrimüslimlerin eline geçmesini önemsememişler, yalnızca çiftçi ve memur sınıfına dâhil olmuşlardır. Ancak güçlü devletler ekonomisi milli olan devletlerdir. Türklerde milliyet fikrinin olmaması, onları milli bir iktisattan ve hatta milli bir dil ve sanattan da mahrum etmiştir. Milliyetçilik fikrinin olmaması Türk ahlakını ferdi ve ailevi planda bırakmış, bunun millet boyutuna ulaşmasını engellemiştir. Gökalp'e göre bilim ve sanatta Avrupa'dan bağımsız hareket edildiğinde muasırlaşmış olunacaktır.

Çağdaşlığın gereği olarak Avrupa'dan yalnızca bilim ve teknoloji alınmalı, dinden ve milli fikirlerden doğarak gelişen müesseselerin milli olmasına ve bunların dışarıdan alınmamasına özen gösterilmelidir. Gökalp ümmet olarak bilinen din birliği fikrine karşı çıkmıştır. “ Ona göre; din, birbirinden farklı coğrafyalarda, farklı kültür dünyalarında ve değişik toplumlarda aynı olabilir; ancak millet olmak için din birlikteliğinden başka kültür ve dil birliği de gerekmektedir ki; kültür birlikteliği için ortak toplumsal deneyimler, paylaşımlar, duyuş ve düşünlere ihtiyaç vardır” (Çapçioğlu - Gürsoy, 2006, s. 97). Irkçılığa karşı olan Gökalp toplumların kalıtım sonucu değil, kültür ve eğitim vasıtasıyla şekillendiğini söylemiştir. Gökalp hars ve medeniyet kavramlarından hareketle milliyetçilik fikrini açıklamıştır. Ona göre hars yani kültür, bir ulusun örf ve adetlerinden oluşmaktadır. Bu nedenle millidir. Medeniyet ise farklı etnik grupların sunduğu etkinliklerden oluştuğu için tüm milletler için ortaktır. Gökalp Türk harsını açıklarken kültürü oluşturan unsurları dil, estetik, ahlak, hukuk, din, ekonomi, siyaset ve felsefe olarak sınıflandırmıştır. Tüm bu unsurların milli olması gerektiğini ifade eden düşünür, her bir unsurun Türk değerleri üzerinde şekillendirilmesi gerektiği ifade etmiştir. Ona göre aynı dil ve terbiyeyi almış fertlerden oluşan topluluğa millet denir. Türk milleti ise etnik değil kültürel bir yapı taşır.

Görülüyor ki Türk olmak için yalnız Türk kanı taşımak, Türk ırkından olmak kâfi değildir. Türk olmak için her şeyden evvel Türk harsı ile terbiye görmek ve Türk

mefkûresi için çalışmak şarttır. Bu şartlara haiz olmayanlara, kanca ve ırkça Türk olsalar bile “Türk” Unvanı veremeyiz. Mademki Türk olmanın esasları Türk harsıyla terbiye görmek ve Türk mefkûresi için çalışmaktır, kanca ve ırkça başka ırka mensup olduğu halde, bu iki şartı haiz bulunanlarda Türk sayılmak lazım gelmez mi? Filhakika, milliyet için kabul ettiğimiz esas şartlara göre, bu gibi kimseleri de Türk addetmek iktiza eder (Gökalp, 1980, s. 33).

Gökalp’a göre, Türkçülük medeniyette değil hars da muhafazakârdır. “Çünkü medeniyet milletlerde elbise gibidir. Fertler elbise değiştirdiği gibi milletlerde medeniyetlerini değiştirebilirler” (Gökalp, 1980, s. 39). Gökalp ülkenin bağımsızlığı ve geleceği için Avrupa medeniyetinin alınmasının gerekli olduğunu belirtmiş ancak tüm bu süreç içinde milliyet bilincine zarar gelmemesine dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Milli kültürü korumaya çalışmak gelişime engel değildir. Toplumun şuursuz benliğinden doğmuş olan harsa, bireysel şurardan doğmuş olan medeniyetle zarar verilemez. Avrupa’dan milli bir dil, din veya ahlak değil, ilim almalıyız. Gökalp’ e göre “Devlet ve vatan müessesleri mili mefkûreye istinat ederse hayatları ebedidir. Fertlere istinat ettikleri takdirde inkıraza mahkûmdur” (Gökalp, 1976, s. 93).

Gökalp, din, dil, ahlak, hukuk, siyaset ilim ve sanatın mili olması gerekliliği üzerinde önemle durmuştur. Bilim ve felsefenin içinde yeşerdiği toplumların kendilerine has fikir ve düşüncelerinden etkilendiğini ifade eden Gökalp, filozofların oluşturdukları beşeri iktisat, hukuk, ahlak ve bediiyatın mili nitelikler içerdiğini ifade etmiştir.

O halde biz milli sanayide ileri gitmiş milletlerin iktisat usullerini mekteplerimizde tedris yahut hayatımızda tatbik ettikçe iktisaden izmihlale doğru gidişimize taacub etmemeliyiz. Bizim bu halimiz herhangi bir hastalıkta faydası sabit olan bir ilacı umum hastalıklar için devay-ı kül diye kullanmaya benzer (Gökalp, 1964, s. 111).

Gökalp bu sözleriyle her milletin bahsedilen kurumlarının kendine has olması gerektiğini anlatmaya çalışmıştır. Eğitimde milli unsurları ön plana çıkarmak isteyen Gökalp, milli bir eğitim için tek yol önermektedir. “Bu yol içtimai ilimleri tedris edenlerin içtimaiyat usulünü bilmemesinden ibarettir” (Gökalp, 1964, s. 116). Yani hukuk, ahlak, ilahiyat, iktisat, dil bilimi gibi bilimleri sosyolojinin birer şubeleri olmaları itibariyle sosyolojinin esaslarına hâkim olmayan kişilerce icra edilemez.

Müspet ilimlerse felsefenin şubeleridir. Bu nedenle bunlarla ilgilenen kişilerinde felsefe bilmesi gerekmektedir. Okullarda verilen eğitimin daha nitelikli olması gerektiğini ifade eden düşünür, öğrenciye çok fazla bilgiyi ezberci bir yöntemle vermeye çalışan öğretmenlerin, öğrencinin yaratıcı düşünme yeteneklerinin gelişmesine engel olduğunu söylemiştir. Gökalp'e göre, Tarih coğrafya gibi dersler öğrenciye milliyet bilincini aşılamalıdır. Toplumun gelişmesi ve yükselmesi milli bilincin elde edilmesiyle mümkündür.

Ülkemizde sosyoloji biliminin kurucularından biri olarak bilinen Ziya Gökalp Durkheim sosyolojisinin Türkiye'deki temsilcisidir. Bu nedenle Nurettin Topçu'nun da ilgisini çekmiştir. Topçu' ya göre Durkheim sosyolojisinde toplum birey üzerinde önemli bir etkiye sahipken, bireyin toplum üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Toplumsal olayların ortaya çıkışında birey faktörünü görmezden gelen bu anlayış, bireyi tamamen pasif bir konuma indirgemıştır. Bireysel iradeyi ve bireyin özgürlüğünü önemseyen Topçu için Ziya Gökalp'in temsilcisi olduğu bu anlayış yanlıştır. Bununla birlikte medeniyet ve kültür kavramlarını birbirinden ayıran Gökalp için kültür yani hars milli iken, medeniyet beynelmileldir. Bu anlamda hars korunurken medeniyet başka toplumlardan alınabilir. Topçu ise medeniyeti bilimin tatbikatı olarak görmektedir. Ona göre medeniyet, amacı hakikati anlamak olan bilimin, istenmeyen bir sonucudur. Kültür ise bir milleti oluşturan fertlerin olay ve olgular karşısındaki tutum, davranış ve tarih içinde oluşturdıkları değer hükümlerinin bütünüdür. Bu değer hükümleri ise ilim, felsefe ve dine bağlı olarak ortaya çıkmış ve yaşamıştır. Ona göre kültür millidir. Bu nedenle kültürün bir parçası olan bilimde millidir. Ziya Gökalp'in kesin çizgilerle birbirinden ayırdığı teknik, yani medeniyet ve kültürün birbirinden bu kadar bağımsız olamayacağını söyleyen Topçu, bilimin neticesi olan tekniğin milletlerin zihniyetini kendi içlerinde barındırdıklarını şu sözleriyle ifade etmiştir. "Teknik, kültürden sızan bir usare, kültür ağacının yetiştirdiği bir meyve idi. Hâlbuki bizim kendi kültürümüz, tekniğimizi yaratmadı. Onu, emanet bohçalar içinde Garp' tan aldık. Yaratmanın zevkini biz yaşamadık" (Topçu, 2014a, s. 24). Topçu bu nedenle başka toplumlardan hazır alınan tekniğin faydadan çok zarar vereceğini iddia etmiştir. "Medeniyet, satın alınır zannettik, elbiseyi aldık insanı göremedik bile ve hazır aldığımız bu teknik, sahibi tarafından kullanılamayan, sahibine yabancı bir gizli el tarafından sahibinin hesabına ve

onun varlığında kullanılan bir bıçak gibi, benliğimizde derin yaralar açtı” (Topçu, 2014a, s. 24).

4.2.6. Nurettin Topçu’nun Eğitim Anlayışı

4.2.7. Topçu’da Felsefi, Sosyo-Kültürel Bir Sorun Olarak Eğitim

Nurettin Topçu tüm eserlerinde eğitimin önemini vurgulamaya çalışmış bir fikir adamıdır. Ona göre toplumun üç yüzyıldır yaşadığı sosyal, kültürel ve ekonomik sorunların temelinde eğitim alanındaki yetersizlik yatmaktadır. Temelde bir toplumun gelişimini engelleyen unsurların başında teknoloji alanındaki geri kalışı gösteren yaygın anlayışın dışına çıkan Topçu, eğitimi toplumsal gerileme veya gelişimin kaynağında görmüştür. Ona göre asıl sorun bilimsel ve dini alandaki farkındalık ve ilerleme ile ilgilidir. Ve bahsi geçen bu alanların çalışıldığı, elde edilen bilgilerin bireylere kazandırıldığı yer olan eğitim kurumları, müfredatı ve eğitimcileriyle eksiktir. Eğitim millet bilincinin oluşumunu sağlayan yegâne unsurdur.

Millet var olmadan önce, bir zümre insanın yalnız istismarına yarayan ölü bir coğrafya ve henüz bir kütlenin şuuru olmamış bir tarih vardır. Bir insan kütlesi, böyle bir coğrafya ve tarihten yapılmış bir kaderin içine gömülü yaşamaktadır. Günün birinde bu kütlerde, bir coğrafya ve tarih çemberinin içerisinde, daha birçok değerleri toplayarak hepsini birlikte bir şuur ve irade haline getirici hamle gözüktür. Bu hamle, her yerde millet meydana çıkaran, onu yaratıcı olan hamledir (Topçu, 2014b, s. 129).

Topçu bu ifadelerinden sonra her millette yaratıcı hamlenin farklı olduğunu, bu hamlenin kaynağını, Almanların ırk davasından, İngilizlerin ekonomi hırsından Türklerin ise İslam dininden aldığını söylemiştir. Topçu’ya göre din eğitimiyle birlikte çocuğun aşk ile dine yönelmesi ve kişiliğini inşa etmesi amaçlanmaktadır. Bu eğitim şahsiyet sahibi, kalbi olarak dinine yönelmiş ve kendini gerçekleştirmiş bireyler yetiştirecektir. Topçu’ya göre, bireylerin dinden uzaklaşmalarıyla millet bilincin ortadan kalkacak, dolayısıyla devletine faydası olmayan, sosyal hayatın dışında, toplumsal sapmaya meyilli bireyler ortaya çıkacaktır. Ahlakta dolayısıyla dindeki bozulmanın temelinde ise eğitimde benimsenen felsefi görüşün etkisi büyüktür. Pragmatizmi temele alan eğitim anlayışı, ruhun besleyicisi olan manevi öğelerimizi derinden sarsmış başıboş bir gençlik oluşturmuştur. Fayda sağlayanın doğru kabul edildiği bu anlayışı yanlış bulan Topçu, bu konuyla ilgili fikirlerini şu sözleriyle ifade etmiştir. “ insanlık, bu

fikirilere evvelce giydirdiği hakikat hırkasını onlardan soyar, çıkarır. Her ‘doğru’ kelimesi ‘faydalı’ manasına gelmektedir. Bu felsefeye göre, faydalı bir yalan hakikat olacaktır. Ve insan için bir devirde yanlış ve batıl olan, başka birisi için hakikat olabilecektir” (Topçu, 2014b, s. 74). Topçu, Yahudi ve Amerikan ahlakını yaydığını iddia ettiği bu anlayışın, gençliği ahlaki anlamda yozlaştırdığını iddia etmiştir. Ona göre toplumda felsefi düşünüş etkin değildir. Toplumun yapısına kültürel kimliğine uymayan, toplumsal iradeyi ortadan kaldıran, kaynağı yabancı kültürler olan felsefi akımlar toplumda eksikliği duyulan felsefi düşünüşün sebebi olarak görülmüştür. Topçu felsefi düşünüşteki bu eksikliğin nedenleri arasında din, kültür ve özgür düşüncenin toplumdaki sönükleşen varlığını da görmüştür. Din, tarih ve kültür, eğitim vasıtasıyla yeni nesillere aktarılacaktır. Bu anlamda eğitim sosyal ve kültürel yapının devamlılığının teminatıdır.

4.2.8. Eğitim Toplum/Devlet İlişkisi

Toplum, “...ortak bir kültürü paylaşan, belli bir toprak parçasında yerleşik ve kendilerini birleşik ve özgün bir varlık olarak gören insanlardan oluşan grup” (Marshall, 1999, s. 732) olarak tanımlanmıştır.

“Allah’a yönelen insan iradesinin dinlendiği durakların birisi millettir” (Topçu, 1998c, s. 30). Topçu milleti, yaşama aşkı ile dolu olan insanın, aşk ile Allah’a doğru ilerleyişinde ulaştığı aşamalardan biri olarak görmüştür. Bireyin ruhunda saklı olan ve kişiyi Allah’a ulaşmaya doğru yönelten itici güçler millet mukaddesatı olarak ortaya çıkmıştır. Bir fikir olarak ortaya çıkmış olan millet, daha sonra realitede karşılığını bulmuştur. Milleti bir insana benzeten Topçu, onunda bir ruhu olduğunu ve bu ruhun insandaki gibi millete kuvvet verdiğini söylemiştir. Topçu milleti oluşturan unsurları, coğrafya, tarih ve güzel sanatlar olmak üzere üç ana başlık altında incelemiştir.

Coğrafya yani vatan, bir millet için belirleyici unsurdur. Topçu, vatani, insana benzettiği milletin belkemiği olarak görmüştür. Vatanın yalnızca bireyin yaşam şeklini ve standartlarını belirleyen bir unsur olarak görmeyen Topçu, ona ırkları belirleyip, şekillendiren bir özellikte yüklemiştir. Ona göre vatandan ve toprak şartlarından bağımsız ırklar yoktur. Vatan bir insan olan milletin şahsiyetidir. Ana iskeleti oluşturan ve vatani çevreleyen yapı ise tarihtir. Tarihimiz, zaferlerimiz kayıplarımız ve şehitlerimizle milleti millet yapan önemli bir unsur olmuştur. Tarih millet bilincinin

oluşmasını sağlamaktadır. “ Bir milletin kendi tarihini inkâr etmesiyle ferдин intihara karar vermesi arasında bir fark yoktur” (Topçu, 1998c, s. 31). Millet bilinci, milletin varlığının devamı için ön şart olarak görülmüştür.

Topçu, güzel sanatları ise milletin nefesi olarak görülmüştür. Sanat, kaynağını millettten alan, milletin kültürüne ve tarihine hayat veren ve bu şekliyle birleştirici bir unsur niteliği kazanan etkinliktir. Topçu toplumların, onu oluşturan unsurların tahrip edilmesiyle başlayan bozulma silsilesiyle, çözülmeye doğru gittiğini söylemiştir. Yabancı kültür içeriklerinin ülke içerisinde yer bulmasıyla millet mukaddesatı yerini zevke dayalı bir yapıya bırakmıştır. Maneviyatın yerini bıraktığı zevke dayalı yaklaşımla şekillenen edebiyat siyaset ve sanat, toplumun bu şekilde yaşamasının doğru olduğu fikrini ortaya çıkarmıştır. Ancak bu durum bireyin yalnızca kendini düşündüğü, diğerlerine karşı kayıtsız yaşadığı bir toplum düzeni getirmektedir ki, bu toplumda millet bilinci ortadan kalkmıştır.

“Kendi başına yalnız vatan bir ceset, cansız bir vücut sayılırsa millet onun hayatı, devlet ise ruhu sayılmalıdır. Devlet milletin şuurudur” (Topçu, 1998c, s. 46). Topçu devleti, sınırları belirli bir toprak parçası üzerinde hâkimiyet kurmuş insanların oluşturduğu, manevi birlik olarak tanımlamıştır. Devleti oluşturan unsurlar ise millet vatan ve hâkimiyettir. Ona göre vatan sınırları belli bir toprak parçasıdır. Toprak parçası üzerinde yaşayan ve manevi bir bütün oluşturan insanlar ise millettir. Nurettin Topçu, milletin şuru olarak nitelendirdiği devletin yalnız kendini bilmek olmadığını hâkimiyet ile yani irade ile kimlik kazandığını ifade etmiştir. Dışta bağımsızlık, içte güvenliği ve huzuru sağlayabilme gücü olarak tanımlanan hâkimiyetin kaynağı iki uçludur. Bir ucu kaynağını halktan almakla birlikte artık onlardan bağımsız manevi bir yapı oluşturmıştır; diğer ucu ise Allah’a dayanmaktadır. Devlet kuramayan milletler yok olmaya mahkûmdur. Bu yok oluş sürecinde milletin oluşumunu sağlayan unsurlar, zamanla kaybolur; bozulan millet bilinci sonunda, toplum, birbiriyle bağlantısı olmayan yığınlar topluluğu haline gelir. Topçu, millet bilincini kaybeden toplumların başka milletlerin iradesi altında ezileceğini söylemiştir.

Devlette irade yani hâkimiyet zayıfladıkça toplumdaki düzen bozulur, hukuk görevini ifa edemez. Toplumu oluşturan tüm kurum ve kuruluşlarda genel bir

güvensizlik durumu görülür. Adaletsiz kazançlar normal görülmeye başlanır; böylelikle çözülen devlet yapısı milletin ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

Fertler devlet iradesini hem kendi içlerinde yaşarlar, hem de onun kendilerini dıştan çevirmiş olduğunu hissederler. Kendi içimizle dışımızdaki bir sonsuzluk arasındaki esrarengiz bağlantı fert için ibadet konusu olur. Aşk başlar, fedakârlıklar başlar. Fertler baya istiklale, hürriyete nefislerini feda etmek isterler. Allah'a yol açılmıştır. Böyle olunca devlet, fertlerle Allah arasındaki bir bağ, kurulmuş bir köprü sayılabilir. Hayatımızı daha yüksek bir hayata ulaştıran, onun hayatı olur (Topçu, 1998c, s. 47).

Eğitimin amaçları ve eğitimle bireylere kazandırılmak istenen ideal doğrultusunda, bireylerden oluşan milletin yapısı da şekillenmektedir. Her eğitim sisteminin yetiştirmeyi amaçladığı belli özelliklere sahip birey tipi vardır. Bu bireylerin sahip olduğu özelliklere uygun olarak sağlıklı bir millet ve milletin kuracağı devletten bahsetmek mümkündür. Dolayısıyla milletin ve devletin varlığı eğitime bağlıdır. Millet ortak özelliklere sahip sınırları belli toprak parçası üzerinde yaşayan, geçmişte bir arada yaşamış gelecekte de bir arada yaşamayı amaçlayan insanlar bütünüdür. Topluluğu millet yapan ortak özelliklerden tarih, kültür ve dil eğitimle yeni nesillere aktarılmaktadır. Geçmiş geleceğe taşıyan milletin kimliğini, o milleti oluşturan insanlara anlatan tarih, eğitimle doğru sunulduğunda birleştirici unsurken, tersi durumda ise çözümleyici bir yapıdır. Topçu'ya göre içtihadın bitmesiyle İslamiyet'te koyu bir taassup oluşmuştur. Daha sonraki yıllarda Aristoteles, mantığının bozulan bu İslam düşüncesine entegre edilmesiyle eğitim tamamen dağılmıştır. Dönemde ise bozulmuş eğitimi düzeltmek için, Fransız, Alman ve İngilizlerin kendi kültürlerini içinde barındıran eğitim sistemleri Türkiye'de uygulanmaya çalışılmıştır. Son olarak ülkede uygulanan pragmatizm tabanlı Amerikan eğitim sistemi ise eğitime en büyük darbeyi vurmuştur. Topçu'ya göre bizi biz yapan, tarih şuurundan ve kültürden tamamen bağımsız olan bu yabancı eğitim sistemi milli bilinci zayıflatmıştır. Milletler artık savaşla değil, ticaret ve siyasetle yıkılmaktadır.

İslam'ın idealine aykırı olarak ruh ve ahlak temellerimizi derininden sarsan Amerikan maarifi şimdi bu memlekette yabancı asırdan olanların hummalı gayretleri ile vatana sokulmakta ve yurdun yarı münevverleri tarafından minnetle devşirilmektedir. Büyük halk kütlesi tarafından pratik değeri anlaşılan bu yeni maarif sistemi, ruhçuluk idealine

memleketimizde son vererek bu vatani yakın gelecekte kör ve sağır makinenin vatani yapmak azmindedir (Topçu, 2012, s. 31).

Din eğitiminin dinin pratik hayata yönelik kısmıyla sınırlı tutulduğunu söyleyen Topçu, zaten manevi açlık çeken gençlere ruhsal doyumu sağlayacak bilgiler verilmediğini iddia etmiştir. Eğitimin tüm kademelerinde ahlaka yönelik çalışmalar gerilerken fen ve teknik alanındaki çalışmalar ön planda tutulmuştur. Düşünür eğitimde felsefenin de yeterli derecede yer bulmadığını her şeyin siyaset içersinde çözüme ulaşacağı fikrinin insanların bilincine yerleştiğini ifade etmiştir. Bu durum düşünemeyen ve tüm sorunlarını kaba kuvvetle çözmeye çalışan bir gençlik ortaya çıkarmıştır. Dönemde kapatılan millet mekteplerinin millet bilincinin oluşmasına yardım ettiğini savunan Topçu, kurtuluş savaşı sonrasında varlığını devam ettiren yabancı okulların bu bilincin yıkılmasına yol açtığını ifade etmiştir.

Milliyetçilik, milletin tarihine gömülü hayat kaynaklarında aranmalıdır. O, dilde ve dinde, sanatta ve devlette bulunur. Düşünlere, şarkılara ve çocukların oyunlarına varıncaya kadar milletin örfleriyle adetlerinde yaşar. Bunların hepsi terk edilince millet varlığı bir vehim, milliyetçilik bir sahte vesika halini alır. Yine bunların hepsi mektepte yapılıp ve mektepte yıkılır (Topçu, 2012, s. 35).

Topçu bu sözleriyle eğitimin milletin varlığı için ne kadar büyük önem taşıdığını dolayısıyla, devletin bekası içinde etkin bir unsur olduğunu belirtmiştir.

4.2.9. Formal Eğitim Kurumları ve Eğitim

4.2.9.1. İlk ve Ortaöğretim Eğitimi

“Bireyde toplumca istenen davranışları geliştirme sürecine *Eğitim* adı verilmektedir. Örgün eğitim bu davranış geliştirme işlemine planlı bir biçimde gerçekleştirme sürecidir” (Kuzgun, 2000, s. 1). İstenilen davranışların oluşturulma süreci olarak tanımlanacak eğitim, bireyin şekillendirilip topluma kazandırılmasında aileden sonra gelen en önemli kurumdur. Toplumun varlığının devamlılığı da ciddiyle yürütülen eğitim çalışmalarına bağlıdır. Toplumsal yapıyı oluşturan kurum ve kuruluşların devamlılığı ve sağlıklı gelişimi eğitimin bahsi geçen noktalara verdiği önemle yakından ilişkilidir. Toplumsal düzeni, korumayı amaçlayan kurallar, ruhsal gelişimini tamamlamış bireyler tarafından konulup uygulandığında toplumun varlığını

koruyucu bir nitelik kazanır. Bir toplumun sahip olduğu bilim ve ahlak ise o toplumun eğitim sisteminin bir ürünüdür. Bu nedenle eğitim devlet eliyle devlet ideallerini koruyacak şekilde düzenlenmelidir.

Nurettin Topçu'ya göre toplum ideallerinin desteklemesi gereken eğitim kurumu eksiktir. Eğitimdeki eksikleri gidermek adına yapılacak çalışmaların başlangıç noktasını üniversitelerde gören Topçu, ilkokullar konusunda da fikirlerini beyan etmiştir.

İlköğretimde çocuğun ruhu ile birlikte hisleri de terbiye edilmeli çocuğa ilim zihniyetinin temel prensipleri aşılmalıdır. “çocuğun ruhu küçük yaşta, henüz ilkokulda(...) ilmin kendisinden mühim olan zihniyetin ve bu zihniyetin dayandığı prensiplerin aşılması ve çocuğun hislerine kadar sindirilmesi ilk mektepte kabil olan bir iştir (Topçu, 2004b:40).

“Çocuğa küçük yaştan itibaren kıymet verilmeli rastgele otoritelerin ithamına hedef yapılmamalı cemaatçi bir yapıyla temel ahlaki düsturları kazanmalıdır” (Aldı, 2005, s. 293).

Nurettin Topçu da ilkokulların önemi üzerinde durmuş ve çocuklardaki ruhsal bozulmayı şu sözleriyle ifade etmiştir. “ Biz günahkârız; meyvesi nur olacak ruh tarlasını harabe ettik. Biz çocuklarımıza zulmettik; ezel bezminde yaşanan hayatın rüyasını yeryüzüne indiren yavrularımızın getirdiği ilahi emanete değer vermedik. Onu kendi rüyasının âleminde elinden tutup adım adım yürüterek hakikatin mihrabına ulaştıracaktık” (Topçu, 2013b, s. 103). Topçu çocuklardaki bu ruhsal eksikliği Avrupa tekniğiyle hazırlanan kişiliksiz, sevgisiz, içinde şevk bulunmayan kitaplarla verilen eğitime bağlamıştır. Bu noktadaki eleştirisini bu kitapların Avrupa sömürgelerindeki kitaplarla eşdeğer olduğu savıyla da desteklemiştir. Ona göre “ ilk mekteplerin kitaplarıyla müfredatı, çocuğa toprak sevgisini ve tarihin bütün mefahiriyle her sahadaki oluşunun sevgi ve acılarını duyurmalıdır” (Topçu, 2012, s. 113). Ancak tarih şuuruna sahip bireyler yurttaş kimliğini kazanmaktadır. Topçu ilkokullarda istiklal marşı dışında verilen her şeyin, çocuğun maddeye bağımlı sevgisiz bir varlık olarak yetişmesine neden olduğunu ifade etmiştir. Topçu temel hayat bilgilerinin verildiği dersler içersinde insanlık duygularının verilmesi gerektiğini, ifade etmiştir. İlkokul çocuğuna tarih sevgisinin, tarihi olayların anlatımı sırasında verilmesi gerektiğini söyleyen Topçu, çocukları, şehirlerin, meyvelerin ya da hayvanların isimlerinin ezberletilmesiyle hayata

hazırlamanın mümkün olmadığını ifade etmiştir. Ona göre okullarda aklın yönetimindeki müşahede yeteneği verilmelidir. Bu anlamda görerek yaşayarak öğrenme en kalıcı ve doğru olanıdır. Öğretimin nasıl yapılması gerektiği konusundaki, aşağıdaki sözleriyle, öğrenme sürecinde aklın ön planda tutularak, hayatın içinde gösterilmesinin gerekliliği fikrini desteklemektedir. “ İzzeti nefis anlatıldıktan sonra, dilenciler, rozetçiler ve her köşede pazarlık yapan satıcılar gösterilerek, ‘ bunlar, yaradılışın sade insana bağışladığı izzeti nefsi, tatmadan ölmeye mahkûm bedbahtlardır’ denir” (Topçu, 2012, s. 115).

Nurettin Topçu insan kişiliğini maddi, ruhi ve içtimai olmak üzere üç ögenin bileşimi olarak görmüştür. Beden, şahsiyetin maddi kısmını, duygu, düşünce ve istekler ise ruhi kısmını oluşturmaktadır. Şöhret, aile ve toplumdaki konum gibi toplumun bize yüklediği özelliklerde içtimai şahsiyet içinde yer almaktadır. Ona göre birey yalnız maddi şahsiyete sahipken iç dünyasında yaptığı atılımlarla ruhi şahsiyetini oluşturmaktadır. Gelişen ruhi şahsiyet karşısında, maddi şahsiyetin zayıflaması ve yok olması sonucu, kişi insan olma niteliğini kazanmaktadır. Ters durumda, yani ruhi şahsiyetin gelişmemesi ve maddi şahsiyetin durulması halinde kişi sanattan, şiirden uzak yalnızca maddi istekler peşinde koşan biri haline gelmektedir.

Topçu içtimai şahsiyet olarak değerlendirdiği toplumsal statü ve prestij ruhi şahsiyetten sonra gelmesi gerektiğini iddia etmektedir. Birey ruhi şahsiyetini geliştirdiğinde buna bağlı olarak oluşan toplumsal değerlendirmeyi hak edecektir. Ancak ruhi şahsiyet içtimai şahsiyet karşısında ikinci plana atıldığında birey toplumun iltifatını kazanmak için ne gerekirse yapacak, Topçu’nun ifadesiyle kula kul olacaktır. Topçu ilkokullarda henüz ruhi şahsiyetini geliştirmemiş çocukların, bu gelişimlerini sağlayacak çalışmaların önemi üzerinde durmuştur. Ruhi şahsiyetin işlenmesi ise ancak ahlak eğitimiyle mümkündür. İlkokullar, çocuğa hürmeti- dolayısıyla ibadeti, fedakârlığı ve hizmeti öğretmelidir. Önemli olan, şahsiyet sahibi insanlar yetiştirmektir.

Ortaokul Nurettin Topçu’nun eğitim sistemi içerisinde yanlış bulunduğu ve değiştirilmesi hususunda fikir beyan ettiği kısım olarak karşımıza çıkmaktadır. Lise bölümünden ayrılan bu kısmın amacının ne olduğunun bilinmediğini söyleyen Topçu, ortaokulu liseye hazırlayıcı bir unsur olarak ta göremeyeceğimizi iddia etmiştir. O, böyle bir durumda ortaokulun lisenin bir parçası olarak liseyle birleştirilmesinin doğru

olacağını belirtirken, ortaokulların nasıl yapılandırılacağı konusundaki fikirlerini ise, aşağıdaki ifadelerinde bulmak mümkündür.

Bizce tamamıyla fonksiyonsuz olan ortaokul kaldırılmalı; ilk üç senesi tek kol halinde, son üç senesi kollara ayrılarak okutulmalıdır. Lise tahsili yapmayacaklar için köylerde kasabalarda iki üç senelik hayat veya iş mektepleri açılmalıdır. Bu mekteplerde, ziraat ve teknik öğretilmeli, aritmetik, tarih ve din dersleri okutulmalıdır (Topçu, 2012, s. 123).

Lise, ortaokulu da içinde bulunduracak altı yıllık bir süreç olarak tanımlanmıştır. İlk üç yılı ortaokul olarak liseye hazırlayıcıdır. Son üç yılın ilk ikisi bölümlere ayrılmalıdır. Bu bölümler fen ve kültür kollarıdır. Son yıl ise fen bölümü matematik ve tabiye şeklinde ikiye ayrılırken kültür kolu ise felsefe ve lisan şeklinde sınıflandırılmalıdır. Böylelikle herkes kabiliyetleri doğrultusunda eğitimlerini sürdürebilecektir. Okullarda verilen tüm dersler amacına uygun olarak seçilen metotlarla verilmelidir. Böylelikle eğitimi tamamlayarak, topluma kazandırılan gençler tek tip insan olarak değil, özgür düşünen, haklarının ve sorumluluklarının farkına varmış, kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak topluma katkıda bulunacaklardır. Liselerde okutulan derslerin içerikleri ve öğretim metotları bu yönde atılacak adımlar arasındadır. Topçu dönemin eğitim sistemi içinde yer alan tüm dersleri bu açıdan incelemiştir. Liselerde verilen edebiyat dersini, yazar ve şairlerin biyografilerini içeren bir tür tarih dersi olarak görmüş ve bu haliyle edebiyatın amacından uzaklaştığını söylemiştir. Edebiyat henüz olgunlaşmamış bu ruhlara, edebi zevk, sanat ruhu, sevgisi ve aşkı anlatılmalıdır. Buna bağlı olarak metin inceleme ve eleştirisi edebiyat dersinin konusu olmalıdır. Edebiyat isim ve tarih ezberlemenin dışına çıkarılmalı öğrencide bedensel zevklerin ötesinde de ruhsal hazların varlığını ve üstünlüğü farkındalığını sağlamalıdır. Tarih dersleri ise anlamsız bir dizi rakam ve savaşlar yığını olarak verilmemelidir. Nedensellik ilişkisi içinde verilen tarih dersleri, geçmiş olarak değil, bu gün gibi anlatılmalı, olayların neden ve sonuçları üzerinde özenle durularak olaylar her yönüyle öğrenciye kavratılmalıdır. Tabi tüm bunların yapılabilmesi için, tarih dersleri içerisindeki gereksiz isim ve olaylardan arındırılmalıdır. Tarih derslerinin doğru şekilde işlenmesi sosyoloji ve felsefe derslerinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde sunulması gereken sosyoloji derslerinin son sınıfta okutulması

zorunlu değildir. Mantık dersi için hazırlık amacı güden genel kültür derslerinin, önceki yıllarda verilmesi gerekmektedir.

Felsefe ve psikoloji dersleri ise birbirlerini etkileyen derslerdir. Bu nedenle öncelikle psikoloji dersi okutulmalıdır. Her iki dersin amacının başarıya ulaşması için, tarih, edebiyat ve matematik derslerinin öğrencinin ruhunda yapması gereken etkiyi oluşturmuş olması gerekmektedir

Topçu, bu derslerin eğitim programı içerisinde yer almasının gerekliliğinden bahsederken, derslerin hangi nedenle önem arz ettikleri üzerinde de durmuştur. Topçu anadillerinin kural ve inceliklerine vakıf olmayan öğrencilerin, felsefi düşüncede de yetersiz kalacaklarını iddia etmiştir. Soyut düşünebilme yeteneğini geliştiren matematik dersinin formül ezberi haline dönüştürülmesiyle öğrencilerin matematikten, dolayısıyla da felsefeden uzaklaştıklarını söylemiştir. Aynı hatanın fizik ve coğrafya derslerinde de tekrarlandığını ifade eden düşünür, bu derslerin evreni ve dünyayı anlama ve açıklamaya yardım etmesi gerektiğini söylemiştir.

Uygun müfredat ve doğru öğretim metotlarıyla kendini gerçekleştirmiş bireylerin yetiştirilebileceğini savunan Topçu, ilköğretim ve lise eğitiminin önemini derslerin içerikleri ve öğretim teknikleri üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Düşünürümüz öğretim metot ve tekniklerini eleştirirken pozitivist, pragmatik eğitim anlayışlarını da eleştirmeyi ihmal etmemiştir. “Eğitime dair görüş ve fikirlerini Türk toplumunun geçmişiyle sağlıklı bir biçimde ilişkilendirerek somutlaştırmıştır. Batıdaki pozitivist, metafiziksiz ve reformist eğitim akımının görüşlerini eleştirmiş bu eğitim hareketlerinin Türk eğitim sistemine girişi ve etkilerini eleştirmiştir” (Aldı, 2005, s. 290).

Topçu’ya göre toplumda iyiliği yeşerten ve büyüten eğitimidir. Eğitim ise kuran ve sünnete dayanmalıdır.

4.2.9.2. Üniversite Eğitimi

Üniversite Platon ve Aristoteles’le başlayan felsefi tartışma ortamında aklı ön plana çıkarmaya çalışan bireylerin olay ve olguların farkına varılmasını sağlayan ortamdır.

Nurettin Topçu'ya göre üniversitelerin işlevi, topluma yön verecek aydın zümreyi oluşturmaktır. Bunun için üniversiteler toplumun manevi değerlerini koruyacak şekilde faaliyetlerini sürdürmelidir. Toplumdaki gelişme ve ilerlemeyi sağlayacak, toplumsal döngünün en başındaki kuruluşlardır. Üniversitelerde yetişen kalifiye elemanların yetiştireceği yeni nesil, bir sonraki kuşağın daha nitelikli bireylerden oluşmasını sağlayacaktır. Tüm bunların gerçekleşmesi için üniversitelerdeki eğitim programın, ülke menfaatlerine hizmet edecek şekilde, ruhsal gelişiminin sağlayacak özellikleri taşıyan bir yapıya sahip olmalıdır. Topçu üniversitelerde olması istenen bu sistemli hareket için, üniversiteleri denetleyecek, üniversiteden tamamen bağımsız bir kurumun olması gerektiğini söylemiştir. Üniversitelerde görev alacak asistanların özenle seçilmesi, alanında gelecek vadeden öğrenciler arasından hak edenlerin, üniversite kadrosuna dâhil edilmesinin gerekliliği üzerinde durmuştur. Tüm bunların dışında üniversitelere giriş için yapılan sınavlar kaldırılmalı, üniversitelere liselerdeki başarıya uygun olarak öğrenci alımı yapılmalıdır.

Topçu mevcut üniversite yapılanmasını eksik yönleri nedeniyle eleştirmiş ve çözüm önerileri sunmuştur. Darul funun yerine açılan üniversiteler istenilen başarıya ulaşmamıştır. Bilimsel çalışmalara katkı sağlamak noktasında eksik kalan üniversiteler, Topçu'ya göre yeni fikir vermekten ve Türk dilini doğru kullanmaktan uzaktır. Üniversitelerin ahlaki değerleri yücelten ve bu noktada topluma ışık tutan bir yapısı olmalıdır. Ancak Topçu bu kuruluşları, bahsi geçen alanda yetersiz görmüş ve profesörlerin üniversite imkânlarını kendi çıkarları uğruna kullandıklarını iddia etmiştir. Dönemde hocalar asistanlarını kişisel çıkarlarına uygun olanlar arasından seçip, şahsi işleri için kullanmaktadır. Topçu tüm bu eksikler sebebiyle üniversiteleri, içi boş bir kabuğa benzetmiştir. Üniversiteler içinde yapılan eylemleri hükümete karşı değil, üniversitenin kendisine karşı olarak değerlendiren Topçu, bu eylemlerin amacını hocaların keyfiyetine bırakılan öğrenci geleceklerini kurtarma çabası olarak görmüştür. Eylemler, öğrenciler üzerinde sınırsız tasarruf hakkına sahip olan üniversite hocalarının bu durumuna bir başkaldırıdır.

“İnsandaki saltanat hevesini ve tahakküm kompleksini, psikolojik deney konusu halinde tanımak ve öğrenmek için üniversitelerimizin halini yakından görmek kâfi idi” (Topçu, 2012, s. 158). Topçu bu sözleriyle üniversitelerdeki bozuk düzeni anlatmaya

çalışmış, hukuki anlamda dışarıdan kontrol edilemeyen üniversitelerin haksız eylemlerinin devlet içinde devlet görüntüsü çizdiğini söylemiştir.

“Üniversiteye imtihanla öğrenci alınmasına gelince, bu her şeyden önce ortaöğretimi inkâr etmektir. Sonrada kayıt parası bulunmayan gencin okuma hürriyetini tanımayan iktisadi bir faciadır” (Topçu, 2012, s. 155). Topçu’ya göre var olan sınav sistemi, öğrencilerin yeteneklerine uygun bölümlere girmelerini engellerken, öğrencileri yalnızca şansa bağlı bir gelecekle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu durum çalıştıkları mesleklerde mutlu olmayan bireylerden oluşmuş verimsiz bir toplumun yapısına neden olmaktadır. İşlevini yitirmiş olan bu kurumların kaldırılarak yerlerine yenilerinin kurulması gerektiğini söyleyen Topçu, üniversite bünyesinde hazırlanan eserleri gözden geçirecek, yapılan şikâyetleri değerlendirecek bağımsız bir kurumun önemini vurgulamıştır. Böylelikle ilim ve felsefede özgün eserler verilecektir.

Yapılacak bu değişikliklerle üniversiteler ilim ve fazilet yuvalarına dönüşecek ve örnek insanlar yetiştirilecektir. Toplum kendine yön verecek aydın zümreye üniversitelerde yapılacak bu düzenlemeyle ulaşacaktır.

4.2.10. Din Eğitimi

“Din, kutsal fikrine dayalı olan müminleri bir sosyo-dinsel topluluk içinde birleştiren bir inançlar, semboller pratikler kümesidir” (Marshall, 1999, s. 156). Nurettin Topçu dini, psikoloji ve metafiziğin karışımından meydana gelmiş bir oluşum olarak açıklamıştır.

Din mecburi inançlardır. Bu mecburilik vicdana bağlanır ve böylelikle ferdi mesul kılar. İşte, bu mesuliyet insanı sonsuzluğa götüren iradenin kaynağıdır. Bu mesuliyetin adına “Allah korkusu”derler. O her görünüşünde, vicdanı sonsuzluğun huzuruna çıkaran kuvvettir; ondan korkan başka hiçbir şeyden korkmaz; hiçbir faniliğin huzurunda eğilmez. O irademize hayat veren kuvvettir.

İrademizin sonsuzluk huzurunda yaşadığı hayatın adı, ondaki halinin ifadesi ise aşktır, sonsuzluğun aşkı ve sonsuzluğun ona bağlılığı sebebiyle fani şeylerin aşkı (Topçu, 2008, s. 78).

Bireyin manevi teslimiyeti yaşayabilmesinin ilk şartı bireyin kendisini düşünmesidir. Kendini düşünerek elde ettiği nefsin bilgisinden o nefisleri terbiye eden

ve her şeyin sahibi olan yüce yaratıcıya yükselmeyi sağlayan metafizik düşünceye ulaşacaktır. Bu metafizik aşamanın sonunda var olan her şeyin üzerinde tasarruf hakkına sahip mutlak hâkimiyetin kaynağı olan Allah'a teslim olacaktır. Birey kendinde ortaya çıkan bu yeni durumu yaşatmak için ibadete ihtiyaç duymaktadır. Topçu'ya göre ibadet, teslimiyet duygusunu yaşatmayı sağlayan beden hareketleridir.

Dini bir bilim olarak görmek yanlıştır. Evrensel yasalara ulaşmak için aklın yasalarına uygun açıklamalar yapmak zorunda değildir. Dinde amaç ruhu beslemektir. Ruhun gıdası ve kuvvet kaynağı olarak açıklanabilecek olan din bir bilimler tarihi ya da teknik bilgi yığını da değildir. Dinler tarihi şeklinde verilen din eğitimi, bir tür ilimdir; dinin kendisi değildir. Bilimler kendine akli dayanak olarak göstermiştir. Ancak din, aklın prensiplerini kendisine dayanak olarak almaz. Topçu bireydeki din eğitiminin başlangıcında akla duyulan ihtiyacı inkâr etmemekle birlikte, aklın sınırları olduğu gerçeği üzerinde de özenle durmuştur. Ona göre din eğitimin de belli bir aşamadan sonra kalp ve ilham devreye girmelidir.

Topçu, dinin bir tür sanat, estetik bir yapı olarak görülmesini eleştirmiş, güzel seslerle mevlit ve Kur'an okuyarak para kazanmayı meslek haline dönüştürmüş kişilerin hareketlerini, din dışı olarak nitelendirmiştir. Ancak bu ifadeler din içinde estetik faaliyetlere karşı olduğu şeklinde algılanmamalıdır. Topçu yalnızca, dinin salt sanatsal bir etkinlik olarak algılanmasına karşı çıkmıştır.

“Kuran'ı Kerim güzelliği ile yani hatiften gelir gibi bir sesle okuyanın sırf din olan sanatı gibi Mevlana'nın neyde aradığı ilahi sırrın müjdeciliği de dini denemeye sadece ulaştırıcıdır; bunlar dini denemenin kendisi değildirler” (Topçu, 2012, s. 173). Topçu bu sözleriyle dinin yalnızca bir sanatsal etkinlik olarak görülmesine karşı çıkmıştır. Yüzyıllar boyunca varlığını devam ettiren İslam dininin içine girmiş bazı mitolojik hikâyelerin varlığından bahseden Topçu, dini bu hikâyelerden temizleme görevini, din üzerine bilgi tahsil etmiş, aydın bireylere yüklemiştir. Bireyleri onların hayal kurma yeteneklerinden faydalanarak kandıran sahte din adamlarından kurtaracak olanlar gerçek din âlimleri olmalıdır. Başka dinleri küçümseyerek yapılan din açıklamalarını doğru bulmayan Topçu dinin dolayısıyla imanın kalple ilgili bir durum olduğunu ve kalpte iki ayrı aşk barınamayacağı için bireyin yalnızca bir dine bağlı kalacağını iddia etmiştir. Ona göre din eğitiminde şahsiyet sahibi bireyler yetiştirmek

esastır. Beyinleri bilgi deposu haline getirmekle dini anlamda eğitim verilmiş olunmaz. Din eğitimi ile okullar, öğrendiklerini yaşayan ve benimseyen bireyler yetiştirmelidir. “Din eğitimi her şeyden önce kalp eğitimidir. Onu beden hareketleriyle, söz ve ses maharetleri halinde ele alanlar sihre yaklaştırdılar” (Topçu, 2012, s. 169).

Nurettin Topçu bu sözleriyle din eğitiminin amacına ulaşmadığını ifade etmiştir. Bu şekliyle din dersleri gençlerin ruhsal ihtiyaçlarını gideremeyecek durumdadır. Kalplerin işlenmesine yönelik olmayan çalışmalar, din adamlarının sunduğu yalnızca bedene yönelik din eğitimi, manevi bir boşluğa neden olmuştur. Dini kalp terbiyesi olarak tanımlayan Topçu dönemde var olan din adamlarını, ahret polisliği yapmakla suçlamış, yaptıkları bu zabıtlık işinin, yalnızca para kazanmak amaçlı olduğunu iddia etmiştir. Ona göre gençliğe dini ruh aşlamak din eğitimindeki ilk aşamadır. Bireyin kendi kendi ile baş başa kalması gerektiğini söyleyen Topçu, bunun en iyi sağlayacak aracın tabiat olduğunu söylemiştir.

Gençlik pek sık tabiatla baş başa bırakılmalı ve bu tabiat inzivası halinde tabiatın dili ona tercüme edilmelidir. Biz samimiyeti ilkin tabiatı öğreniriz. Sevginin ırmakları da tabiatın kucağındadır. Tabiatla temas sayesinde dostluğu anlayan ruha mefahir ve mukaddesat bu kanaldan doldurulmalıdır. Haccın erkânı ve abdestin şartları öğretilerek değil; dostluğa açılan kalbin kapısından Allah sevgisi sokularak; ona ecdadın mefahiri hamiyet dalgaları ile doldurulmak suretiyle. Genç ruhlara, din adamlarının, cennet cehennem tellallığı yapan tehditlerinden çok uzaklarda, kitapta yeri gösterilmeden, din kelimesi hiç kullanılmadan dini ruh her adımda sunulmalıdır (Topçu, 2014a, s. 140).

4.2.11. Topçu’nun Eğitim Önerileri

4.2.11.1. Eğitimde Felsefenin Yeri ve Önceliği

İnsanın hayatın başlangıcından sonuna kadar, yok olmaya karşı koyan yetisi, var olmak iradesidir. Topçu’ya göre irade hızını ve hareketini ıstıraptan almaktadır. “İlk Hristiyanlığın âleme yayılan hamlesi Neon’un, zulmünden kuvvet aldığı gibi, kurtuluş savaşımızı başaran milli irade Anadolu’da Yunan zulmü ile ateşlendi” (Topçu, 1998c, s. 13).

İradesi ile değer kazanan birey, bu yetiyi sahip olduğu duygular ve dış etkiler aracılığıyla dengede tutmaya çalışır. Bu iki etken güç arasında irade vasıtasıyla hareketler meydana gelmektedir. Bireyin duygularını itici güç olarak nitelendiren Topçu, kişide var olan duyguların niteliğine göre, iradenin yön değiştireceğini iddia etmektedir.

Egoist (bencil) kaynaktan gıdalanan duygular insanda hayvani bir hayat ve süfli bir irade yaşattıkları halde özgeci (başkalarına; yani aileye, millete ve insanlığa çevrili) kaynaklardan gıdalanan duygular insanı yükseltiyor ve iradeyi değerlendiriyorlar. İlim sanat ve ahlak kaynaklarından gıdalanan duygular insanı ideal bir düzene yükseltiyor ve gerçek manasıyla insanlaştırıyorlar. Din tamamen irade ise, iradelerin gerçek sahibi olan Allah’a yönelmekle sonsuzluğun iradesini kazandıran duyguları yaşıyor (Topçu, 1998c, s. 14).

Topçu gerçek iradeyi bireyden başlayarak, aile, devlet ve millet basamaklarını aştıktan sonra Allah’a ulaşan irade olarak tanımlamaktadır. Toplumun ve doğanın bireye etkisini bireyin karşılama şekli olarak tanımlanabilecek olan irade, bireyin sahip olduğu duygular ve dışarıdan gelen etkilere beslenmektedir. Bireydeki duygu-irade, evren – benlik çatışmasını bir hürriyet sorunu olarak gören Topçu, felsefenin önemli konu alanlarından biri olan özgürlüğü bu şekilde açıklamaya çalışmıştır. Topçu benliğin dışarıdan gelen etkiyi karşılayış şekli bakımından, iki tip ruhtan bahsetmektedir: İdealist ve realist ruh. Realist ruhun niteliklerini, hileci, çıkarıcı savaşan kahramanları akılsızlıkla suçlayıp, zaferi aldatmaca ve siyasette arayan ruhlar olarak açıklamıştır. “Her yerde, ruhtaki kahramanlığa gülmesini bilen kurnaz nesiller, hayatta muvaffakiyetin sırrını kâh Yahudi tüccardan, kâh Amerikan terbiye neşriyatından öğrenerek dünyamızda sinsî zulmün ve samimiyetsiz düşmanlığın şaheserlerini yaratıyorlar” (Topçu, 1998c, s. 20). Realist ahlaka sahip olan toplumlar içinde İngilizleri, Yahudileri ve bu ahlak anlayışının başlangıcı olarak pragmatizm akımının doğduğu yer olan Amerika’yı göstermek mümkündür.

Nurettin Topçu, realizmin toplumsal hayata yansımaları olarak Durkheim’ın, bireysel ruhu kaldırıp yerine toplumsal ruhu koyan açıklamaları ve bu açıklamaların Türkiye’deki temsilcisi olan Ziya Gökalp’ı, yeni nesilleri bir ideal oluşturmaktan mahrum bıraktığı için eleştirmiştir. Topçu, kapitalizmin karşısında duran Marks

komünizmini de iradeyi inkâr ve her şeyi ekonomik gerçekliğe bağladığı için eleştirmiştir.

Nurettin Topçu, toplumda felsefi düşüncenin etkin olmadığını ifade etmiştir. Bunun nedenini kültürümüz ve toplumumuzla tamamen uyumsuz, iradeyi sönükleştiren yabancı kaynaklara ve realist anlayışlara bağlamıştır. Felsefenin toplumdaki eksikliğinin nedenleri arasında, felsefenin esas kaynağı olan dinin, kültürün ve en önemlisi özgür düşüncenin toplumdaki varlığının gün geçtikçe azalmasını göstermiştir.

Son devirlerde Hamit'ler, Kemal'ler ve Akif'ler yetişmediği gibi, Ahmet Refik ve Ahmet Naim'lerde yetişemedi. Hâlbuki bunlar ilmi tarihte ve felsefede memleketimiz henüz emekleme devrinde iken yetişmişlerdi. Ahmet Refik İlmi tarihçiliğin bizde kapısını açan bir önderdi. Belki ondan sonra dinden felsefeye geçilecekti (Topçu, 2012, s. 33).

Toplumda meydana gelen olayların, felsefi düşüncenin gelişimi engellediğini söyleyen Topçu, edebiyat ve tarihin yerini alan ve zihinleri oyalayan siyasi propaganda, haber, magazin ve sporcu hayatları gibi yayınların, doğru haber vermekten uzak gazete okuma aşkının; gençlerin ciddi bilimsel ve felsefi eserleri okuma isteğini aldığını söylemiştir. Felsefenin ise yerini siyasete bıraktığını, fikrin önceliği yerine kaba hareketlerin önemsendiğini toplumda, Mevlana'nın optimist tasavvuf anlayışının yalnızca beden hareketlerinden ibaret kaba bir etkinliğe dönüştürüldüğünü iddia etmiştir. Medrese eğitiminin yetersizliği nedeniyle yapılan inkılâplar, eskiyi iyileştirmek yerine batı taklidi eğitim sistemini topluma yerleştirdiği için hatalı olarak görülmüştür. Ona göre fizik kimya ve matematik gibi derslerin dışında, tarih, felsefe gibi derslerde batıdan olduğu gibi alınmıştır. Yüzü Hristiyan ve Yunan kaynaklarına dönük olan felsefe dersleri, hakikat aşkı olan felsefeyi bireylerin düşünce dünyalarından çıkarmıştır. Felsefe dersleri yalnızca ezber olarak eğitim sistemi içinde yer aldığından birey üzerinde ve dolaylı olarak toplum üzerinde etki yaratmaktan uzak bir yapıya bürünmüştür.

Eğitim, bir toplumun düşünüş tarzını oluşturan alettir. Eğitimle birlikte kişi din, dünya, siyaset, bilim gibi alanlarda metotlu düşünmeyi öğrenir. Bilim ve felsefeyi doğuran metotlu düşünüş, felsefenin yön verdiği din, ahlak ve sanat, ilerleme alanına da etki etmektedir. Bu durum, Anadolu romantizminin etkisiyle ortaya çıkacaktır.

Topçu'ya göre Anadolu Romantizminin sanatı destanlar, masallar ahlakı, aşk ve fedakârlıktır. Felsefesi ise sonsuzluğu amaçlayan hareket felsefesidir. Ulaşılmak istenen bu felsefî anlayış ancak eğitimle mümkündür.

İlkçağ Yunan filozofları maddenin yapısıyla ilgilenmiş, Sokrates'le birlikte insana ve ruha yönelmişlerdir. Maddeden hareketle ruha yönelim, Türk Toplumlarında da aynı yolu izlemiştir. “İslam'ın ruh sahasında başlattığı iç gözlem çalışması, sonraki devirlerin nefsanî dogmatik zihniyetiyle felce uğrayarak, cansız madde üzerindeki dıştan tanıma metodundan tamamen farksız, keyfî, kontrolsüz bir tasvircilik metoduna yerini bıraktı” (Topçu, 2012, s. 9). Bu durumun bilim yerine mitolojiyi doğurduğunu söyleyen Topçu, bahsi geçen yanlış yöntemin hem medreselerde hem de mekteplerde devam ettiğini, eğitimde yapılan ıslahat hareketlerinin yöntemi değil, yönelinen alanı değiştirdiğini söylemiştir. Bu değişimlerle bireyler iç dünyalarını terk etmiş, kendilerine bir hayat felsefesi, kişisel bir sanat anlayışı oluşturamamış, sorgulama yeteneğinden yoksun, bireyler haline gelmiştir. Okullar kendini gerçekleştirmiş bireylerin yetişmesinde önemli bir yere sahiptir. Gençlerin düşünce dünyalarına hitap eden felsefenin, felsefe kültürüne sahip kişiler tarafından, ders olarak öğrenciye verilmesi öğrencilerin bahsedilen olumsuzluklarını aşmasında birinci basamak olacaktır. Topçu'ya göre felsefe derslerini üç kısma ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki olan sosyoloji, toplumsal hayatı eleştiri süzgecinden geçirerek öğrencilere sunmaktadır. Topçu bu dersin lisenin ilk yıllarında okutulmasının daha doğru olacağını söylemiştir. Mantık dersininse daha yüksek bir hazırlığa ihtiyaç duyduğu için son sınıflarda okutulması gerektiğini ifade etmiştir. Üçüncü grup dersler ise felsefe ve ruh bilimidir. Topçu felsefenin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikli olarak ruhbilimin okutulması ve öğretilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Hem felsefe hem de psikoloji dersinin daha iyi anlaşılması tarih edebiyat, matematik derslerinin doğru yöntem ve uygun müfredatla öğretilmiş olmasına bağlıdır. Doğru şekilde verilen bu derslerin genç zihinlerde hazırlamış olduğu zemin üzerine felsefe ve psikoloji bina edilebilmektedir. Bu hazırlıktaki herhangi bir yetersizlik felsefe dersini ezberden öteye taşımayacaktır. Topçu felsefe dersinin müfredatı içinde bulunmasını zorunlu olarak gördüğü ruh ve Allah bahsini, bireyi Allah'a götürmesi, dini hakikatlerin temelini oluşturması, açısından önemli görmüştür. Hakikat aşkı olarak nitelendirilebilecek bilim ve felsefe, din ile

birbirlerini tamamlamaktadır. “ Hakikatin araştırmasına ilim yoluyla başlayan insan, Mutlak’ın şuuruna felsefede ulaşır” (Topçu, 2012, s. 146).

4.2.11.2. Eğitimde Ahlakın Yeri ve Önceliği

Nurettin Topçu kişiliği maddi, ruhi ve içtimai olmak üzere üç ana unsurdan oluşan bir yapı olarak tanımlamıştır. Kişiliğin maddi kısmı olarak bedeni, ruhi kısmı olarak duygular ve düşüncelerden oluşan iç dünyamızı, içtimai unsur olarak da aile ve toplum içindeki statü ve saygınlığımızı görmektedir. Yalnızca maddi varlığıyla dünyaya gelen birey, daha sonraki etkinlikleriyle manevi kimliğini geliştirir. Ruhi yönü, yani duygu düşünce ve istekleri geliştikçe maddi varlığını küçülten birey, bu atılım ve hamleleriyle insanlaşmaktadır. Yaşadığı bu olgunlaşmayla birey ideallerinin dünyasında yaşamaktan zevk alacaktır. “ Bütün yüksek duygular onda, başkalarına çevrilen ahlak iradesi oluyorlar. Eğer ruhi şahsiyet işlenmez de maddi şahsiyet değerlendirilirse, bundan hoyratlık doğuyor” (Topçu, 2012, s. 118). Topçu bu durumda birey üzerinde haz duygusunun egemen olduğunu bireyin bedene yönelerek, maddi zevkler için yaşadığını iddia etmiştir. Kişilin içtima yönünü açıklarken, Topçu, bireyin toplum içinde yaşamak sonucu elde ettiği hürmet, saygınlık ve şeref gibi sıfatlardan bahsetmektedir. Kişi ruhi yönünü yeterince geliştirdiğinde içtimai unsura bağlanmayacaktır. Ancak ona göre zayıf bir ruhsal yöne sahip olan kişi, içtimai unsura tabi olacak, şan, şeref ve saygınlık için fikir ve düşüncelerinden vazgeçecektir. “Kendisine şöhret ve ikbal tedariki yolunda, kula kul olmak için ne lazımsa yapacaktır” (Topçu, 2012, s. 119). Topçu ruhi şahsiyetini içtimai şahsiyetinin üstünde tutan bireylere şahsiyet sahibi insan derken, ilkokullarda da, henüz maddi unsuru önde olan çocuğun, ruhi yönü beslenerek şahsiyet sahibi birey haline getirilecek bir eğitim verilmesi gerektiğini söylemiştir. Ona göre henüz işlenmemiş birer cevher olan çocuklarda ilk kazandırılması gereken duygu hürmettir. Etrafındaki kişi olay, fikir ve düşüncelere hürmeti öğrenen çocuğun farkında olmadan merhamet duygusunun da gelişeceğini söylemiştir. İlkokullarda çocuğun arkadaşlarına yardım etmesi için gereken ortamlar hazırlanarak çocukta hizmet ve fedakârlık duyguları geliştirilmelidir. Bu şekilde ilkokulların en büyük amacı olan, ahlaklı insan yetiştirmek görevi, gerçekleştirilmiş olacaktır. İçinde yaşadığı toplumda kendine örnek alacak rol model bulamayan çocuk için örnek insan, öğretmen olmalıdır. Öğretmen, çocuğun ahlaki

yapısına yönelerek onu cesur fedakâr, vatansever, iman sahibi bir birey haline getirmelidir.

Nurettin Topçu dönemde yapılan inkılâpların milli hayatı sarstığını söylerken, kaybedilen milli değerlerin ahlaki çöküşünde sebebi olmuştur. Ona göre batıdan gelişmek adına almış olduğumuz bilim ve teknoloji ürünleri ahlaki anlamda zayıflığa neden olmuştur. “Batının tekniğini alalım ancak ahlakını atalım düşüncesi adi ve amiyane bir müşahededir” (Topçu, 1978, s. 80). Bilim ve teknoloji içinde yeşerdikleri toplumların dini, felsefi ve ahlaki anlayışlarını kendileri ile birlikte taşımaktadır. Bu nedenle Topçu, bu unsurlar sebebiyle toplumun ahlaki yapısında yozlaşma yaşandığını söylemiştir. Ülkenin diğer toplumlara yetişebilmesi için eğitim alanında yapılan değişiklikler yozlaşmayı hızlandıran değişiklikler arasındadır. Özellikle ilk orta ve liselerde verilen eğitimlerin pragmatist anlayışı ön plana çıkarmasıyla ahlak sorunları ortaya çıkmıştır. İlk orta ve liselerin son sınıflarına İslam ve batı düşüncesiyle beslenen ahlak eğitimi konulmalıdır. Kız ve erkek çocuklarının ahlaki eğitiminin ayrı ayrı verilmesi gerektiğini söyleyen Topçu, kızların terbiyesinin daha özenle yapılması için gençlerin farklı liselerde eğitim görmesi gerektiğini söylemiştir. Okullarda milletin, dinin ve sanatın birleştirici ve geliştirici etkisiyle ahlaki eğitim verilmelidir. Ahlak eğitiminin yalnızca ilköğretim ve lisenin görevi olmadığını söyleyen Topçu, toplumu küçümseyen ve ondan tamamen uzaklaşmış olan üniversitelerinde ahlak kurumunu zedelediğini söylemiştir. Ona göre basın ve radyo doğru kullanıldığında, ahlaki gelişimin önünü açacak olan araçlardır. Bu araçlarla büyük kitlelere aynı anda ulaşmak mümkün olacaktır.

4.2.11.3. Eğitimde Sanatın Yeri ve Önceliği

Sanat, özünü insanın iradesinin derinlerinde aşkın hareketlerinde bulan bir etkinliktir. Topçu sanatı bu şekilde tanımlarken sanatın bir ideal, bir dava ve irade olabileceğini belirterek sanatçıyı sanatsal eyleme yönelten heyecanı tesadüfi değil, belirli bir arzuya ve isteğe bağlamıştır. Topçu, sanat hakkındaki fikirlerini sanatın ne olmadığından yola çıkarak açıklamaya çalışmıştır. Ona göre sanatı hayal gücünün ürünü olarak görmek, sanatçıyı amaçsız bir sentezin yaratıcısı, sanatı da bir tür oyun olarak görmek yanlıştır. Topçu sanatı, aklın herhangi bir fayda gütmenden hayata bakmasıyla oluşan bir etkinlik olarak ta görmemektedir.

Sanatkâr şifa gibi ölümünde kendisine yaklaşmayacağı bir hastadır. Aşk onda bir gerçekliğin her zaman gözüken yüzüdür. Ve onunla ölümün arasındaki sonsuzluğa ve ebediliğe sığınmaktan başka çaresi yoktur. Teslimiyeti tamam oldukça sanatkârda da dindarın gerçek süruru meydana geliyor ve içten doğan gerçek bir kurtuluşun müjdesine erişiyor (Topçu, 1998c, s. 61).

Sanat vasıtasıyla girilen ruhsal ilerleme yolunda kişi daha ileri giderek ahlaki yaşama doğru hamleler yapmaya hazırlanacaktır. Bu nedenle sanat ve ahlak, gelişimleri açısından birbirini desteklemektedir. Topçu'ya göre ülkemizdeki ahlaki zayıflığın nedeni sanatın yok denecek düzeyde olmasıdır.

“...Topçu sanatın konusunun da bir inanç verisi olduğunu ilave eder. Sanatçının bilgisi, arkasından gidilen yoğunlaştırılmış, zenginleştirilmiş ve bununla beraber kendine mahsus bir inanç eşyaya hakiki bir imandır” (Kök, 1995, s. 42). Aşkın hareketinde ve insanın iradesinde bulunan sanatın, kaynağında iman bulunmaktadır. İki tür imandan bahsetmek mümkündür: estetik iman, mistik iman. İmanı “...varlık ve düşüncenin bütün kuvvetleriyle kendi konusunu kucaklayan benliğin kabarıp büyümesi hali” (Topçu, 1998c, s. 60) olarak tanımlayan Topçu, estetik imanın sanat iradesini, mistik imanın ise din iradesini doğurduğunu söylemiştir. İrade, Allah’a ulaşma arzusundadır. Sonsuzluğa ulaşmayı amaçlayan iradenin bu yolculuktaki ilk durağı sanat hayatıdır.

Nurettin Topçu sanatı açıklarken sanatta gördüğü mistik ve metafizik yöne özellikle değinmiştir. “İmandaki mistiklik dinde ortaya çıktığı kadar, belki de ona bir hazırlık veya çok defa ona ulaşmadığı halde dine doğru bir atılış halinde, sanat hayatının en yüksek şekilleri içerisinde de gözükmektedir.” (Topçu, 1998d, s. 149). Din ve sanat arasındaki yakınlığı bu sözlerle ifade eden Topçu, sanat ve dinin kaynağını Allah’a bağlamıştır. Ona göre her iki alanında amacı sonsuzluğa ulaşmaktır. Sanatkâr içindeki sonsuzluk aşkı ile bir din adamının ulaştığı gibi Allah’a ulaşmayı başaracaktır. Sanatı bir metafizik sanatçıyı da bir tür metafizikçi olarak gören Topçu sanatçıyı bir filozof olarak adlandırmıştır. “Filozof gibi sanatkârda bütünü düşünen adamdır. Parçanın verdiği duyular ciddi ve değerli bir sanat meydana getirmezler. Kâinatın bütün halinde görünüşü demek olan metafizik olmaksızın sanat hayatında dâhiler ve sanattan, fonksiyonu olan ruhumuzun selamete kavuşması mefkûresi beklenmemelidir” (Okay,

2006, s. 335). Topçu tüm bu açıklamalarıyla sanatı hem dine hem de metafiziğe yaklaştırmıştır. Sanatın sanatçının hür iradesiyle arandığını söyleyen Topçu sanatın sanat için yapılması gerektiğini söylemiştir. Toplumun bir ferdi olarak sanatçı içinde yaşadığı toplumun kültüründen bağımsız olarak hareket edemez. Topçu bu yönüyle sanatın milli bir karakter taşıdığını söylemektedir. Sanatın taşınması gerektiği bu milli yapıyı, Türk sanatında göremediğini söyleyen Topçu bu konuya ilişkin eleştirisini, şu sözlerle ifade etmiştir.

Heykel insan vücudunun, ihtiraslarının âleminde yaptığı hareketlerin bir anını tespit eden sanattır. Milletimizin hayatında ihtiras sahası bulan hareketler harp hareketleri, dans hareketleri ve ibadet hareketleridir. Sanatkârlarımızın bu üç sahada dehalarına ilham kaynağı aramaları lazımken bu milletin ruhuna yaklaşılan bu güne kadar görülmedi. Mermerde çizilecek vücut ve çehre ise mustarip ve kavruk Anadolu çocuğunun çilekeş çehresi, hastalıklı vücudu olacaktır. Sanat eserlerimizde böyle bir Türk'ün yüzünü hala görmedik (Topçu, 2008, s. 89).

Sanatın insanın ruhsal kişiliğinin gelişimi üzerindeki etkisine değinen Topçu, sanatın toplumun her sahasında özellikle eğitim içerisinde önemli bir yer tutmasının gerekliliği üzerinde özenle durmuştur. Düşünür eğitim sistemi içerisinde var olan hatalar sonucu okullara geldiği gibi çıkan öğrencilerden bahsederken, sistem içindeki bu hatalara tek tek değinmiş, bunlar arasında gördüğü birtakım derslerin eksikliğine de özellikle yer vermiştir. Ona göre gerek batı taklidi yaşam şekli gerekse pragmatist eğitim anlayışı ve ezberci eğitim, öğrencilerdeki yaratıcı ve soyut düşünme yeteneğinin gelişimini engellemiş, kendini, toplum ve dünya içerisinde anlamlandıramamış bireylerin yetişmesine neden olmuştur. Topçu'ya göre bu eksikliklerin temelinde yatan nedenler arasında din ve müzik derslerinin yokluğu vardır. Müzik ve din dersi bireydeki zihinsel ve ruhsal gelişimi tetikleyecek dersler arasındadır. İnsani niteliklerin oluşmasını ve olgunlaşmasını sağlayacak olan bu dersler, daha sonra müfredata dâhil edilse de içerikleri amaçlarından uzak ve yetersiz olarak verilmiştir.

Şehveti, daha damarlarda hükmünü yapmadan aşk haline koyacak olan müzik kültürünü orta ve lise sınıflarında bol bol gençlere vermeyi ihmal etmeyelim. Her talebe hiç olmazsa bir müzik aleti çalmayı öğrenmelidir. Ve bu dersin, derslerin üstünde değerlere sahip olduğu fikir ve inancı gençlere aşılmalı, anlatılmalıdır (Topçu, 2012, s. 136).

Bu sözleriyle müziğin önemine değinen Topçu, sanatın eğitimdeki eksikliğinin bir başka nedeni olarak ta edebiyat dersinin metin sergisi olarak verilmesini göstermiştir. Sanat eserlerinin ezberletilmesinden ibaret olan edebiyat dersi, öğrencilere edebi zevk kültürünü aşlamaktan uzaktır. Düşünürün, bu durum için çözüm önerisi lisenin her döneminde bir veya birkaç büyük sanatçının, bütün eserlerinin baştan sona kadar incelenmesi olmuştur. Bu sanatçıların etrafında dönemin diğer sanatçılarına da yer verilerek, edebiyat dersi amacına ulaştırılacaktır. Ruhun bütün melekelerinin birbirleriyle düzenli olarak inkişaf ettirilmesinin eğitimin amaçlarından biri olduğunu söyleyen Topçu, bu ruhsal gelişimin ancak sanatla sağlanacağını söylemiştir. Bu anlamda eğitimde önem taşıyacak olan bir başka ders ise sanat tarihi dersidir.

Sanat tarihi liselerimizde okutulmalıdır. Zira okutmazsak, gençlerde tabiat aşkı ve ona bağlı olan bütün ruh incelikleri asla doğamaz. Bedbaht nesil bilardo masası ile mağaza vitrinleri önünde, saç tarama ve spor meraklar ile şaka mecmualar ile sinemaya hayran olarak böyle perişan sürüklenir. Milliyette bir kelimeden ibaret kalır (Topçu, 2012, s. 135).

Sanat ve sanat zevkinin, okulda öğrenciye aktarılmasını sağlayacak olan bu dersler Topçu'ya göre maddi şahsiyeti ile dünyaya gelen insanın, insan olmasını sağlayacak olan ruhi şahsiyetinin olgunlaşmasının yolunu açacaktır.

4.2.11.4. Eğitimde Dinin Yeri ve Önceliği

Din, bir kutsala, doğaüstü bir öğeye ulaşmak, evreni anlamak ve açıklamak için başvurulmuş, çeşitli uygulama ve ibadetler içeren inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır.

Nurettin Topçu'ya göre, inanç düşüncenin kaynağıdır. “Düşünürümüze göre ‘inanç’, Ben’in eşya üzerindeki hareketidir. O, gerçek, külli(tümel) ve yaşanmış bilgidir” (Kök, 1995, s. 40). Ona göre inanç hakiki bilgidir. “benin” eşya ile buluşması olduğu içinde varlığın delilidir. Nurettin Topçu, inanç ve kişilik arasındaki ilişkiyi, inançların bozulmasıyla şahsiyetin bozulacağı teziyle açıklamaya çalışmıştır. Ona göre, dönemde din ve ahlak yönünden zayıf, manevi ihtiyaçları doyurulmamış, pragmatist anlayışı temele alan genç bir nesil yetişmektedir. Dinden bu şekildeki kopuş yabancı kültürlerin ticaret, teknik ürünler ve eğitime uygulanan felsefi görüşlerden kaynaklanmaktadır. “Kur’an’daki ebediyet müjdelerinden, Kur’an’daki selamet ihtirasından, Kur’an’daki ebedi hayat aşkından bize ne kaldı? Otomatik hareketler,

zevкли vaadler, ürpertici tehditler ve kurnaz bezirgân hesapları değil mi?” (Topçu, 2003, s. 39).Topçu bu sözleriyle dinin toplumsal hayat içinde zayıflayan varlığından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir.

Topçu’ya göre Budizm dışında her dinde temel ilke, Allah’a inanmaktır. Birey, dünyayı anlama ve algılama çabasında evren üzerindeki ilahi gücü anlayabilmektedir. Bireyin evren üzerindeki tanrısal iradeyi kabul etmesi tek başına yeterli değildir. Dindarlık kişinin kendi üzerinde de yaratıcının hâkimiyetini kabul etmesine bağlıdır. “Allah’ın kâinat üzerindeki gücüne inanmak sırf nazari ve objektif iman olduğu halde, kendimiz üzerindeki hâkimiyetine inanç, davranışlarımıza sinmiş, samimi ve gerçek bir imandır.” (Kök, 1995, s. 9).

Nurettin Topçu, dini ruhsal bir yükseliş, aşk ve ilhamla hakikate ulaşma yolu olarak görmüştür. Ruhsal bir tecrübe, içsel bir deneyim olarak din, dünya hayatı adına bir hükmetme unsuru olarak kullanılmamalıdır. Dinin siyasete dönüştürülmesi bireylerin dinden uzaklaşmalarına ya da toplumda kutuplaşmaya neden olmuştur. Din adına yapılan haksız faaliyetler bireylerin ruhundaki ilahi otoriteyi zedelemiştir. Dindar olarak ayrılan sınıf ile ilahi otoriteye karşı zedelenen güven duygusu bireyleri karşı karşıya getirmiştir. Toplumdaki bu ayrışmanın önüne geçebilmek için din siyasete alet edilmemelidir. Din adamı olarak nitelendirilen mesleki grubun varlığını doğru bulmayan Topçu, toplumdaki her ferdi birer din adamı olarak nitelendirmiştir. Din bir ruhsal aydınlanmadır. Bu aydınlanmayı sağlamak, belli bir zümrenin değil tüm insanların görevidir. Böylelikle din adamları denen mesleki zümrenin elinde bir dünya sanatı haline gelmekten kurtarılacaktır. Dindeki yozlaşmanın nedenleri arasında para karşılığı yapılan din adamlığını gören Topçu, peygamber ve asabı döneminde din adamı adı altında bir mesleki zümrenin olmamasına dikkat çekmektedir. Bu dönemde dinin dışarıdaki zararlı etkiden daha uzak ve doğru yaşanmasını ve din içindeki samimiyeti bu duruma bağlamıştır. Maaş ve para, çıkar ilişkisinin doğmasına neden olmuş, din eğitimindeki başarısızlığın ve samimiyet eksikliğinin nedeni olarak ta bu durum gösterilmiştir. Topçu’ya göre camilerde görev yapan imamların geçim kaynağı buralarda gösterdiği faaliyetlerden olmamalı, geçimlerini başka işlerden sağlamalıdır. İmamlık, cemaat arasından herhangi biri tarafından yapılmalıdır. Böylelikle dindarların ilim ve felsefeyle ilgi kurmaları, sağlanmış olacaktır.

Din eğitimi veren okul olarak karşımıza çıkan imam hatip okulları, imamlığı bir meslek olarak gördükleri için değiştirilmelidir. Bu yapılar İslam Enstitülerine dönüştürülmelidir. Topçu bu okulların devletin ortaokulundan öğrenci alan dört yıllık kuruluşlar olarak açıklamıştır. Lise düzeyindeki bu okulların eğitim programları üç grupta toplanan derslerden oluşmalıdır:

1. Grup: genel psikoloji, tasavvuf, din psikolojisi ve felsefe, kelim, sosyoloji.
2. Grup: tefsir, hadis, fıkıh, hukuk, metodoloji ve dinler tarihi.
3. Grup: Kur'an, Arapça ve Batı dilleri.

Bu üç grup dersle aynı derece ağırlık verilmelidir. İslam enstitüleri dışında dini eğitim veren diğer bir okul ise ilahiyat fakülteleri olmalıdır. Bu fakültelerde ise İslam Enstitülerinde verilen, genel psikoloji, tasavvuf, din psikolojisi, felsefe, kelim ve sosyoloji derslerine ağırlık verilmeli, dersler derinlemesine incelenmelidir. Bahsi geçen her iki okulda da dinin ne olup olmadığı felsefe aracılığıyla bireylere öğretilmeli, ruhlardaki açlık bu anlamda doyurulmalıdır. İlk ve ortaokullardaki din eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunda, Topçu'nun ileri sürdüğü ilk görüş buralardaki din derslerinin kaldırılması olmuştur. Din bir yaşam şekli, içsel bir deneyim bir kültür olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle diğer kültür dersleri içinde verilmeli, ayrı bir ders başlığı altında eğitimde yer bulmamalıdır. Özellikle tarih ve edebiyat dersleri içinde verilecek din eğitimi dinin ruhlara işlenmesini sağlayacaktır. Din eğitiminin amacı, bireyi Allah'a yöneltmek, onu hakikate ulaştırmak olmalıdır.

4.2.11.5. Eğitimde Milliyetçiliğin Yeri ve Önceliği

Fransız İhtilalinin siyasal alana kazandırdığı kavramlardan biri olan milliyetçilik duygu, emel ve bilinç temelinde şekillenerek yalnızca siyasal alanı değil ekonomi, eğitim gibi birçok alanları da etkilemiştir. Tüm bu alanlarda ortaya çıkan temel unsur milletlerin kendi iç dinamiklerinden beslenerek her alanda ve yerde kaderini tayin hakkını elinde bulundurma isteğidir:

Duygu, emel ve bilinç; bunların hepsi milliyetçiliği oluşturan ya da ulus devlete her şeyin üzerinde değer biçen görüşlere uyarlanan terimlerdir. Bununla birlikte milliyetçilik, kendi kaderini tayin hakkı, farklılığın varlığı ve gerçekten istenilirliği, egemen devletin diğer yönetim biçimleri üzerindeki üstünlüğü ile meşruiyetin temel

biçimi olarak siyasal iktidara ulusal bağlılığın merkeziliği eksenindeki bazı varsayımların geçerliliğini de gerektirmektedir (Marshall, 1999, s. 504).

Milliyetçilik, Topçu'nun felsefi görüşü içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Topçu'nun düşüncesinde, milliyetçilik kaba bir şovenizm değildir. Nurettin Topçu, batıcılık akımı ile benzer fikirler taşıdığını ileri sürdüğü Ziya Gökalp milliyetçiliğini(Turancılığı), eleştirmiştir. Vatanı terk etmek gibi algıladığı Turancılık akımını, toprak birliğini milleti oluşturan unsur olarak görmediği için eleştirmiştir. Topçu'ya göre Anadolu'yu terk eden Turancılık, milliyetçiliği cumhuriyet dönemi ile başlatmış, koskoca bir tarihi unutmuştur. (Gündoğan, 2000).

Topçu temeli insana ve dolayısıyla İslam dinine dayanan bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Ondaki milliyetçiliğin Anadolu'dan bağımsız olmadığını sanat yapma endişesi taşımadan tamamen ideolojisine bağlı olarak hazırladığı hikâyelerinde görmek mümkündür. Hikâyelerinde Anadolu insanın çilesine, kültürüne ve Anadolucu düşüncenin dayandığı irade ve hürriyete yer vermiştir. Anadolu coğrafyası, insanıyla onun eserlerinde yer bulmuştur. “Bu coğrafyanın iklimi onun içinde yaşamaktadır da. Bu içindeki hareket zaten Allah'ın içindeki bir harekettir. Böyle olunca toplumsal gelişme için teklifleri bile, toprağa bağlı ekonomi, fakirle beraber yaşayan din, İslam sosyalizmi ve toprağın tarihi fikri milliyetçilik olmaktadır” (Şesuvaroğlu, 2002, s. 97). Nurettin Topçu'da milli ruh Anadolu ve İslam'la bütünleşmiştir. Ondaki milliyetçilik etnik kökenli bir yapıya sahip değildir. Bir ırk temeline dayanmak yerine Anadolu coğrafyası içinde yaşamakta olan ortak tarih ve kültüre sahip olan toplumun, milliyetçiliğini savunan Topçu, Anadolucu bu anlayışının temeline dini koymaktadır. Milliyetçiliğin temelinde din, ortak tarih ve vatan bulunmaktadır.

Nurettin Topçu'ya göre bizim milli felsefemiz şu esaslara dayanmaktadır:

a- Tekâmül ve metot

aa- Dünyayı idare eden tekâmül prensibi.

ab- Aklın mükemmel işleyişini düzenleyen metotlu düşünce.

b- Anadolu –İslam cemaatçiliği:

Anadolu'nun toprağına bağılı insanını, toprağıın sahibi yaparak ve alın terinin meyvesi olan mülke hürmet ederek sadece üretimi sosyalleştiren bir çalışma nizamı kurmak suretiyle Anadolu-İslam cemaatçılığını gerçekleştirmek,

c- İslam maneviyatçılığı:

Zulme karşı direnmeyi, kine karşı affı, ölüme karşı ümidi, faniliğe karşı sonsuzluğu koyan ve Allah'ı insanda tanıyan Kur'an insan anlayışı ile insanımızın içyapısını yoğuracak malzemeyi verip ahlakımızın temelini teşkil eden İslam Maneviyatçılığıdır.

d- Şahsiyetçi İdealizm:

Onun yapısını Anadolu'nun bin yıllık tarihindeki hadiseler ve ıstıraplar teşkil eder (Sarıtaş, 1986, s. 56).

Ona göre, Osmanlının yıkılışında da İslam ruhundan uzaklaşmanın etkisi vardır. Yabancı ilhamların zehirlediğı ruhların mecalsizliğı bu yıkılışı doğurmuştur. Toplumun içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulmasının yolu olarak gördüğü yenilik hareketini aşağıdaki sözleriyle açıklamıştır. “Bizim Rönesans'ımızın müjdecisi, bin küsur yıllık İslam tefekkür ve ihtirasının metotlu düşünüş ve ilim zihniyetiyle birleştiğı yerdeki aydınlıkta bulunacaktır. Bizim iktidar ve merkeziyet prensipleriyle adalet ve mesuliyet ideallerini el ele ilerletmiş devletimiz vardır” (Çelik, 2000, s. 29). Topçu'ya göre milliyetçilik toplumun geçmişinde saklıdır.

Milliyetçilik, milletin tarihine gömülü hayat kaynaklarından aranmalıdır. O, dilde ve dinde, sanatta ve devlette bulunur. Düşünlere, şarkılara ve çocukların oyunlarına varıncaya kadar milletin örfleriyle adetlerinde yaşar. Bunların hepsi terk edilince millet varlığı bir vehim, milliyetçilik bir sahte vesika halini alır ve mekteple yıkılır (Topçu, 2012, s. 35).

Milli varlığın devamlılığını sağlayacak yapı millet maarifidir. Oluşturulacak olan bu eğitim sistemi ilkokuldan üniversiteye kadar, tüm basamaklarında bin yıllık millet iradesiyle millet karakterini yaşatmalıdır. Topçu'ya göre batının etkisiyle toplumda yozlaşan kurum, norm ve değerler okulların içerisinde girmiştir. Okullara bulaşan bu hastalıklı alışkanlıklar millet mekteplerinin çökmesine neden olmuş okulu diploma dağıtan bir yapıya çevirmiştir. Bozulan eğitim sisteminin düzelmesinin yolu Türk milliyetçiliğinin tarihte olduğu gibi tekrar yüceltilmesidir.

4.3. Nurettin Topçu’nun İdeal Öğrenci ve Öğretmen Modeli

4.3.1. İdeal Öğrenci

Nurettin Topçu eğitim anlayışının merkezine öğrenciyi değil öğretmeni koymuştur. Bununla birlikte çocuk eğitimi üzerinde de özenle durmuştur. Çocuğun yetişkininkinden daha farklı bir ruhsal yapıya sahip olduğunu söyleyen Topçu, çocuklarla ilgilenirken, pedolojiden faydalanmanın gerekliliğini vurgulamıştır. Çocukları ezberletilmiş bilgilerle hayata hazırlamak mümkün değildir. Çocuklar görerek ve yaşayarak öğrenmeli ve bu şekilde elde ettikleri bilgilerle topluma katılmalıdır. İnsan kişiliğinin üç ögesi olduğunu söyleyen Topçu, bu öğelerden vücudu ve biyolojik varlığı temsil eden ögenin maddi unsur, duygu istek ve ideallerini içeren iç dünyanın ruhi, statü, saygınlık ve toplumca bize yüklenen özellikleri içtimai unsur olarak nitelendirmiştir. Bir çocuğun sırf bedenden ibaret olan maddi kimliğini, yaptığı hareketlerle oluşturduğu ruhi şahsiyetle çevrelediğini söylemiştir. Ruhi şahsiyetin gelişmesiyle maddi unsurun zayıfladığını söyleyen Topçu, bireyin bu şekilde olgunlaştığını söylemiştir. “ Maddi şahsiyetini mikroplardan kurtulan bir sargı bezi gibi küçülten genç, ideallerinin dünyasında yaşamaktan zevk alıyor” (Topçu, 2012, s. 118). Topçu bu sözleriyle çocukların ruhi şahsiyetlerinin gelişimine katkıda bulunacak bir eğitim sürecinden geçtikten sonra yüksek duygulara sahip, ideallerinin peşinde koşmaktan zevk alacak bireylere dönüşeceğini söylemiştir. Çocuklar hürmet, merhamet ve fedakârlık duygularına sahip olmalıdır. Topçu’ya göre ilkökul öğrencisinin ahlaklı ve olgun insan adayı olması gerekmektedir. Aklın merkeze alındığı, müşahade yöntemiyle öğrenen çocuğun etrafındaki insanları gözlemleyerek kişiliğini şekillendirdiğini söylemiştir. Çocukların ruhsal şahsiyetini geliştirmeye uygun, etkinlik alanları, müzik ya da çocuk yayınlarının olmamasının nitelikli öğrenci oluşumunu engellediğini ifade etmiştir.

Eski gözle, eski görüşle her mekânı aynı şekilde görüp aynı tasavvurları edineceğimizi düşünmediler. Neticede iç dünya terk edildi, iç dünya meseleleri mektepten kapı dışarı edildi. Tersine skolâstik bir metotla mektebe girdik. On beş sene mekteplerde okuduktan sonra, kendiliğinden bir hayat değeri ortaya koyamayan, bir ekonomik davanın veya bir tarihi şahsın tenkidini yapmaktan korkan, şahsi bir sanat ve din anlayışına sahip olmayan, kafasının işleyişi bakımından “mektebe girdiği gibi çıkan” gençleri hayat sahasında bulduk (Topçu, 2012, s. 91).

Medreselerde varılan yöntemin mekteplerde de devam ettiğini ifade eden Topçu, öğrencilerin okullarda herhangi bir değişime uğramadan mezun olduklarını, okulların birer diploma dağıtım merkezi, olmaktan öteye geçemediği şeklindeki suçlamasıyla anlatmaya çalışmıştır. Başboş, kayıtsız, kaygısız ve anlamsız bir gençlik, spor, siyaset, radyo ve gazeteler aracılığıyla haz, zevk ve kazanç duygularının etkisi altında kalmıştır. Öğrencilerin yetiştirilmesindeki “ talebe her şeyi bilsin, her şeyi öğrensin, hayat adamı yetişsin!” (Topçu, 2008, s. 53) şeklindeki eğitim anlayışı nitelikli, şahsiyet sahibi bireylerin yetişmesine engel olmuştur. Öğrencilerin ilim ideali taşımaları gerektiğini söyleyen Topçu, okullardaki talebelerin şahsiyet sahibi, dürüst insanlar olarak değil, pragmatist eğitim anlayışı nedeniyle hayatta başarıyı amaçlayan çıkarıcı bireylere dönüştüğünü iddia etmiştir. Ona göre tembel öğrenci, öğretmenlerinin isim, adres bilgilerine sahip iken, iyi öğrencinin kendine has işlerle zihnini meşgul ettiğini, bu nedenle gereksiz bilgileri aklında tutmadığını söylemiştir. Topçu dönemin öğrenci profilini bu şekilde çizerken, ideal bir öğrencinin özelliklerini de şu sözlerle ortaya koymuştur.

Talebe, hakikatler peşinde koşmayı meslek edinen insandır, gayesi manevi olgunlaşma olan bir mesleğin insanıdır, mekteplerin diploma müşterisi ve istikbalin mevki dilencisi değildir. Disiplinin, kâinattaki nizam gibi bir zaruret olduğuna inanmış, diğer içtimai sınıf insanlarına örnek olacak kabiliyette üstün insan namzedidir. Çocukluk mesleğini hakkıyla başarmış, talebelik mesleğine siyasi maksatlı dernekçilik, sporculuk, izcilik, rozetçilik, reklamcılık gibi çok küçük meslekleri bulaştırmayan şerefli insandır. Talebenin davranışları öyle olmalıdır ki, mabette olduğu gibi esnafla temasında da büyük ruhi varlığını hissettirsin ve her yerde kendisine ve mesleğine karşı hürmet uyandırсын. Talebe halkın arasına giremez, halk gibi konuşamaz, avare insanlar gibi yürüyemez. Bir şehrin maddi zabıtası polis teşkilatı olduğu gibi manevi zabıtası da, din adamlarının hemen yanında yer alan talebe zümresi olmalıdır (Topçu, 2012, s. 109-110).

4.3.2. İdeal Öğretmen

Öğretmen ruhları şekillendiren bir sanatçıdır. Nurettin Topçu öğretmen konusundaki fikirlerine Fransızların ünlü tarihçisi Mathiez’in öğretmen çocuk ruhunu zamanın buhranından kurtaracak idealisttir şeklindeki açıklamasını dayanak yapmıştır. Öğretmen öğrencilerin manevi gelişimini sağlayan yegâne insandır. Felsefe öğretmeni

olarak mili eğitim bünyesinde hocalık yapan Topçu, öğretmeninin nasıl olması gerektiği hakkındaki fikirlerini kendi hocalığına da layıkıyla tatbik etmiştir. Bunu bir öğrencisinin şu sözlerinden anlamak mümkündür.

1949-50 yıllarında onun başka bir tarafı ile karşılaştım: hocalığı. Vefa Lisesinde felsefe derslerimize geliyordu. Muallim olarak başlangıçta biraz haşın, sert ve müsamahasız bulduğum Topçu'da, zamanla öğrencilerine karşı duyduğu derin ve gerçek sevgiyi keşfettim. Müsamaha kabul etmez görünen disiplin zihniyetinin arkasında talebesini seven, iç hayatına girebilen, daha mühimi bir talebe için o çok sıkıcı felsefe derslerini sevdirebilen bir hoca idi (Okay, Bir idealistin Ölümü, 2006, s. 450).

Profesörlerin köy çocuklarının eğitimini ele aldıklarında memleketin kurtulacağını söyleyen Topçu'ya göre öğretmenin amacı öğrenciye bilgi elde etme amacını aşılmasıdır. Hakikate âşık bireylerin eğitim sistemi içerisinde yetişebilmesinin şartlarını şu sözleriyle ifade etmiştir.

Bu büyük ruhi inkılâbın yapılabilmesi için sade şöhretle saadeti düşünerek üniversiteye doçent, profesör olmaktan başka emelleri bulunmayan insanlar değil, köyde yaralı bereli, gübrelik içinde dolaşan daima muzdarip ve kim olduklarını bilmediği bir takım efendilere uşak olmaya mahkûm, büyük ecdadının tarihinden getirdiği zekâ kabiliyetlerini her gün toprağa gömen köylü çocuklarını insanlık için örnek olacak bir medeniyetin sahipleri haline getirmeyi ülkü edinen profesörler lazım (Topçu, 2012, s. 64).

Ona göre, Avrupa'da eğitimlerini tamamlamış olan aydınlar Anadolu çocuklarına hayatın anlamını ve kim olduklarını öğretmelidir. “Çünkü köylerimizin bilgili bir ziraat memuru ile namuslu bir doktora olduğu gibi, tam manasıyla bilen, Anadolu'yu ve onun dünya içindeki yerini tanıyan tam kültürlü muallime de ihtiyacı var” (Topçu, 2012, s. 64).

Öğretmen bir kitap gibi bilgiyi öğrenciye nakleden, yaptığı işi aldığı maaşın karşılığı olarak gören kişi değildir. Ona göre öğretmen bir memur değil bir sanatkârdır. “...belki genç ruhları, kendilerine mahsus manadan bir örs üzerinde döverek işleyen bir demircidir....” (Topçu, 2012, s. 66). İlmi, gerçeği, mutluluğu ve erdemi öğretecek ruhları kemale erdirecek olan kişi öğretmendir. “Muallim, köyde bilen, öğreten, irşad eden, yol gösteren, terbiye eden, hulasa veli, mürebbi ve emin vasıflarına sahip olan

insan olacaktır. Ruhların mürşidi; hayatın nazmı ve istikbalin en emin kefilî olacaktır” (Topçu, 2012, s. 67). Topçu bu sözleriyle öğretmen'in toplumun bugününe ve yarınına olan etkisini anlatmaya çalışmıştır. Tarihte kurduğumuz yüksek medeniyetler, öğretmenlik mesleğinin yüceltilmesiyle, yaşanan zor dönemler ise bu mesleğin alçaltılmasıyla alakalıdır. Siyasetin eğitime karıştığı ve devlet siyaseti güdenlerin sistem içinde önemli mevkilere getirildiği dönemlerde, öğretmenliğin meslek olmaktan çıktığını söylemiştir. Topçu farklı mesleklere sahip olan insanların öğretmenlik mesleğiyle uğraşmalarını mesleğin kalitesine zarar veren bir unsur olarak görmüştür. Ona göre bir öğretmenin sahip olması gereken bazı nitelikler vardır. Bunlar;

1. Öğretmen bir tür sanatkârdır en güzel sanat örneğini hazırlamalı, yetiştirdiği insanlarda bu hayatı yaşamalıdır.
2. Öğretmen idealleri uğruna her türlü engeli aşmak için sabır ve direnç gösteren kişidir.
3. Öğretmenlik sevgi ve fedakârlık gerektirmektedir. Halktan farklı olarak yaşamalı nefsinin isteklerini göz ardı ederek ruhunu yüceltmış örnek bir insan olmalıdır.
4. Öğretmenlik iman ve anlayışla hasarlı ruhları onarmak ve bireyleri hakikate ulaştırmaktır.
5. Öğretmenin sahip olduğu bu sorumluluklar, ona diğerlerinden daha özgür bir insan olma imkânı sunmaktadır. Çünkü Topçu'ya göre sorumluluklar özgürlüğün kaynağıdır. Öğretmenin idari veya siyasal nedenlerle hüküm altına alınması, onun özgürlüğüne müdahale, verdiği eğitimin kalitesini zedeleyen bir hatadır. Öğretmenin özgürlüğünü kötüye kullanmasını engellemek devletin görevidir. Ancak devletin bu müdahalesi de öğretmenin hür iradesine karışmamalıdır. Para ve mecburi yatırımların eğitim sistemi içerisinde yerinin olmadığını söyleyen Topçu'ya göre Milli Eğitim Bakanlığı sadece eğitimin düzenleyicisidir. Eğitim programı, kitap, müfredat, sınav gibi konuların, öğretmenlerin görevleri arasında olduğunu söylemiştir (Topçu, 2012).

Çocukların ruhsal gelişimini sağlayan öğretmenler, onları sanatçı edasıyla şekillendirip, içinde yaşadıkları topluma ve kendilerine faydalı birer birey olarak yetiştirmek için onları eğitmeye yedi yaşında başlamalıdır. Topçu'ya göre özellikle

kadınlar merhametli ve sabırlı fitratları gereği öğretmenlik mesleğine daha uygundur. Ona göre çocukların hâlihazırdaki gelişimlerinden yola çıkarak, geleceğin nasıl olacağını anlamak mümkündür. Öğretmenler ise bu noktada ayrı bir önem arz etmektedir. Çünkü onlar çocukları biçimlendirdikleri gibi geleceği de biçimlendirirler.

Topçu idealist, fedakâr, vefakâr, özverili, mücadeleci ve kararlı öğretmen profilinden yanadır. O, bu öğretmen modelini Sokrates gibi bizzat yaşayıp yaşatarak göstermiştir. Bu durumla ilgili Mahir İz şöyle bir anıyı paylaşır. Mahmut Celalettin Ökten ile birlikte İmam-Hatip Liselerinin kurulmasında etkin rol almış olan Nurettin Topçu İstanbul İmam-Hatip Lisesinde ücret karşılığında felsefe derslerine girmesine rağmen ücret almayı kabul etmemiştir. Okul Müdürü Mahir İz, Topçu'ya bu davranışın sebebini sorar ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

Topçu: “Hoca! Burası din mektebi, ben buraya ibadet için geliyorum, ibadetten para alınır mı?”

Mahir İz: “Ne yapıyorsun Nurettin Bey, sen devletten zengin misin? İhtiyacın yoksa sen alma, okulda bu kadar fakir öğrenci var. Sen bordroyu imzala, ben o parayı alır, fakir çocuklara dağıtırım.”

Topçu: “Ben o imzayı attıktan sonra parayı kabul etmiş olurum. O zaman almışım veya dağıtmışım fark etmez. Din görevi hasbi olmalıdır. Burada yetişenler din görevlisi olacaklar. Ben hasbi olmalıyım ki, onlar da hasbi olsunlar” (Karaman, 2010).

Öğretmenliği bilginin nakli olarak gören meslek anlayışını eleştiren Topçu, öğretmenlikte önemli olanın öğrenciyi bilgiyle buluşturma yollarını öğretmek olduğunu söylemiştir. Bunun gerçekleşebilmesi için de öğretmenin yaptığı işe inanarak, samimiyetle hareket etmesi gerekmektedir. Öğrenci için rol model olacak olan öğretmenin anlattıkları ve yaptıkları arasında çelişki olmamalıdır. Fedakârlık ve özveriyi doğası gereği içinde barındıran bir meslek olarak tarif ettiği öğretmenliği, parayla ölçülemeyecek bir değerde görmüştür.

Muallim tüccar değildir. Maaş ve ücretin azlığı, çokluğu davası içinde mesleğe kıymet veren insan bu mukaddes vazifeyi yapıyor sayılmaz. Bu iş mektepçiliği ticaret edinen, muallimliği esnafılık haline koyan kültürsüz fukaranın işi değildir. Bu, para değil, ruh işidir. Muallimleri maaş derecesine göre tasnif etmek ne kadar budalaca bir hareket

olursa, bulunduğu mektebin derecesine göre muallime kıymet vermek itiyadı da o kadar safiyane ve o kadar muzur bir itiyattır (Topçu, 2012, s. 65-66).

Topçu, bu ifadelerle öğretmenliğin bir gönül işi olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Ona göre, öğretmenliği memurluk gibi belirli mesai saatleri içinde yapılacak meslek olarak görmek yanlıştır. Fazla mesainin ücretlendirildiği memurluk mesleğinin öğretmenlikle bağdaştırılamayacağını ifade eden Topçu, öğretmenliğin maaşla orantılı olarak yapılacak bir meslek olmadığını söylemiştir. Tüm bu fikirleri çevresine anlatmaya çalışırken şahsi yaşamında da uygulamayı ihmal etmemiştir. Onun öğretmenliği nasıl algıladığını, mesleğini icra ederken sergilediği tavırların insanlar üzerindeki etkisinden anlamak mümkündür.

Öğretmenlik mesleğine aşkla bağlı idi. Mesleğini Peygamber mesleği olarak kabul ederdi ve derslerini ibadet vecdi içinde verirdi. Sınıfta ders veriş, namaz içinde sure okuyan bir imamın haline benzerdi. Ders anlatırken adeta mistik bir hayat yaşıyor, ibadet ediyor gibiydi. Sevdikleri ve öğrencileriyle konuşurken ibadet yapıyormuş gibi bir vecd içinde coşar, söyleyenle dinleyenlerin ruhları, birbiri ile adeta kucaklaşırdı (Karaman, 2010, s. 98).

“Topçu’nun nazarında eğitim Kur’an, peygamber ve pedagojinin terkididir. Paris’te felsefe doktoru olduktan sonra ağırlıklı olarak orta öğretim kurumlarında çalışan Topçu, ölüm döşeğinde şu hakikati itiraf eder: ‘kırk sene öğretmenlik yaptım, mabede nasıl girdimse sınıfa da öyle girdim’” (Aldı, 2005, s. 291). Topçu’ya göre, hayatı güzelleştiren ve şekillendiren eğitimidir. Onun eğitim üzerine verdiği öneriler kuran ve sünnete dayanmaktadır. Yaratıcının biz insanlara gönderdiği kelamı onun kullarına tanıtan peygamberler en güzel öğretmenlerdir (Aldı, 2005).

Milletimizin ruhi temelleri olan İslam’da, Peygamber ilk muallimdi. Öğreten o, yürüten o idi. Devlet ve mektep işlerini birleştirmiş, devleti mektep haline getirmişti. Sonraki devirlerde bu ikisi ayrılmakla beraber, birbirlerine sınıksız teması muhafaza ettiler ve devlet adamı, muallim emrinde bulunduğu müddetçe cemaat ikbal halinde yaşadı. Muallim, devlet adamının bendesi olduğu zaman, cemaat bozuldu. Felaket baş gösterdi (Topçu, 2012, s. 70).

Topçu, öğretmenlerin saygı gördüğü ve mutlu olduğu toplumlarda, ahlaki ve toplumsal gelişimin yaşanacağını söylerken, bu mesleğin toplumun istikbali üzerindeki büyük

etkisini anlatmaya çalışmıştır. Buna göre ideal öğretmen geleceği ellerinde tuttuğunu bilip, bu duruma uygun olarak kuran ve sünnet temelinde, gençlerin ruhlarını işleyen sanatçılardır. Toplumda baş gösteren tüm olumlu veya olumsuz davranışlar üzerinde etkisi vardır. Öğretmen omuzlarındaki bu büyük görev ve sorumluluğun bilincinde olarak, mesleğini icra etmelidir.

4.3.3. İdeal İnsan

İnsan gerçeğe doğru olan yolculuğunda nefsin isteklerini ret ederek etrafındaki başka insanların ıstıraplarına yönelecektir. Bu hamle merhamet hareketidir. Bu aşamada insan, başkalarına saldıran, döven zarar veren yapısından kurtulup özgeci yani diğer insanlar için yaşayan bir varlık olmaktadır. Merhametle biraz olsun aydınlanan insan ruhu, başkalarına yardım etme arzusu ile bir takım sorumluluklar üstlenmektedir. İnsanları Allah'ın kendine emaneti olarak gören birey, başkalarına aşk ile yaklaşır. Kin ve nefretten ve fitneden merhametin ışığıyla kurtulan insan, ilahi aşka doğru adımlar atmaya başlamıştır. “Aşk kuşatan hale ise hayâ halesidir. Aşkın sahibi mutlaka hayatında sahibidir. Ruhun, vicdanın, hareketlerinin iffetine sahiptir. Cemiyetine iftira eden, başkalarının menfaatleriyle eğlenen ve sefaletlerini teşhir eden hayâsız varlık, aşkı yaşamamış ve merhametin dünyasına ayak basmamış insandır” (Topçu, 1998b, s. 16). Topçu'ya göre istek ve arzularına yönelen bedeninin kölesi olur ve hayvan mertebesine iner. Sonlu olan dünyadan sonsuz olana ulaşmaya çalışırken insanın elinde sadece üç yetisi bulunmaktadır. Bunlar duygu, akıl ve ilhamdır. Kişi duygularına yöneldiğinde maddesine hapis olur. Duyguların insan yaşamındaki aktif rolü ilerledikçe kişiyi hayvan seviyesine çekeceklerdir. Akıl ise duygulara göre insana kısmi bir huzur verir. Çünkü bireyin hayali hakikatten, yalanı gerçekten ayırmasını sağlamaktadır. Ancak bu yetide bireyin sonsuzluğa olan yolculuğunda ona yardım edecek araç değildir. Kişiyi gerçek anlamda huzura kavuşturacak olan ise ilahi ilhamdır. Aklında üzerinde olan ilham aklı kontrol eden ilahi ögedir. “Allah'tan gelen dinlerin bize sunduğu ilham sayesinde önce sefil bir hayvandan başka bir şey olmayan insan, gerçek insanlığına kavuşur ve selamet beldesine ulaşır” (Topçu, 1998b, s. 18). Topçu ideal insanı açıklarken hangi aşamalardan geçeceğini şu sözlerle ifade etmiştir.

İlk ve hayvani duyguları yaşamaya başladıktan sonra dikkatli ve disiplinli metotlarla akla teslim edilmeliyiz. Bu mektebin ve terbiyenin işidir. Aklın saltanatını kuran

adamlar bizi ilahi ilhamın eşiğine kadar götürmelidir. Tam ve kurtarıcı teslimiyet ilhama yapıldıktan sonra insan bütünlüğünü anlar, bütünü sever ve cüz’iden sıyrılır. Ruh selamete, insan insanlığına kavuşur. Bu hale ulaştıktan sonra insan bütünlüğünü anlar, bütünü sever ve cüz’iden sıyrılır. Bu hale ulaştıktan sonra akıl yerini idare eden aldanmaz bir vasıta, hisler varlığımızı saran samimi ve yaşatıcı unsurlar haline gelirler. İlhama bağlanan akıl hakikate uzanabildiği gibi yine ancak ilhamın doğurduğu duygular insani duygulardır. İlhamsız akıl insanı hatalara, ilhamdan doğmayan duygular insanlığı felaketlere götürür (Topçu, 1998b, s. 19).

Bireyin ruhi, maddi ve içtimai olmak üzere üç şahsiyeti olduğunu söyleyen ve bu üç unsurdan ruhi şahsiyetin geliştirilmesi gerektiğini belirten Topçu’ya göre, bedenin istek ve arzularından kurtularak manevi kimliğin geliştirildiği ilk mercii ilkokullardır. Ona göre bireyde içtimai unsur ön plana çıktığında kişi ideallerini ve kutsallarını bir yana bırakarak, toplumun iltifatının peşinde koşacaktır.

Nurettin Topçu’ya göre dönemin gençliği ahlak yeminini bozmuştur. Onların ahlaki alandaki bu geri gidişlerine siyasi düşünceleri neden olmuştur. Ahlaka götüren yol olarak bilinen din bile siyasete alet edilmiştir. Şu halde Topçu’ya göre birey kendini bir zırh gibi saran ahlaktan vazgeçmemelidir. Topçu’nun genç nesile yönelik bir başka eleştirisi ise yabancı taklitçiliğidir. Her şeyin doğrusunu batıda bulunacağına dair taklitçi içgüdü bireylerdeki hür düşüncüyü ortadan kaldırmaktadır. Ona göre bireyler aşağılık duygusundan kurtulup özgür iradeleriyle hareket ederek sürü psikolojisinden kurtulmalıdır. Yabancı ülkelerde gelişen fikir ve düşünce akımlarını da olduğu gibi kabul eden gençleri eleştiren Topçu, milli bir duyuş ve özgün bir düşünüş tarzının önemi üzerinde durmuştur. Sürekli bir kurtarıcının gelmesini bekleyen ve tek eksiği bu yönde gören bireyleri kendilerini geliştirememeleri hususunda eleştirmiştir. Kendine güvenlerini kaybeden genç nesillerin yaptıklarının sorumluluklarını üstlenmediğini söyleyen Topçu’ya göre istenen gençlik hareketlerinin sorumluluğunu bilen, kendini yetiştirmiş, hür iradesiyle hareket eden özgün bir fikir dünyasına sahip, yaratıcı gençlerden oluşmaktadır. Şu halde istenen insan tipi hayvani hırslarla bedenin isteklerine boyun eğen, bir varlık değil, ilimden felsefeye, ahlaktan dine yükselmiş olgun insandır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ

Toplumsal değişime yön veren, hatta çoğu zaman bu değişime kaynak olan kurumlardan biri eğitimidir. Eğitim milletlerin iç ve dış politikalarına yön veren veya ona uygun olarak şekillendirilen amaçlar doğrultusunda uygulanmaktadır. Eğitim, bazen de toplumsal gelişmeyi sağlamak, mili birlik ve beraberlik duygusunu yeni nesillere aktarmak için gerekli bir araç olarak karşımıza çıkmıştır. Ülkemizin kuruluşu itibariyle, gelişimini sağlamak için üzerinde ıslahatlar gerçekleştirilen kurumların başında gelmiştir. Yapılan değişiklikler birçok düşünür tarafından incelenmiş, bazen olumlu bazen olumsuz olarak nitelendirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim üzerine çalışmalar yapan düşünürlerden biride Nurettin Topçu olmuştur. Bu çalışmada yakın dönemlerde ülkemizin yetiştirdiği önemli düşünce adamlarından biri olan Nurettin Topçu'nun eğitim anlayışı üzerinden ideal öğrenci öğretmen ve ideal insan anlayışını açıklanmaya çalışılmıştır. Onun bu görüşlerini ortaya koyabilmek için felsefesinin oluşumunda etkisi bulunan düşünürler ve onların görüşleri ortaya konulmuştur.

Topçu'nun felsefesinin oluşumuna katkı sağlayan isimlerden biri olan Bergson, akli bir kenara atmadan sezgiyi temele alan ve onu ön plana çıkaran düşünce sistemiyle Nurettin Topçu üzerinde önemli bir etki sağlamıştır. Dinamik dinin kaynağı olarak gördüğü hayat hamlesinin yaratıcıdan geldiğini söyleyen Bergson, bireyin, kendi varlığını aşan sonsuz bir varlığın ona nüfuz ettiğini hissettiğinde aşkı bulacağını ve insanın kendini topluma adayacağını iddia etmiştir. Ondaki aşk fikri Topçu'yu etkileyen bir başka faktör olmuştur.

Nurettin Topçu'nun felsefesini İslam mistisizmi olarak tanımlayabileceğimiz tasavvufa yaklaştıran bir başka isim hocası Mariuce Blondel olmuştur. Blondel 'in Hristiyan mistisizmi üzerine yaptığı açıklamalar Topçu'yu etkilemiş, onun insanın yaratıcıyı doğal olarak arzulamak istediği fikrini benimsemesini sağlamıştır. Gerçek imana ulaşmayı amaçlayan hareket fikri, Blondel 'in Topçu'nun felsefesine büyük etki yaptığının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nurettin Topçu düşünce sistemi içersinde önemli bir yer tutan irade kavramı, hocası Blondel' den etkilenerek

temellendirilmiştir. Topçu aşk ile tüm dinleri hakikati aramanın yolları olarak birleştiren Mevlana'nın fikirlerini kendi fikirleriyle birleştirmiş ve böylece tasavvuf ve felsefeyi tek bir çatı altında toplamıştır. Mevlana'ya göre evrendeki her şey aşk üzerine yaratılmıştır. Dolayısıyla evrenin arkasındaki hakikate de ancak aşkla ulaşılacaktır. İnsandaki en önemli özelliği güzel ahlak olarak gören Mevlanacı ahlakın, bireye kazandıracağı temel nitelikler merhamet, edep ve alçakgönüllülüktür. Topçu Mevlana'nın ahlak anlayışını kendi fikirleriyle yoğurmuş ve İslam dininin özü olarak ahlakı göstermiştir.

Nurettin Topçu'nun felsefi görüşleri üzerinde büyük etkiye sahip olan düşünürlerden bir diğeri ise Mehmet Akif Ersoy'dur. Topçu, Ersoy'un dine dayalı milliyetçiliğinden oldukça etkilenmiş, kendi milliyetçi anlayışını da bu anlayışa paralel olarak oluşturmuştur. Topçu ahlak anlayışının temeline koyduğu metafizik öğeleri ve ahlak anlayışı içersinde önemli bir yer tutan merhamet ve sorumluluk ilkelerini Ersoy'dan etkilenerek oluşturmuştur. Durkheim sosyolojisinin Türkiye'deki temsilcisi olan Ziya Gökalp Nurettin Topçu'nun takip ettiği düşünürlerden biri olmuştur. Ancak bu takipte daha çok Ziya Gökalp, Topçu'nun eleştirilerine maruz kalmıştır. Bireysel iradeyi ve bireyin özgürlüğünü önemseyen Topçu için, bireyi pasifleştiren Gökalp'ın görüşleri yanlıştır. Gökalp'ın medeniyet ve kültürü birbirinden ayıran kültür anlayışına, kültürün maddi ve manevi öğelerinin birbirine görünmez bir bağla bağlı oldukları fikri ile karşı çıkmış ve bu iki öğenin birbirinden tamamen bağımsız olmadıklarını söylemiştir. Onun felsefesini yakından etkileyen bu isimler, idealist diyebileceğimiz eğitim anlayışının oluşmasını da sağlamıştır.

Nurettin Topçu'nun düşünce sistemini gizil olarak şekillendiren bir başka unsur ise dönemin siyasal ve sosyal yapısıdır. Bu dönemde batılılaşma yönünde adımlar atıldığı görülmektedir. Ülkenin gelişimi için kapitalizme doğru giden karma bir ekonomi benimsenmiştir. Sanayileşmenin sunduğu, çekirdek ailede anne ve babanın çalışma hayatının içinde olduğu aile türleri çoğalmıştır. Topçu bu aile türünü, çocuğu ahlaki yönden eğitecek kimsenin bulunmaması nedeniyle eleştirmiştir. Durkheim sosyolojisinin hakim olduğu dönemde kültür maddi unsurlarının dışarıdan alınıp, manevi kısmının korunacağı düşünülmüştür. Ancak her ikisinin birbirine bağlı olduğunu söyleyen Topçu bu düşüncüyü yanlış bulmuştur. Toplumsal hayata kültürün maddi unsurlarının dışarıdan alınması neticesinde pragmatizm ve pozitivizm anlayışı

hakim olmuştur. Ona göre bu akımlar, milletimizin kimliğine uygun değildir. Dönemde açılmış olan yabancı okullar ise mili bilincin ve milli kültürün yıpranmasının nedenidir.

Nurettin Topçu'nun dönemin şartlarını eleştirerek oluşturduğu fikirler, Türk düşünce dünyasına büyük katkılar sağlamakla birlikte, yaşadığı dönemde hak ettiği şekilde değerlendirilememiştir.

Nurettin Topçu Türk eğitim sisteminde birçok aksaklık olduğunu iddia etmiştir. Yaşadığı dönemin eğitim sistemini şiddetle eleştiren Topçu, yabancı ülkelerin felsefi ve politik anlayışlarıyla dikilen eğitim gömleğinin, bizim eğitim sistemimize uymayacağı fikri üzerinde önemle durmuştur. Pragmatizm ve pozitivizm temelli olarak oluşturulan eğitim politikalarının, Amerikan ve İngiliz düşünce yapısını fark ettirmeden genç zihinlere yerleştirdiğini söyleyen düşünür, bencil ve her alanda pratik fayda güden bireylerin yetişmesine neden olduğunu söylemiştir. Ona göre savaşla değiştirilemeyen Türk toplum yapısı, ülke kimliğine uymayan, eğitim sistemiyle, fark edilmeden değişmektedir. Islahat amacıyla yapılan ve eğitimin temelinde bulunan felsefi değişiklik, milli bilinci törpülemektedir. Çünkü ülkemizde milliyet ve din ayrılmaz bir bütündür. Getirilen pragmatist eğitim anlayışı, dinin içini boşaltarak, dini şekil ve hareketlerden ibaret bir yapı haline sokmuş, maneviyattan yoksun, idealleri olmayan milleti için değil, yalnızca kendi için yaşayan nesiller oluşturmuştur. Topçu'nun bu haklı eleştirisi hâlihazırda da tartışılan konular arasındadır. Mevlana'nın Ahlakçı anlayışının eğitim sistemi içinde yer bulmasını isteyen Topçu'nun eğitimde gördüğü aksaklıkları kısaca şu şekilde özetlemek mümkün olacaktır:

Okullarda verilen derslerin müfredatları yetersizdir. Öğretim metotları öğrenciyi ezberciliğe itmektedir. Din dersleri yalnızca, beden hareketlerini anlatan, pratik hayata yönelik bilgiler veren, kalbi terbiye etmekten uzak bir içeriğe sahiptir. Öğrencilerin çok yönlü düşünmelerini sağlayacak, sanat ve felsefe grubu dersleri yeterli ve uygun sınıf seviyelerinde verilmemektedir. Okullarda bilim ve felsefe din ile iki karşı kutup gibi gösterilmektedir. Ruhsal şahsiyetin geliştirileceği yer olan ilkokullar, mevcut yapıyla bireylerin maddi şahsiyetini destekler niteliktedir. Ortaokullar ise eğitim sistemi içinde doğru konumlandırılmamıştır. Liseler öğrencileri, kabiliyetleri doğrultusunda yetiştirmekten uzaktır. Okullarda verilen dersler amaçlarına uygun metotlarla öğrenciye sunulmamaktadır. Darülfünun yerine açılan üniversiteler ise bilimsel hayata katkı

sağlamadıkları ve Türk dilini doğru kullanamadıkları için başarısız olmuştur. Bununla birlikte ahlaki değerleri korumaktan da uzaktır.

Topçu'ya göre tüm bu sorunların olmadığı ideal bir eğitim sisteminden bahsetmek mümkündür. Bir topluma etki eden bilim ve ahlak eğitim kurumunun ürünüdür. Bu nedenle eğitim devletin ideallerini koruyacak şekilde düzenlenmelidir. Topçu'ya göre bu düzenleme ilk olarak üniversitelerden başlamalıdır. İlkokullarda eğitim verecek olan öğretmenler üniversitelerin mahsulüdür. Topçu ilkokulların kitaplarıyla çocuğa toprak ve tarih sevgisini aşılması gerektiğini söylemektedir. İdeal bir ilkokulda öğrencinin kişiliğinin üç yönünden biri olan (maddi, ruhi, içtimai şahsiyet) ruhi şahsiyeti geliştirecek şekilde olmalıdır. Gelişen ruhi şahsiyetle ters orantılı olarak maddi şahsiyet zayıflayacak ve birey insan olma vasfı kazanacaktır. Liseler ise ortaokulu da içine alan altı yıllık bir süreç olmalıdır. İlk üç yıl liseye hazırlayıcı son üç yıl ise öğrenci yeteneklerine uygun olarak çeşitli bölümlere ayrılmalıdır. Bu bölümler fen ve kültür kollarıdır. Fen bölümü matematik ve tabiye, kültür bölümü ise felsefe ve dil şeklinde sınıflandırılmalıdır. Bu sınıflandırmada amaç öğrenci kabiliyetini en doğru şekilde inkişaf ettirmektir. Ezbercilikten uzak ve bireyin soyut düşünebilmesini sağlayan dersler verilmelidir. Toplumsal gelişmeyi sağlayacak kuruluşların başında olan üniversiteler kalifiye eleman yetiştirmelidir. Bunun için yapılacak ilk şey üniversite sınavının kaldırılmasıdır. Çünkü bu sınav öğrencilerin yeteneklerine uygun olmayan bölümlere girmelerine neden olmuştur. Üniversiteler, ülke menfaatlerine hizmet etmeli ve ruhsal gelişimi sağlamalıdır. Bunun için üniversiteleri kontrol edecek ve bu kuruluşları denetleyecek bağımsız bir kurum olmalıdır. Hak edenlerin kadroya dâhil olduğu üniversiteler, öğrencileri lisedeki başarılarına uygun olarak bünyelerine almalıdır. Bu kuruluşlar ahlaki değerleri yücelten ve topluma bu anlamda yol gösteren bir çizgiye sahip olmalıdır. Tüm eğitim kademelerinde din eğitimine ayrı bir önem verilmeli din dersi farklı bir ders olarak değil diğer derslerin bünyesinde verilmelidir. Böylelikle, dinin bilime karşıt olmadığı eğitim yoluyla bireylere verilecektir. İlk, orta ve liselerin son sınıflarına İslam kültürüyle beslenen ahlak eğitimi verilmelidir. Kız ve erkeklerin eğitimleri ayrı okullarda verilmelidir. Bu eğitim verilirken ruhsal gelişimi destekleyen sanat derslerine de ayrı bir özen gösterilmelidir. Tüm bu kuruluşlarda eğitim verecek olan öğretmenler ise mesleğe kendilerini adanmış olmalıdır.

Nurettin Topçu eğitimin merkezine öğretmeni koymuştur. İnsan ruhunu şekillendiren kişi olarak tanımladığı ideal öğretmeni bir tür sanatçı olarak görmüştür. Öğretmen öğrencinin ruhsal gelişimini sağlamalıdır. Bazen doktor, bazen ziraat mühendisi olarak halkın karşısına çıkmalıdır. Öğretmen yalnızca bilgiyi nakledici değil, yetiştirdiği öğrenciye rol model olacak kişilikte olmalıdır. Öğretmenlik yalnızca bu meslek üzerine eğitim almış kişilerce yapılmalıdır. Öğretmen hedeflerini gerçekleştirebilmek için yeterli sabır ve fedakârlığa sahip olmalı, anlayış ve hoş görüşle öğrencileri hakikate ulaştırmalıdır. Öğretmen idari ve siyasal yönden hüküm altına alınarak, kısıtlanmamalı, hür hareketleriyle öğretmenler toplumsal değişime öncülük etmelidir.

Nurettin Topçu ilkokuldan liseye kadar kişilik gelişimini, toplumsal düzeni sağlayıcı unsur olarak gördüğü ve temeline ahlakı koyduğu eğitim kurumlarının yapılandırılmasına büyük önem vermiştir. Topçu'nun eğitimde ki sorunlara ilişkin fikirleri batılılaşma, kapitalizm ve emperyalist uygulamalar çerçevesinde yaptığı eleştirel çözümlemelerden oluşmuştur. Ona göre modernlik yolunda atılan adımlar taklitçilikten ve yozlaşmadan uzak olmalıdır. Gelişmiş bir Türkiye ise temelinde İslamiyet olan kültürel kimliğimizin korunup, yeni nesillere aktarıldığı eğitim kurumlarında yetişen idealist gençliğin, bilimsel ve felsefi çalışmalarının eseri olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aldı, M. (2005). Çocukların Hizmetinde Eğitime Maarif Katmak. *Hece*, 290-295.
- Aristoteles. (1996). *Metafizik*. (A. Arslan, Çev.) İstanbul: sosyal yayınlar.
- Augustinus, S. (1999). *İtirafılar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Aydoğdu, H. (2009). Ahlak Filozofu Ve Hareket Adamı Olarak Nurettin Topçu. *A. Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 439-462.
- Bergson, H. (2004). *Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Bilhan, S. (1991). *Eğitim Felsefesi Kavram Çözümlemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Blondel, M. (2008). *Mistisizm*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Bozkurt, N. (1998). *20 yüzyıl Düşünce Akımları Yorumlar ve eleştiriler*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Cevizci, A. (1997). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2011). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2012). *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Çapçioğlu, İ., & Gürsoy, Ş. (2006). Bir Türk düşünürü Olarak Ziya Gökalp. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 89-98.
- Çelik, M. (2000). *Nurettin Topçu Ve Bugünkü Türkiye*. İstanbul: Ülke Kitapları.
- Çüçen, K. (2001). *Bilgi Felsefesi*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Elibol, S. (1991). Bergson Felsefesi Ve Türkiye. *Felsefe Dünyası*, 65-70.
- Ergun, M. (1999). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Eroğlu, A. (2012). Henri Bergson'da Bilinç Sezgi ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(27), 81-102.
- Ersoy, M. A. (2006). Asım. M. E. Düzdağ içinde, *safahat* (s. 335-436). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ersoy, M. A. (2006). Fatih Kürsüsünde. M. E. Düzdağ içinde, *Safahat* (s. 213-278). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ersoy, M. A. (2006). Hatıralar. M. E. Düzdağ içinde, *Safahat* (s. 279-327). İstanbul: Çağrı yayınları.
- Ersoy, M. A. (2006). Mehmet Akif Ersoy Hayatı Eserleri Sanatı ve Ahlakı. M. E. Düzdağ içinde, *Safahat* (s. 23-159). İstanbul: Çağrı yayınları.

- Ersoy, M. A. (2006). Süleymaniye Kursusunda. M. E. düzdağ içinde, *Safahat* (s. 141-182). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Gökalp, Z. (1964). *Mili Terbiye Ve Maarif Meselesi*. Ankara: Diyarbakır Tanıtma Ve Turizm Derneği Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. Ankara: Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları.
- Gökalp, Z. (1980). *Makaleler*. (Ş. Beysanoğlu, Dü.) İstanbul: kültür bakanlığı yayınları.
- Gökberk, M. (1999). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Günaydın, Y. T. (2006). Bağlanma: Abdulaziz Bekkine ve Nurettin Topçu ilişkisi. *Hece*, 92-97.
- Gündoğan, A. O. (2000). Nurettin Topçu. *Dogu-Batı Dergisi*(11), 89-105.
- Güzel, H. C., & Birinci, A. (2002). *Genel Türk Tarihi 7*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Karaman, H. (2010). *Nurettin Topçu*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kök, M. (1995). *Nurettin Topçu'da Din Felsefesi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik Ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat yayınları.
- Okay, O. (2006). Bir idealistin Ölümü. *Hece*, 448-452.
- Okay, O. (2006). Nurettin Topçu'nun Güzel Sanatlara Ve Edebiyata Bakışı. *Hece Dergisi*, 333-341.
- Ökten, H. (2007). *Aristoteles*. İstanbul: Say Yayınları.
- Platon. (1999). *Devlet*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rousseau, J. (2009). *Emile yada Eğitim Üzerine*. İstanbul: Say Yayınları.
- Rumi, M. C.-i. (2012). *Mesnev-i Şerif*. İstanbul: Araf Yayınları.
- Sarıtaş, M. (1986). *Nurettin Topçu'da Sosyo-Pedagogik Yapı*. Ankara: mesaj yayınları.
- Schopenhauer, A. (2007). *Seçkinlik Ve Sıradanlık Üzerine*. İstanbul: Say Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şesuvaroğlu, L. (2002). *Nurettin Topçu*. Ankara: Alternatif yayınları.
- Topçu, N. (1978). *Milliyetçiliğimizin Esasları*. İstanbul: Dergah Yayınları.

- Topçu, N. (1998a). *Bergson*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (1998b). *İslam Ve İslam Mevlana Ve Tasavvuf*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (1998c). *İradenin Davası Devlet Ve Demokrasi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (1998d). *İsyah Ahlakı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2003). *Büyük Fetih* . İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2008). *Ahlak Nizamı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2008). *Ahlak Nizamı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2012). *Türkiye'nin Maarif Davası* (8 b.). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2013a). *Mehmet Akif*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2013b). *Var Olmak* (10 b.). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2014a). *Kültür Ve Medeniyet*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Topçu, N. (2014b). *Yarınki Türkiye*. İstanbul: Dergah yayınları.
- Türer, A. (2011). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yetim, F. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Türkçülüğe Geçişte Kapsayıcı. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi*, 71-84.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Gülcan Genç Yıldırım

Doğum Yeri ve Tarihi: Bayburt. 01.12.1981

Eğitim Durum

Lisans: Atatürk Üniversitesi-2004

Eğitim Fakültesi

Felsefe Grubu Öğretmenliği

Dil: İngilizce

İletişim

Camii Kebir Mahallesi Kurtuluş Caddesi No: 25/6 Merkez / BAYBURT

Elektronik Posta: ironi_81@hotmail.com

Telefon: 05072395990